

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการ
กลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดตรัง

POTENTIALITY IN GROUP DEVELOPMENT AS VIEWED BY FARMER
ASSOCIATIONS' BOARDS IN TRANG PROVINCE

โดย

นายวิภาส แก้วบางพุด

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร

พ.ศ. 2540

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)
 ปริญญา

ส่งเสริมการเกษตร
 สาขาวิชา

ส่งเสริมการเกษตร
 ภาควิชา

เรื่อง ศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรตามทรัพย์สินของประธานกลุ่มและคณะกรรมการ
 กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง
 POTENTIALITY IN GROUP DEVELOPMENT AS VIEWED BY FARMER
 ASSOCIATIONS' BOARDS IN TRANG PROVINCE

نامผู้ศึกษา นายวิภาส แก้วบางพุด

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย
 ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนผล)
 วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๖๑

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทนผล)
 วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๖๑

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)
 วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๖๑

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์)
 วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๖๑

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิสuth นียมทรัพย์)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 วันที่ ๑๑ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง: ศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรตามทฤษฎีของประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง

โดย: นายวิภาส แก้วบางพุด

ชื่อปริญญา: วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

สาขาวิชาเอก: ส่งเสริมการเกษตร

ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์:

(รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล)

๒๑/๑๑/๒๕๖๑

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อทราบลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง (2) เพื่อระบุถึงศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร (ปัจจัยที่สามารถสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกร ประสบความสำเร็จตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือประธานกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) จำนวน 23 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) จำนวน 96 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 119 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้คือ

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และแบบความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 59 ปี มีรายได้จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรเฉลี่ย 93,200 บาทต่อปี มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย 3 คน ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตร และประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีแบบความเป็นผู้นำแบบค่อนข้างไปในทางเน้นมนุษยสัมพันธ์
2. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจสังคม และจิตวิทยาของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51 ปี มีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรเฉลี่ย 93,545 บาทต่อปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย 3 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ย 10 ปี และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ระบุว่าเคยเข้ารับการฝึกอบรมนั้นจำนวนครั้งเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับปานกลางและเกือบทั้งหมดมีความมุ่งมั่นในชีวิตในระดับสูง
3. ลักษณะกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรมีอายุกลุ่มเฉลี่ย 23 ปี มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในปัจจุบันเฉลี่ย 117 คน และมีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งเฉลี่ย 85 คน สำหรับการเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มเกษตรกรนั้น ประธานกลุ่มเกษตรกรมากกว่าครึ่งระบุว่ามีความสมาชิกเพิ่มขึ้นประธานกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งเฉลี่ย 13 ปี แต่มีจำนวนครั้งในการจัดประชุมสมาชิกเฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง และมีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการเฉลี่ยปีละ 2 ครั้งเท่านั้น นอกจากนั้นประธานกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดระบุว่าไม่เคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นเลย แต่ส่วนใหญ่ระบุสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีความร่วมมือร่วมกันอยู่ในระดับพอใช้ส่วนปัญหาด้านความขัดแย้งกันภายในกลุ่มนั้นพบว่าเกินกว่าครึ่งหนึ่งระบุว่าสมาชิกมีความขัดแย้งกัน

4. สถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก มีความชัดเจนของงานในระดับสูง และประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่ามีความน่าเชื่อถือในตำแหน่งในระดับสูง เช่นกัน

5. จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ มีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรในระดับสูงและระบุว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่มมีความสำคัญมาก

6. ขนาดของกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้เป็นกลุ่มขนาดใหญ่

7. ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีค่านิยมของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลางเท่านั้น

8. ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง

9. การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกับสมาชิกภายในกลุ่มในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน

ABSTRACT

Title: Potentiality in Group Development as Viewed by Farmer Associations' Boards in Trang Province

By: Vipasa Kaewbankpude

Degree: Master of Science (Agricultural Extension)

Major Field: Agricultural Extension

Chairman, Thesis Advisory Board:

(Associate Professor Dr. Numchai Thanupon)

21 Jan 1998

The objectives of this research were (1) to investigate personal, social and economic backgrounds of the boards of farmer associations (both successful and unsuccessful associations in Trang). and (2) to indicate potentiality in group development (i.e. factors contributing to success as perceived by the boards). The data were collected by means of interview schedule form the total of 119 respondents consisting of 23 chairpersons and 96 members of the boards of farmer associations in Trang province, and analyzed by using the SPSS program.

The results of the study were as follows:

1. Personal, economic, and social backgrounds as well as leadership of the chairpersons

The chairpersons had an average age of 59 years, an average annual agricultural income of 93,200 baht an average of 4 dependents in the family, and an average of 3 members contributing to family labor. Most of them had never

participated in agricultural training or seminars and possessed the leadership style emphasizing human relation.

2. Personal, economic, social and psychological backgrounds of member of the boards

The members of the boards had an average age of 51 years, an average annual agricultural income of 93,545 baht, an average of 4 family members, and an average of 3 members contributing to family labor. They have been members of the boards for an average of 10 years. Most of them had never attended any training courses; those who had undergone training indicated an average of two times per year. Most of the members of the board had a moderate level of satisfaction with the benefits they obtained and almost all of them had a high level of aspiration in life.

3. Characteristics of farmer groups as perceived by the chairpersons

The average age of the farmer groups was 23; average number of members at present, 117; and average number of members when first established, 85. More than 50% of the chairpersons indicated an increase in the number of group members. On average, the chairpersons have been in position for 13 years and they hold a meeting of the members once a year; the boards themselves had the meeting twice a year on average. Almost all of the chairpersons indicated that they had never won the best association award but most of them stated that the member of the farmer groups were moderately cooperative. Over half of the chairpersons informed of conflict among members within the groups.

4. Situations of farmer groups as perceived by the chairpersons

Most of the chairpersons indicated a very high level of relationship between chairpersons and members of the boards a high level of job clarity, and a high level of power in the position of chairperson.

5. Goals of the groups

Most of the members of the boards set very high goals for their groups and emphasized the importance of the goals.

6. Goals of the group

The results clearly showed that the unsuccessful groups were of a large size.

7. Groups' values

Most of the members of the boards had a moderate level of values.

8. Groups' norms

Most of the members of the boards had a moderated level of norms.

9. Communication within the groups

Communication between most of the members of the boards and the group members led to a moderate level of understanding.

คำนิยม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล และคณะกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สุนิลา ทนุผล รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช และอาจารย์วีระพล ทองมา ที่กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยดียิ่ง ผู้แทนบัณฑิตศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมฆ เกตุวราภรณ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะระหว่างการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ตลอดจน ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยา อภิชาติตระกูล ซึ่งมีความกรุณาตรวจทานแก้ไขบทความภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ และ จังหวัดนันทบุรี ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณที่มีส่วนร่วมให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ทุกท่าน

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยขอจารึกตัวอักษรไว้ต่างแปดรูป พานเทียน ภูเขาแพรก และดอกมะเขื่อนไข่วัฒน บุษบา ครูบาอาจารย์ เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช แม่โจ้รุ่น 32 และรองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่น แม่โจ้ 33 ที่คอยเฝ้าติดตามและห่วงใยตลอดเวลา จนกระทั่งผู้วิจัยสำเร็จการศึกษา

วิภาส แก้วบางพุด

ธันวาคม 2540

สารบัญเรื่อง

หน้า

บทคัดย่อ	(3)
คำนิยม	(9)
สารบัญเรื่อง	(10)
สารบัญตาราง	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง	8
ความหมายของกลุ่มเกษตรกร	8
ความสำคัญของกลุ่มเกษตรกร	11
สถานการณ์กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง	15
ปัจจัยที่มีผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ	16
ภาคสรุป	24
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	26
สถานที่ดำเนินการวิจัย	26
ผู้ให้ข้อมูล	27
ตัวแปรและการวัด	29
เครื่องมือในการวิจัย	34

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

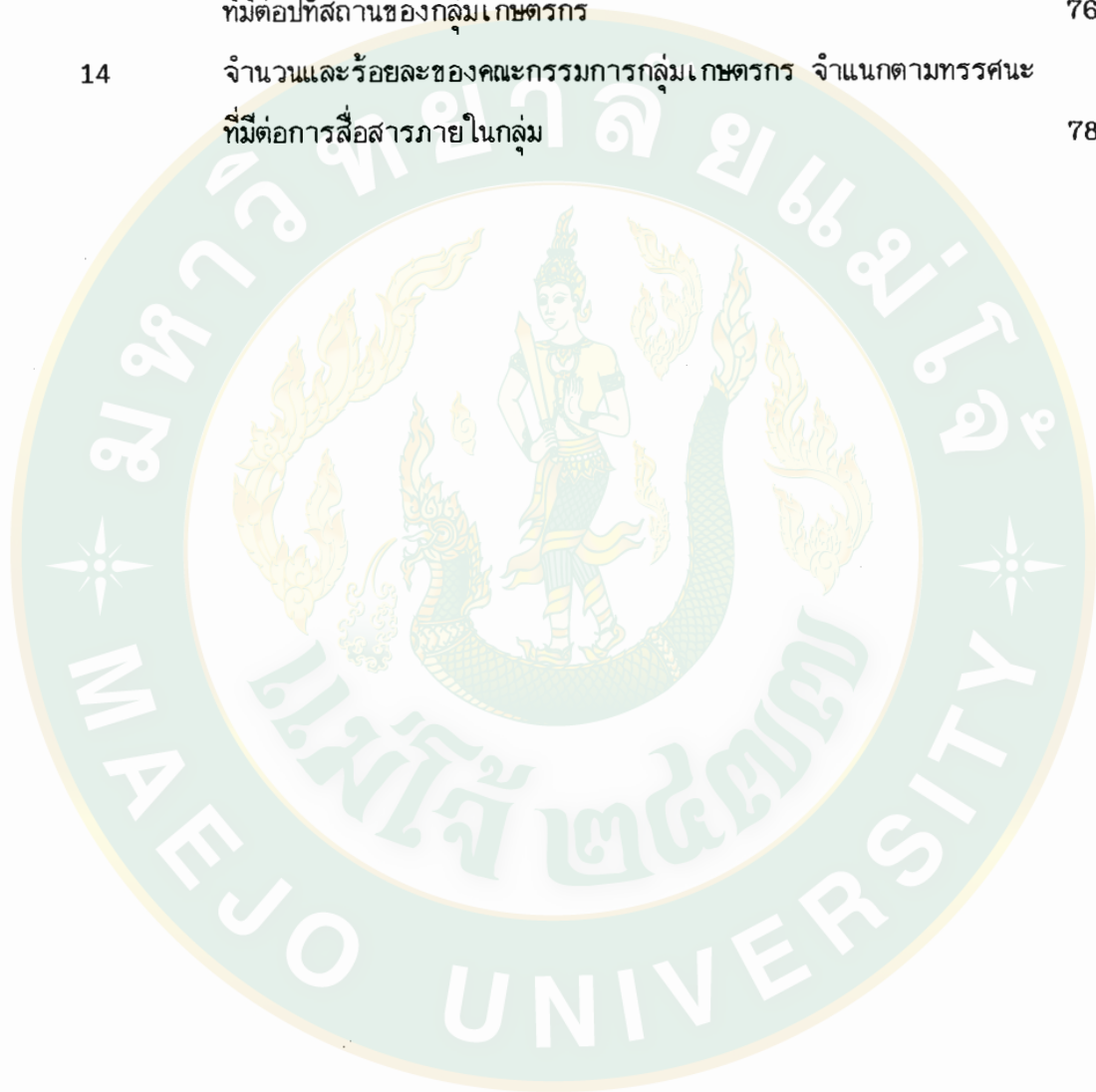
การทดสอบเครื่องมือ	35
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	37
ระยะเวลาในการวิจัย	37
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	38
ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา ของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร	39
ตอน 2 ศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร	56
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
อภิปรายผลการวิจัย	84
ข้อเสนอแนะ	91
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	94
เอกสารอ้างอิง	95
ภาคผนวก	102
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์	103
ภาคผนวก ข. ประวัติผู้วิจัย	137

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงจำนวนประชากรกลุ่มเกษตรกร และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ) แยกตามอำเภอ	28
2	จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตาม สภาพส่วนบุคคล	42
3	จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่ม จำแนกตามแบบความเป็นผู้นำ	46
4	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามลักษณะบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา	51
5	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ	54
6	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามความมุ่งหวังในชีวิต	56
7	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ในลักษณะของกลุ่มเกษตรกร	63
8	จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ใน สัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร	67
9	จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ ในความชัดเจนของงาน	68
10	จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ ในอำนาจในตำแหน่งของประธาน	69
11	จำนวนและร้อยละจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามทรรศนะ ที่มีต่อจุดมุ่งหมายของกลุ่ม	72
12	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามทรรศนะ ที่มีต่อค่านิยมของกลุ่ม	74

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
13	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามทรรศนะ ที่มีต่อปัทสถานของลุ่มเกษตรกร	76
14	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามทรรศนะ ที่มีต่อการสื่อสารภายในลุ่ม	78

บทที่ 1
บทนำ
(INTRODUCTION)

ประเทศไทย เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่า ยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อแสวงหารายได้ที่เป็นตัวเงินเป็นหลัก จนมิได้คำนึงถึงต้นทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมเท่าที่ควร โดยพิจารณาคนเป็นเพียงปัจจัยการผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดแรงงาน มองข้ามคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ บนรากฐานของภูมิปัญญาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2538: 19-21)

การพัฒนาดังกล่าว มีผลกระทบต่อเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2538: 1) ดังนี้คือ (1) รายได้ของประชากรในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1.70 ต่อปี ในขณะที่รายได้ของประชากรนอกตลาดเกษตรเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.74 ต่อปี ความแตกต่างระหว่างรายได้ของเกษตรกร กับประชากรในภาคอื่นเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.74 ต่อปี ความแตกต่างระหว่างรายได้ของเกษตรกรกับประชากรในภาคอื่นเพิ่มขึ้นจาก 12 เท่า ในปี พ.ศ. 2535 เป็น 14 เท่า ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งแสดงว่ามาตรการกระจายรายได้ไม่สัมฤทธิ์ผล (2) ครัวเรือนเกษตรกรมีสัดส่วนลดลง โดยในปี พ.ศ. 2530 ครัวเรือนเกษตรกรมีร้อยละ 50.71 ได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 43.73 ในปี พ.ศ. 2534 สัดส่วนประชากรเกษตรกรลดลงจากร้อยละ 71 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 เหลือเพียงร้อยละ 62.20 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 อัตราการขยายตัวของแรงงานภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 67.80 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และ (3) สถาบันเกษตรกรจำนวนน้อยที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ การให้ความช่วยเหลือสถาบันเกษตรกรยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านการให้บริการ สถาบันเกษตรกรมีขีดความสามารถในการบริหารและการจัดการต่ำขาดแคลนผู้นำที่มีความสามารถ ตลอดจนการสนับสนุนของรัฐยังอยู่ในความไม่

แน่นอนของนโยบายและภายใต้ ข้อคิดของกฎ ระเบียบ ต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบในด้านลบต่อการพัฒนาด้วยเหตุนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้เริ่มมีการปรับปรุงการพัฒนากลุ่มเกษตรกรเป็นครั้งแรก ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) โดยได้มีการประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140,141 เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2515 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 ให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเป็นนิติบุคคลและสามารถดำเนินธุรกิจต่างๆ ได้การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรในระยะแรกๆ มักมีจุดมุ่งหมายในการให้บริการสินเชื่อแก่บรรดาสมาชิกเป็นหลัก จึงทำให้เกษตรกรทั่วไปให้ความสนใจและสมัคร เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก อันเป็นผลให้การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกินความสามารถของเจ้าหน้าที่ที่จะควบคุมและดูแลจนเป็นผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ในการดำเนินงาน

ต่อมาระหว่างปี พ.ศ. 2522-2525 รัฐบาลได้มีนโยบายชลอการจัดตั้งกลุ่มแต่มุ่งเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของกลุ่มเดิม และส่งเสริมให้แปรสภาพเป็นสหกรณ์ ผลการดำเนินงานดังกล่าวยังพบว่าสมรรถนะการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกร ยังมีไม่มากพอ แต่อย่างไรก็ตามยังมีหลายกลุ่มที่สามารถดำเนินงานในลักษณะที่สามารถช่วยตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งราชการ ต่อมาในปี พ.ศ.2525 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ผ่อนผันให้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นตามความจำเป็น หากเกษตรกรมีความพร้อมและประสงค์ขอจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้น (นำชัย ทนุผล, 2536: 2)

กรมส่งเสริมการเกษตร (2538: 6) ได้รายงานว่แผนพัฒนาสถาบันเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พบว่า จากจำนวนกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ 4,018 กลุ่ม สมาชิกประมาณ 500,000 คน มีกลุ่มเกษตรกรเพียงร้อยละ 12 เท่านั้นที่สามารถดำเนินธุรกิจได้ผลมีฐานะทางการเงินมั่นคง และร้อยละ 40 มีการดำเนินธุรกิจที่ยังไม่มั่นคงนัก กลุ่มที่เหลืออยู่ระหว่างการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจต่อไป

ปัญหาการวิจัย (Research Problem)

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมัน คิดเป็นมูลค่าผลผลิต 5,588 ล้านบาทต่อปี โดยที่อาชีพการทำสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มที่พัฒนาไปสู่การเกษตรอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้นการที่จะพัฒนาการเกษตรของจังหวัดตรังให้ก้าวหน้านั้น การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อดำเนินธุรกิจนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญ จากรายงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2538 (สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง, 2538: 7) พบว่ามีจำนวนกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 30 กลุ่ม โดยมีจำนวนสมาชิก 4,039 ครอบครัว ใน 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอและจากการประเมินผลการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ โดยสำนักงานเกษตรอำเภอแต่ละอำเภอ ซึ่งใช้เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานเกษตรจังหวัดตรังนั้น พบว่า มีกลุ่มเกษตรกรจำนวน 5 กลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินธุรกิจต่อเนื่องมีระบบการบัญชีและการบริหารงานที่มั่นคงซึ่งจัดเป็นกลุ่มเกษตรกรระดับชั้นที่ 1 (กลุ่มเกษตรกรที่พัฒนาแล้ว) และกลุ่มเกษตรกรที่มีการดำเนินธุรกิจแต่มีระบบการบัญชีและการบริหารงานยังไม่มั่นคงนัก ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเกษตรกร ระดับชั้นที่ 2 (กลุ่มกำลังพัฒนา) จำนวน 6 กลุ่ม สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่เหลือจำนวน 19 กลุ่ม นั้น จากผลการประเมินพบว่าเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจ ขาดการทำบัญชีและไม่มีการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องจึงจัดเป็นกลุ่มระดับชั้นที่ 3 (กลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ) ซึ่งอนันต์ ตาโลดม (2537: 1) ได้ระบุสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาของกลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องมาจากแนวคิดในการทำงานของเจ้าหน้าที่มุ่งเน้นในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ละเลยและไม่มีเวลาหรือขาดความรู้ในเรื่องกระบวนการพัฒนาให้รู้จักร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจและร่วมกันทำตั้งแต่แรก ทำให้เกษตรกรไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่ม จึงจำเป็นต้องปรับวิธีการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรให้มุ่งเน้นเชิงคุณภาพก่อนปริมาณ โดยการสร้างกระบวนการพัฒนาค้นตั้งแต่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการบริหาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของงานส่งเสริมการเกษตรนั้น ต้องทราบถึงศักยภาพหรือความสามารถในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ตามธรรมชาติของประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเอง ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนากลุ่มเกษตรกรสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาและรู้สภาพปัญหา รวมทั้งสภาพการณ์และศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาเป็นอย่างดี เพื่อให้การวางแผนดำเนินการพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ให้เป็นไปอย่างราบรื่น และประสบความสำเร็จผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรเพื่อการพัฒนาในธรรมชาติของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดตรัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives of the Study)

การวิจัย เรื่องศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรตามธรรมชาติของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มกำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรังมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อทราบลักษณะส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง

2. เพื่อระบุถึงศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่วิจัยที่สามารถสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จตามธรรมชาติของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดตรัง

Umsong

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

การวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผลการศึกษาเป็นประโยชน์โดยตรงแก่ผู้บริหารของสำนักงานเกษตรจังหวัด ตราดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตราดใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและแนวทางดำเนินการพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และยังไม่ประสบความสำเร็จให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายพัฒนากลุ่มต่อไป
3. เป็นข้อมูล สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาศึกษาภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรเพื่อประกอบการค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย (Scope and Limitation of the Study)

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามทรรศนะของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตราดเท่านั้น
2. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่
 - 2.1 ประธานกลุ่มเกษตรกรกลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จจำนวน 23 คน
 - 2.2 คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตราด จำนวนทั้งสิ้น 96 คน
 ข้อมูลที่ได้ คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 เท่านั้น

นิยามศัพท์ (Definition of Terms)

ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ชีตความสามารถของกลุ่มที่ตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาสภาพปัญหาของสมาชิกภายในกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งความสามารถในการประสานความร่วมมือการดำเนินงานกับคนภายนอกกลุ่มเกษตรกรด้วย ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และบทบาทของกลุ่มเกษตรกร โดยมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยให้ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรพัฒนา ดังนี้

1. ตัวบุคคล (ภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร)
2. สถานการณ์ของกลุ่ม
 - 2.1 สัมพันธภาพระหว่างผู้นำกับสมาชิก
 - 2.2 ความชัดเจนของงาน
 - 2.3 อำนาจในตำแหน่งผู้นำ
3. จุดมุ่งหมายของกลุ่ม
4. ค่านิยมของกลุ่ม
5. ปทัสถานของกลุ่ม
6. การสื่อสารภายในกลุ่ม

กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา หมายถึง กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังจำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มเกษตรกรทำนานาโยง กลุ่มเกษตรกรทำนานาหมื่นศรี ของอำเภอนาโยง กลุ่มเกษตรกรทำสวนน้ำผุด กลุ่มเกษตรกรทำสวนนาโต๊ะหมิงของอำเภอมือง กลุ่มเกษตรกรทำนาลิพังของอำเภอยะเผลี่ยน และกลุ่มเกษตรกรทำสวนกันตังใต้ของอำเภอกันตัง ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีการดำเนินธุรกิจแต่มีการทำบัญชีและการบริหารงานยังไม่มั่นคงนัก (สำนักงานเกษตรจังหวัด, 2538: 7)

กลุ่มเกษตรกร หมายถึง การรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และกลุ่มเกษตรกรจะต้องจดทะเบียนต่อนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2518: 3)

กลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรในจังหวัด
ตรัง จำนวน 18 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทำนาทุ่งค่าย กลุ่มเกษตรกรทำนาเกาะเปี้ยะ
ของอำเภอย่านตาขาว กลุ่มเกษตรกรทำสวนเข้าวิเศษของอำเภอวังวิเศษ กลุ่มเกษตรกร
ทำนาบางกุ่มของอำเภห้วยยอด กลุ่มเกษตรกรทำนาโคกสะบ้า กลุ่มเกษตรกรทำสวนละมอ
กลุ่มเกษตรกรทำสวนนาข้าวเสียของอำเภอนาโยง กลุ่มเกษตรกรทำนาควนปริง กลุ่ม
เกษตรกรทำนาท่ามเหนือ กลุ่มเกษตรกรทำสวนโคกหล่อ กลุ่มเกษตรกรทำสวนบ้านโพธิ์
ของอำเภเมือง กลุ่มเกษตรกรทำนาท่าข้าม กลุ่มเกษตรกรทำสวนสุโสะ กลุ่มเกษตรกร
ทำสวนทุ่งยาว กลุ่มเกษตรกรทำนาท่าพญา กลุ่มเกษตรกรทำสวนแหลมสอม ของอำเภ
ปะเหลียน กลุ่มเกษตรกรทำนาควนธานี กลุ่มเกษตรกรทำสวนย่านซื่อของอำเภกันตัง ซึ่ง
เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจ ขาดการทำบัญชีไม่มี การบริหารงานอย่างเป็นรูป
ธรรมและต่อเนื่อง (สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง, 2538: 7)

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง (REVIEW OF RELATED LITERATURE)

เพื่อความกระจ่างชัดในปัญหาการวิจัย และสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ความหมายของกลุ่มเกษตรกร
- สถานการณ์กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง
- ปัจจัยที่มีผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

ความหมายของกลุ่มเกษตรกร

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมชอบอยู่รวมกันเป็นพวก เป็นหมู่ เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงทางจิตใจ ฉะนั้นการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันจึงเป็นความหมายของคำว่ากลุ่ม Gibb ในนำชัย ทนุผล (2536: 8) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิด (concept) ของคำว่ากลุ่มนั้นจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่ง 3 สิ่งด้วยกัน คือ

- (1) วัตถุประสงค์หรือบุคคล ซึ่งอยู่รวมกัน ในสถานที่แน่นอนหรืออยู่รวมกัน ในความคิดของผู้สังเกต
- (2) เป็นการรวมของวัตถุประสงค์ที่มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งรวมกัน
- (3) มีความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์

มนุษย์ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงจำเป็นต้องมีชีวิตรอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ดังนั้นกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเป็นอย่างมาก กลุ่มจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาบุคลิกภาพก่อให้เกิดพลังการต่อรอง และช่วยในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน นอกจากนี้การทำงานเป็นกลุ่มยังเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล, 2530: 153) การทำงานในรูป

กลุ่มนั้น เป็นสิ่งที่นำไปสู่การมีภาวะ "ความเชื่อมั่นว่าช่วยตัวเองได้" และการทำงานในรูปกลุ่ม จะบังเกิดผลต่อส่วนรวมและต่อสมาชิกในหลายต่อหลายเรื่อง ซึ่ง ถวิล ธาราโกชน์ (2526: 135) ได้ให้เหตุผลของการรวมกลุ่มไว้ว่า "การที่บุคคลต้องเข้าไปรวมกลุ่มกันนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะธรรมชาติของมนุษย์เอง" ดังที่พลาโต (Plato) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ แต่จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมี จุดมุ่งหมายและความต้องการที่จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ ความพึงพอใจในกิจกรรมนั้น (pleasure from activities) มีความรู้สึกมั่นคง (a feeling of security) เพื่อส่งเสริมสถานภาพของตนเอง (enhancement of status) และเพื่อจุดประสงค์ทางธุรกิจ (for purpose of business)

ดังนั้นกลุ่มจึงมีความสำคัญต่อบุคคลอย่างมาก สำหรับความหมายเกี่ยวกับคำว่า "กลุ่ม" Bonner ในถวิล ธาราโกชน์ (2526: 130) เช่นเดียวกันได้ให้ความหมายคำว่า "กลุ่ม" ว่าหมายถึง การที่บุคคลจำนวนหนึ่งมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ ภายในช่วงเวลาหนึ่งและบุคคลที่ติดต่อกันนั้นมีจำนวนพอที่ทุกคนจะติดต่อกันได้อย่างใกล้ชิด โดยไม่ต้องผ่านบุคคลอื่น สำหรับ สุชา จันทน์เอม (2527: 22) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า "กลุ่ม" ดังนี้

- (1) การรวมของบุคคลที่มีสิ่งเร้าและความสนใจตรงกันหรือร่วมทำกิจกรรมและมาตรฐานของพฤติกรรมร่วมกัน
- (2) กลุ่ม คือ การรวมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มีจุดประสงค์กิจกรรมและมาตรฐานของพฤติกรรมร่วมกัน
- (3) สมาชิก ของกลุ่มจะต้องมีความรู้สึก มีทัศนคติและเป้าหมายเป็นกลุ่มไม่ใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
- (4) กลุ่มจะต้องมีการจัดระเบียบและ โครงสร้างที่แน่นอน

ส่วน Shaw (1981: 5-10) ในนำชัย ทนุผล (2536: 10) ได้ให้ความหมายของกลุ่มขนาดเล็กกว่า เป็นการรวมกลุ่มของคนเพียงไม่กี่คนเพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะและเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้

นี้ นิภา สุวรรณแสง (2525: 212-213) ได้สรุปองค์ประกอบของกลุ่มว่าควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- (1) กลุ่มต้องประกอบด้วยคน 2 คน หรือมากกว่า
- (2) การที่มีคนมารวมกันนั้น ต้องมีการแสดงออกทางปฏิภิกิริยาที่โต้ตอบกันหรือ

มีการกระทำต่อกันทางสังคม

- (3) การเข้าร่วมกลุ่มนั้น เนื่องจากมีจุดประสงค์และมีความสนใจร่วมกัน
- (4) มีแบบแผนในการรวมกลุ่มที่แน่นอนและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
- (5) มีความผูกพันและสมาชิกมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม
- (6) มีมาตรฐานจรรยาบรรณของกลุ่ม
- (7) มีการจัดระเบียบแบบแผนและจัดองค์กร ในกลุ่ม
- (8) มีระเบียบการดำเนินงานของกลุ่มอย่างแน่นอน
- (9) มีบรรยากาศของกลุ่มแบบอบอุ่น สมาชิกรู้สึกอิสระ ในการพูดและการ

แสดงออก

ฉะนั้นการที่จะบอกว่าการที่บุคคลมารวมตัวกัน คือกลุ่มหรือไม่นั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบ 9 ประการดังที่ระบุมาข้างต้น การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประกอบอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงไหม เลี้ยงครั่ง เพาะเห็ด และเกษตรกรรมอื่นๆ ตามที่รัฐมนตรีประกาศ กำหนดในราชกิจจานุเบกษา ให้หมายถึงการทำเกษตรกรรม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539: 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็คือเกษตรกรตั้งแต่สองคนขึ้นไป มารวมกันเกิดเป็นกลุ่มมีคุณสมบัติขององค์ประกอบของกลุ่มก็ถือว่าเป็นกลุ่มทางการเกษตร ซึ่ง ดิเรก ฤกษ์หรัย (2527: 86) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มทางการเกษตรว่ากลุ่มทางการเกษตรแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มที่มีการทำงานร่วมกันแบบเป็นทางการ หมายถึง การรวมกลุ่มโดยที่สมาชิกจำนวนหนึ่งสมัครใจเข้าร่วมกันแบบเป็นทางการ โดยมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กำหนดไว้เป็นหลักปฏิบัติแน่นอนและมีได้เจาะจง เฉพาะคนที่คุ้นเคยเท่านั้น ผู้ใดก็ตามที่มีความสนใจในนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน มีคุณสมบัติถูกต้องและยินดีปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับแล้วก็เข้ามาร่วมได้และมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามตัวบทกฎหมายกลุ่มดังกล่าวนี้ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร ส่วนกลุ่มที่ไม่เป็นทาง

การนั้น ประกอบด้วย สมาชิก (เกษตรกร) ที่ติดต่อรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์แน่ชัด คือ มีการรวมตัวเนื่องมาจากการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันตลอดจนยอมรับนับถือความรู้ลึกลับคติของกันและกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะ

นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรยังหมายถึง คณะบุคคลผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในตำบลเดียวกัน ซึ่งรวมกันดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539: 1) กลุ่มเกษตรกรต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับนายทะเบียนกลุ่มเกษตรกร คือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งกลุ่มเกษตรกรนั้นๆ ตั้งสำนักงานและท้องที่ดำเนินการโดยกลุ่มเกษตรกรต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร

ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรควรจะหมายถึงเกษตรกรผู้ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมในตำบลเดียวกัน จำนวนไม่ต่ำกว่าสามสิบคนซึ่งรวมกันดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ กฎระเบียบ ข้อบังคับกำหนดไว้เป็นหลักปฏิบัติที่แน่นอน มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

ความสำคัญของกลุ่มเกษตรกร

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้วางแผนพัฒนาประเทศโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยให้ทุกคนในสังคมได้รับการพัฒนาได้เต็มที่ตามศักยภาพทั้ง กาย ใจ สติปัญญาและความสามารถ มีภูมิปัญญาความคิดที่จะเป็นผู้ชี้นำกระแสการพัฒนา มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมทุกมิติซึ่งจะทำให้คนอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นพลังในการรับผิดชอบดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสังคมที่เป็นสันติปราศจากความขัดแย้งรุนแรง รวมทั้งมีการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2538: 1)

กลุ่มเกษตรกร เป็นการรวมกลุ่มของผู้มีอาชีพเกษตรกรรมด้วยวัตถุประสงค์ให้เป็นแหล่งรองรับบริการด้านการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมในลักษณะรวมกันผลิต และรวมกันขายสร้างพลังต่อช่องทางธุรกิจ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรตลอดจนเป็นแกนนำใน

การพัฒนาการเกษตรของประเทศ (อนันต์ ตาโลดม, 2537: 1) นอกจากนี้ พิงพิศ ดุลยพัชย์ (2536: 1) ได้ให้ความสำคัญของกลุ่มเกษตรกรว่าเป็นองค์กรของสังคมชนบท และเป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างขององค์กรชัดเจน และเป็นกลุ่มนิติบุคคลการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะมีความมั่นคงเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศมีความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ความสามารถในการใช้ความรู้หรือภูมิปัญญาของเกษตรกร และการจัดองค์กรที่เข้มแข็ง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร โดย (1) ให้มีกลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางของความร่วมมือ และมีการประสานงานกันเพื่อการมีพลังในการต่อรองในทุกด้าน (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจการค้าและการตลาด) (2) ให้กลุ่มเกษตรกรเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยกลุ่มเกษตรกรจะดูแลด้านอาชีพเกษตร เศรษฐกิจ การตลาด เงินทุนในการประกอบอาชีพ ยกระดับทางสังคมของเกษตรกรซึ่ง เพชรรัตน์ วรรณภีร์ (2539: 1-3) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกรประจำตำบล ดังนี้

- (1) เป็นองค์กรของเกษตรกร ค้ำยกภาพเป็นศูนย์กลางของกลุ่มต่าง ๆ
- (2) เป็นตัวแทนกลุ่มต่างๆ (เกษตรกรทั่วไปมาหาหรือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะ แนวคิด แนวทางการพัฒนาการเกษตร)
- (3) เป็นองค์การที่ปรึกษาสนับสนุนกระตุ้นการผลิตทางด้านการเกษตรของตำบล
- (4) เชื่อมประสานให้การผลิตการตลาดและสถาบันการเงินให้สอดคล้องกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร สถาบันการเงิน และรัฐต่างก็ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
- (5) รักษาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นศูนย์กลางในการสร้างอำนาจการต่อรอง
- (6) เป็นศูนย์กลางให้ข่าวสาร ข้อมูลแก่เกษตรกรได้ทันต่อเหตุการณ์มีโอกาสในการเจรจาต่อรองมากขึ้น
- (7) ต้องให้การสนับสนุน ดูแล พัฒนาคุณภาพชีวิตแก่กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มยุว-เกษตรกร และกลุ่มอาชีพต่างๆ

ชวลลวุฒิ ไชยวุฒิ (2536: 192-193) กล่าวว่า ในปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนมาก จึงมีการประสานระหว่างกลุ่มเกษตรกรด้วยกันหรือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับรัฐบาลหรือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับตัวแทนสำหรับดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรนั้นและเนื่องจากกฎหมายกำหนดไว้ให้กลุ่มเกษตรกรจัดตั้งขึ้นในระดับตำบลเท่านั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงกำหนดระเบียบการคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเกษตรกรขึ้นมาเป็นคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรในระดับต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในแต่ละคณะ เป็นแกนกลางในระดับนั้น ๆ ทำหน้าที่ในการประสานงานที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและเกษตรกรทั่วไป

คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรมีระดับต่าง ๆ ดังนี้

(1) คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรอำเภอ คือตัวแทนกลุ่มเกษตรกรในแต่ละอำเภอ ประกอบด้วยประธานกลุ่มเกษตรกรของทุกกลุ่มในอำเภอนั้น ๆ

(2) คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรจังหวัดประกอบด้วยประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรอำเภอทุกคนในจังหวัด คณะกรรมการประเภทสายอาชีพที่ได้รับการคัดเลือก อาชีพละ 1 คน

(3) คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับภาคคือตัวแทนกลุ่มเกษตรกรในแต่ละภาคประกอบด้วยประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรจังหวัดทุกคนในภาคและกรรมการประเภทสายอาชีพ ที่ได้รับคัดเลือกอาชีพละหนึ่งคน

(4) คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรแห่งประเทศไทยคือตัวแทนกลุ่มเกษตรกรทั้งประเทศ ประกอบด้วย ประธาน คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรภาคทุกคนและกรรมการประเภทสายอาชีพที่ได้รับคัดเลือกอาชีพละหนึ่งคน กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามสายงานของหน่วยงานและประเภทอาชีพของกลุ่มเกษตรกรดังนี้ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ ซึ่งมีประเภทกลุ่มอาชีพ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงไหม เาะเห็ด และปลูกกล้วยไม้ ทำประมง เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงผึ้งและเลี้ยงครั่ง สำหรับหน้าที่ในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรมีหน่วยราชการหลายหน่วยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรมการปกครอง มีหน้าที่โดยสังเขป คือ อบรม และแนะนำการดำเนินงานในด้านสินเชื่อ การซื้อและการจำหน่ายผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกร จัดวางระบบบัญชีให้

เหมาะสมและแต่งตั้งผู้สอบบัญชี ทำการตรวจสอบบัญชีกลุ่มเกษตรกร เพื่อผลตามกฎหมาย ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร และควบคุมให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปตามข้อบังคับระเบียบและกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการอื่น รัฐวิสาหกิจและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรอีกเป็นจำนวนหลายสถาบัน^๓ ทั้งนี้ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์จะพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้พบกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรกับงานส่งเสริมการเกษตร

เพชรรัตน์ วรณภีร์ (2538: 1-3) จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกร โดยผ่านกระบวนการกลุ่มเป็นจุดมุ่งหมายหลักในระบบงานส่งเสริมการเกษตร ดังนี้

- (1) ให้สถาบันเกษตรกรเป็นเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาครอบครัวเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การเพิ่มรายได้การพัฒนาคูณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- (2) ให้นำกิจกรรมและโครงการที่มีอยู่ภายใต้งบประมาณของกรมส่งเสริมการเกษตร และจากแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ผสมผสานลงสู่กลุ่มเกษตรกร
- (3) ให้กลุ่มเกษตรกรเป็นแกนนำในการกำหนดกิจกรรมและรับผิดชอบงานทั้งในด้านการผลิต ธุรกิจ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ครอบคลุมทั้งกิจกรรมของเกษตรกร แม่บ้านและเยาวชนเกษตรกรในพื้นที่นั้น
- (4) ให้กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ผลิตและกระจายพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีราคาสูง เช่น เมล็ดพันธุ์พืชผัก ไม้ดอก พืชสมุนไพรและไม้ผล ไปสู่เกษตรกรรวมทั้งในกลุ่มเกษตรกรมีบทบาทในการจัดหาปัจจัยการผลิตสนับสนุนและมีส่วนร่วมในโครงการสำคัญๆ ที่เป็นนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร
- (5) ให้สถาบันเกษตรกรเป็นแหล่งรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาธุรกิจ และการตลาดเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิตผลิตระหว่างสถาบันเกษตรกรภายในจังหวัด ภาคและทั่วประเทศ
- (6) ให้กลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับต่างๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มหรือลดเป้าหมายการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ

(7) ให้ระบบการดำเนินงานกลุ่มเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพื้นฐานตามระบบประชาธิปไตย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรรู้จักสิทธิและหน้าที่ในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

(8) งานส่งเสริมการเกษตรจะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งเทคโนโลยีการผลิต (commodity approach) การพัฒนาเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร (groups approach) รวมทั้งการกำหนดพื้นที่เกษตรกรรม (area approach) ไปพร้อมกันโดยให้ผู้นำเกษตรกรและคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรทุกระดับ มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมและโครงการ เพื่อตอบสนองให้ตรงกันปัญหาและความต้องการในแต่ละพื้นที่

(9) ในพื้นที่ที่ไม่มีสถาบันเกษตรกรให้ใช้กิจกรรมและโครงการ เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดกลุ่มกิจกรรมและกลุ่มส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาไปสู่กลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งในอนาคต

ดังนั้นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2539: 1-2) จึงได้จัดตั้งสำนักงานพัฒนาสถาบันเกษตรกรขึ้นภายใต้การดูแลของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีคณะกรรมการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและมีอนุกรรมการพัฒนาสถาบันเกษตรกร ระดับจังหวัด ช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัดเพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเห็นถึงความสำคัญในด้านอาชีพ เศรษฐกิจ สังคมของกลุ่มเกษตรกรอันเป็นฐานการพัฒนาประเทศ

สถานการณ์กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง

จังหวัดตรัง ได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นในปี พ.ศ. 2516 นับจากนั้นเป็นต้นมามีกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังทั้งหมด จำนวน 30 กลุ่ม จำนวนสมาชิกทั้งหมด 4,039 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง, 2538: 8) ผลการจัดตั้งและดำเนินการพัฒนากลุ่มเกษตรกรมาเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี พบว่ากลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งและไม่สามารถดำเนินธุรกิจของกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง จากผลการประเมินการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้โดยสำนักงานเกษตรอำเภอรายงานว่ามีกลุ่มเกษตรกร จำนวน 5

กลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และมีการบริหารงานที่มั่นคง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่มีการดำเนินธุรกิจ แต่การบริหารงานยังไม่มั่นคง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่กำลังพัฒนานั้นมีจำนวน 6 กลุ่ม ส่วนอีก 19 กลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจ ขาดการทำบัญชีและไม่มีการบริหารงานอย่างเป็นทางการและต่อเนื่อง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2534: 1-9) ได้รับรายงานจากสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดตรังว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มปล่อยให้บุคคลเดียวดำเนินการทุกด้านไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ บางกลุ่มจัดทำบัญชีไม่เรียบร้อย และไม่ปัจจุบัน ไม่มีเอกสารหลักฐานประกอบการลงบัญชีไว้ให้ตรวจสอบครบถ้วน บางกลุ่มไม่มาให้ตรวจสอบตามที่นัดหมาย มีกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนแล้วไม่เรียกเก็บค่าหุ้น ค่าธรรมเนียมแรกเข้า บางกลุ่มที่ดำเนินธุรกิจแล้วสมาชิกเป็นหนี้กลุ่มเกษตรกรเป็นเหตุให้กลุ่มเกษตรกรต้องหยุดดำเนินการ เพราะไม่มีเงินทุนเวียน รวมทั้งเงินสดขาดบัญชี สมภพ นันทกุล (2535: 1) ได้รายงานเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรที่ไม่เริ่มดำเนินการภายในหนึ่งปี นับแต่วันรับใบทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร หรือหยุดดำเนินการติดต่อกันเป็นเวลานานน้อยกว่าสองปี ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เข้าข่ายจะต้องเลิก จำนวน 6 กลุ่มดังนี้ กลุ่มเกษตรกรทำนาตาล่วง กลุ่มเกษตรกรทำนาควนธานี กลุ่มเกษตรกรทำสวนย่านซื่อ กลุ่มเกษตรกรทำนาบางกุ้ง กลุ่มเกษตรกรทำนาทุ่งค่าย กลุ่มเกษตรกรทำนาเกาะเปียงและกลุ่มเกษตรกรทำสวนเขาวิเศษ

ปัจจัยที่มีผลให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

จากสถานการณ์ที่แตกต่างของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังทั้ง 3 กลุ่ม แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จนั้น ย่อมขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ ถวิล ธาราโภชน (2526: 142-148) ได้ระบุถึงปัจจัยที่สามารถสนับสนุนให้กลุ่มประสบความสำเร็จดังนี้

1. ตัวบุคคล ซึ่งหมายถึง สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มที่เป็นตัวกลไกสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม กล่าวคือทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่จนเต็มความสามารถให้มากที่สุด บุคคลในกลุ่มนั้นแยกได้ 2 ประเภท คือ

1.1 ผู้นำ เป็นผู้รับผิดชอบต่องานกลุ่มเพราะผลผลิตของกลุ่มจะดีมากขึ้นหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ Fiedler (1976: 244) ระบุว่ามิชอบยั้งมากมายที่เชื่อได้ว่าความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวขององค์การ สามารถสังเกตได้จากคุณภาพของภาวะการนำของผู้ผู้นำในองค์การนั้น ภาวะการนำนี้ Shaw (1981: 317) มีความเห็นว่าเป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลของผู้ผู้นำต่อกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มและทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ Halpin (1966) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่าภาวะความเป็นผู้นำเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อนยิ่งยิ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่าง โดยพฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง จากคำจำกัดความของทั้งสามท่านที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับ ภาวะการเป็นผู้นำได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับจากในช่วงปี ค.ศ.1941 ถึง ค.ศ.1950 โดย Halpin ได้มองพฤติกรรมของผู้นำในแง่ที่ซับซ้อนยิ่งยิ่งซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่าง โดยพฤติกรรมผู้นำมีความสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องด้วย (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต, 2526: 294)

แบบต่าง ๆ ของความเป็นผู้นำ

โดยทั่วไปแล้วแบบของความเป็นผู้นำแบ่งได้เป็น 2 แบบ ซึ่ง สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต (2526: 303) ได้ระบุไว้ดังนี้คือ

(1) ผู้นำประเภทคำนึงสมาชิกเป็นใหญ่หรือผู้นำประเภทเน้นมนุษย์สัมพันธ์ (human relation oriented) ตามแนวความคิดของ Fiedler ใน Shaw (1981: 338) ที่ระบุว่าผู้นำประเภทนี้มักจะสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่ม สร้างความสามัคคีกลมเกลียวภายในกลุ่ม เห็นอกเห็นใจ ฟังข้อคิดเห็นจากกลุ่ม และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมวางแผนโครงการ

(2) ผู้นำประเภทคำนึงถึงงานเป็นใหญ่หรือผู้นำประเภทเน้นงาน (task oriented) ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้ที่นำความคิดใหม่ๆ มาใช้แสดงความคิดเห็นและทรรศนะของตนอย่างชัดเจนให้ลูกน้องทราบ อธิบายถึงแผนงานที่ตนตั้งใจ จะทำให้สมาชิกเข้าใจ และต้องการความร่วมมือจากสมาชิกเพื่อให้งานนั้นๆ สำเร็จลง ผู้นำประเภทนี้เป็นบุคคลที่

ไม่ชอบความไร้สาระ มักมีการเริ่มต้นงานที่รวดเร็ว มีการกำหนดตารางการทำงานและตรวจสอบความก้าวหน้าของงานเสมอ สมาชิกอาจไม่ชอบวิธีการที่ผู้นำประเภทนี้ใช้ในการทำงานแต่กลุ่มมักจะให้ความเคารพนับถือผู้นำแบบนี้ เมื่อเขาผลักดันงานในสถานการณ์ที่ยากลำบากให้สำเร็จลง

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำทั้งสองแบบโดย Bales ในสมบูรณ คาลยาชีวิต (2526: 304) แล้วพบว่า ผู้นำประเภทนี้ในงานมักจะถูกเลือกขึ้นมาเพราะเป็นผู้ที่มีความคิดความอ่านมีความสนใจในการทำงาน ต่อสู้ บุกเบิกเพื่อผลงานของกลุ่มแต่มักจะเป็นผู้ที่สมาชิกของกลุ่มไม่ชอบ ส่วนผู้นำประเภทนี้สัมพันธ์นั้นมักจะเป็นผู้ที่สมาชิกชอบพอ เป็นคนรักษาสัมพันธภาพระหว่างตนเองและสมาชิกเป็นผู้ที่กำลังใจและช่วยวินิจฉัยข้อขัดแย้งต่างๆ ของสมาชิก

การค้นหาท่วงทำนองการนำของผู้นำ (แบบความเป็นน้ำ)

Fiedler (1967) ได้ศึกษานุคลิกลักษณะของผู้นำทั้งสองแบบโดยวัดทัศนคติของผู้นำที่มีต่อผู้อื่น โดยสร้างแบบทดสอบที่บรรยายคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นคำบรรยายที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ เช่น เป็นกันเองและไม่เป็นกันเอง ร่าเริง-ขุ่นมัว จากนั้นให้ผู้ที่ถูกวัดความเป็นผู้นำประเมินคุณลักษณะของเพื่อนร่วมงานสองคน คนหนึ่งเป็นบุคคลที่ตนชอบมากที่สุด และอีกคนหนึ่งเป็นบุคคลที่ตนชอบน้อยที่สุด โดยให้เลือกคุณลักษณะของบุคคลทั้งสองนี้ในสเกลการวัด 5 อันดับ จากนั้นนำคำตอบที่ได้จากการตรวจสอบคุณลักษณะของบุคคลทั้งสองมาเปรียบเทียบกันโดยแปลงคำตอบเป็นคะแนน แบบทดสอบนี้ Fiedler เรียกว่า ASO (assumed similarity of opposites scales) ถ้าคะแนนจากการตัดสินแบบนี้แตกต่างกันมากที่สุด (ค่า ASO สูง) คือเป็นผู้ที่มองเห็นคนดีเลวแตกต่างกันมากบุคคลประเภทนี้จะเป็นผู้เน้นงาน (task oriented) เอาจริงเอาจังกับงานเข้มงวดกวดขันซึ่งจัดเป็นผู้นำประเภทเก่งงาน ส่วนผู้ที่ได้คะแนนจากการเปรียบเทียบคำตอบกับการตัดสินบุคคลสองคนน้อย คือ ไม่แตกต่างกันมาก (ค่า ASO ต่ำ) จะเป็นผู้ที่ไม่ชอบตัดสินคนว่าดีมากหรือเลวมาก บุคคลประเภทนี้จัดเป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจคนอื่น มีมนุษยสัมพันธ์ดีซึ่งจัดเป็นผู้นำประเภทเน้นคน (human relation oriented) แต่อย่างไรก็ตาม Shaw (1981: 338) ได้อ้างคำกล่าวของ Fiedler (1967) ที่ว่าการวัดบุคลิกลักษณะของผู้นำสามารถ

วัดได้โดยแบบทดสอบที่เรียกว่า LPC (least preferred co-worker) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันมากในหมู่ผู้ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการได้มาซึ่งคะแนน LPC นี้จะสร้างแบบทดสอบที่บรรยายลักษณะของบุคคลตามแบบของ ASO แต่จะให้ผู้ที่ถูกวัดภาวะความเป็นผู้นำประเมินคุณลักษณะของผู้ร่วมงานที่ตนทำงานร่วมกันได้ดีน้อยที่สุดหรือมีความยุ่งยากในมากที่สุดในการทำงานร่วมกันซึ่งเรียกบุคคลนี้ว่าเพื่อนร่วมงานที่พึงปรารถยาน้อยที่สุด (least preferred co-worker) เพียงคนเดียวจากนั้นนำคำตอบมาแปลงเป็นคะแนนตามสเกลของการวัดถ้าบุคคลใดได้คะแนน LPC สูง จัดว่าเป็นบุคคลประเภทที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีคือเป็นผู้นำประเภทเน้นมนุษยสัมพันธ์ (human relation oriented) แต่ถ้าบุคคลใดมีค่าคะแนน LPC ต่ำ จัดเป็นบุคคลประเภทเอาจริงเอาจังกับงานหรือเป็นผู้เน้นงาน (task oriented)

แบบประเมินเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงานที่พึงปรารถยาน้อยที่สุดนี้ สามารถวัดเป้าหมายหรือแรงจูงใจพื้นฐานของแต่ละบุคคลในการทำงาน ผู้นำแต่ละคนล้วนคำนึงถึงงานและความสัมพันธ์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามในสถานการณ์หนึ่งๆ ผู้นำแต่ละแบบจะเน้นความสนใจของตนเองแตกต่างกันกล่าวคือในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูง ผู้นำแบบเน้นงานจะมีเวลาสัมพันธ์กับกลุ่มมากขึ้น เพราะเขารู้ว่างานกำลังไปได้ดีในขณะที่ผู้นำแบบเน้นสัมพันธ์จะให้ความสนใจต่องานที่ทำมากขึ้น

1.2 ผู้ตามหรือสมาชิกกลุ่ม กลุ่มที่ประสบความสำเร็จผู้ตามหรือสมาชิกกลุ่มเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญเช่นเดียวกัน กล่าวคือสมาชิกกลุ่มควรจะต้องมีความรู้สึกสำนึกว่าตนเองเป็นบุคคลสำคัญของกลุ่ม มีการรู้จักสนิทสนมกันและพร้อมที่จะแสดงบทบาทตามหน้าที่ของตนและเต็มใจแสดงบทบาทนั้นๆ ซึ่งจะสามารถช่วยให้กลุ่มได้รับประโยชน์กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. สถานการณ์กลุ่มหรือสถานการณ์การนำ หมายถึงระดับอำนาจการควบคุมที่ผู้นำมีในสถานการณ์นั้น ๆ เช่น ความสามารถในการกำหนดภาระหน้าที่ ผลการทำงานและการตัดสินใจ นอกจากนั้นสิ่งที่เป็นตัวกำหนดอำนาจควบคุมสถานการณ์ของผู้นำคือองค์ประกอบ 3 ประการ ดังที่ Fiedler ใน Shaw (1981: 338-339) ได้ระบุไว้ดังนี้คือ

2.1 สัมพันธภาพระหว่างผู้นำกับสมาชิก (leader-member relations) หมายถึง ระดับการสนับสนุนที่กลุ่มให้แก่ผู้นำที่เป็นที่ชอบพอและได้รับการเคารพนับถือจากสมาชิกในกลุ่ม โดยไม่มีการใช้อำนาจอิทธิพลใดเพื่อที่จะให้สมาชิกปฏิบัติตาม ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้นำที่สมาชิกไม่ชอบพอและไม่ไว้วางใจย่อมจะทำให้สมาชิกต่อต้านได้ง่าย

2.2 ความชัดเจนของงาน (task structure) หมายถึง แนวทางและเป้าหมายของการทำงานมีความแน่นอนชัดเจนมากน้อยเพียงใด ถ้างานมีจุดมุ่งหมายชัดเจน มีขั้นตอนของการดำเนินงานแน่นอน และมีวิธีการดำเนินงานหรือแก้ปัญหาที่ถูกต้องถือว่าเป็นงานที่มีโครงสร้างแน่นอน รัดกุมและเป็นงานที่ไม่ยากสำหรับหัวหน้างาน ในทางตรงกันข้าม ถ้าการวางแผนงานไม่แน่ชัด ลักษณะงานซับซ้อน การแบ่งงานให้สมาชิกแยกกันทำได้ยาก ทำให้ผู้นำตัดสินใจที่จะมอบหมายว่าใครควรทำอะไรได้ยากด้วย งานประเภทนี้เรียกว่างานขาดโครงสร้างที่แน่ชัด ซึ่งจะส่งผลให้ไม่เกิดภาวะการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

2.3 อำนาจในตำแหน่งผู้นำ (position power of the leader) หมายถึง ระดับอำนาจหน้าที่ที่ให้แก่ผู้นำตามตำแหน่งในการที่จะลงโทษหรือให้รางวัลแก่ผู้ตามซึ่งจะมีไม่เท่ากัน ในแต่ละกลุ่มและประเภทของงาน ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายหรือสืบทอดตามระเบียบบทบัญญัติหรือตามยศชั้น จะมีอำนาจมากกว่าผู้นำกลุ่มประเภทอื่น

3. จุดมุ่งหมายของกลุ่ม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวใจของกลุ่ม กลุ่มจะดำเนินงานไปได้ดีมีความก้าวหน้าขึ้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะต้องร่วมมือกันเป็นอย่างดี การที่สมาชิกจะร่วมมือกันอย่างดีก็ต่อเมื่อจุดมุ่งหมายของกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้มากที่สุด ดังนั้นสมาชิกทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม (participation) ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่มและร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มตามที่กำหนด ฟิลน์ สัจจางค์ และคณะ (2524: 2) และนรินทร์ จงวุฒิเวศน์ (2529: 123) มีความคิดสอดคล้องกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนับว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาทั้งหลาย โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในความคิดตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติทุกระยะไม่ควรเว้นขั้นตอนใดเลย สุรัสวดี ทุ่นพยนต์ (2528: 17) ได้อ้างถึง Cohen และ Uphoff ที่ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

(2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน (implementation) ซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงาน

(3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

(4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน (evaluation)

สำหรับ พินิจ ลากธนานนท์ (2529: 22) ได้อ้าง Rabibhadana (1982) ซึ่งได้ระบุขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนดังนี้คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของประชาชน เนื่องจากเหตุพื้นฐานคือประชาชนเป็นผู้ประสบปัญหาของตนเอง ได้ดีที่ผู้ที่มีใช้ข้าราชการ หรือนักพัฒนาเป็นผู้ระบุปัญหาของประชาชน

(2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ เพราะโดยพื้นฐานความเป็นจริงแล้ว การเลือกกลยุทธ์การพัฒนาควรเป็นประชาชนในชุมชน เพื่อจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน

(3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏและ

(4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นหาข้อดีและข้อบกพร่อง เพื่อหาทางแก้ไขในการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

นอกจากนี้ พินิจ ยังกล่าวเสริมว่าทราบได้ที่ประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนของตน โดยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอนก็เท่ากับว่าประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาททางการพัฒนาของตนเองจากการเป็นผู้รับการพัฒนาเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเองซึ่งย่อมจะสามารถได้รับผลของการพัฒนาตามที่ตนเองต้องการ อย่างไรก็ตาม Castillo (1983) ในนำชัย ทนุผล (2529: 8) ได้ให้ทรรศนะว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนนั้นจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีอิสระภาพและความเต็มใจในการเข้าร่วม มิใช่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะความเกรงใจหรือการถูกขอร้องจากเจ้าหน้าที่ หรือผู้มีอำนาจ อันมิใช่รูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นการที่สมาชิกกลุ่มจะกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มอย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ (motivation) ของสมาชิก แรงจูงใจนี้นับว่าเป็นองค์ประกอบภายในที่ผลักดันให้เกิดพฤติกรรมอย่างมีเป้าหมาย หรือมีทิศทางเพื่อสนองความต้องการของบุคคล (Berelson and Steiner, 1964: 141) การเกิดแรงจูงใจในระดับบุคคลนั้น Sumayao (1983: 144) ได้ระบุชนิดของแรงจูงใจที่เกิดขึ้นได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ แรงจูงใจใฝ่อำนาจ และแรงจูงใจใฝ่การยอมรับ Moeleland ใน Schaefer (1979: 10) พบว่าบุคคลแต่ละคนต่างมีแรงจูงใจแต่ละชนิดที่มีระดับความเข้มข้นแตกต่างกันอันเนื่องมาจากลักษณะส่วนบุคคลและวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นการที่บุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรนั้นอาจมีความโน้มเอียงไปในชนิดของแรงจูงใจที่แตกต่างกันไปด้วย

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของกลุ่มอีกประการหนึ่งคือ การที่สมาชิกกลุ่มไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างแท้จริง เนื่องจากการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของบุคคลนั้นเกิดจากการชักชวนจากเพื่อนหรือผู้นำซึ่งมิได้เกิดจากความสมัครใจของตนเองจะมีผลให้วัตถุประสงค์ของตนไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และมีผลให้การดำเนินงานของกลุ่มพบกับปัญหาและอุปสรรคในด้านความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกได้ (นิภา สุวรรณแสง ตุมรสุนทร, 2525: 246) ผลการศึกษาของนำชัย ทนุผล (2532: 53) ยืนยันว่าการรับรู้ของเกษตรกรผู้นำเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในระดับที่ต่ำส่งผลให้เกษตรกรผู้นำเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของงานส่งเสริมการเกษตรในระดับที่สูงกว่าเกษตรกรผู้นำ ที่ไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของงานส่งเสริมการเกษตร

4. ขนาดของกลุ่ม โดยปกติแล้วกลุ่มขนาดเล็กย่อมทำให้สมาชิกแสดงบทบาทได้มากกว่ากลุ่มใหญ่เพราะสมาชิกทุกคนมีโอกาสได้แสดงความคิดและมีความสัมพันธ์สนิทสนมอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มสามารถจะตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้มากกว่ากลุ่มใหญ่ (นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล, 2530: 188)

ในขณะเดียว Kredh, Crutchfield and Ballachey (1962: 470) พบว่ากลุ่มที่สมาชิกมีความเหนียวแน่นและมีความพึงพอใจในการดำเนินงานกลุ่มสูงมักจะเป็น

กลุ่มที่มีขนาดเล็กกว่ากลุ่มที่มีขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ นั้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมักเกิดขึ้นจากสมาชิกเพียงบางคนเท่านั้น และแบบความเป็นผู้นำกลุ่มแสดงออกจะแตกต่างกันไประหว่างกลุ่มขนาดเล็กและกลุ่มขนาดใหญ่ นอกจากนี้ความแตกต่างกันของสมาชิกในกลุ่มนับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือกลุ่มที่สมาชิกมีลักษณะส่วนบุคคลที่คล้ายคลึงกัน (homogeneity) ย่อมมีผลให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมที่มักประสบความสำเร็จมากกว่ากลุ่มที่สมาชิกมีลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันออกไป (heterogeneity) ผลการศึกษาของ Bhanthumanvin (1985: 96) พบอีกว่าการประชุมสมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มของกลุ่มชาวนาที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จมักเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างไรก็ตามอายุของกลุ่ม ระยะเวลาของการเป็นผู้นำและขนาดของกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้ง ผลการศึกษาของ Bhanthumanvin พบว่าไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

5. ค่านิยมของกลุ่ม เป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่จะช่วยกำหนดทิศทางของกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มจะมีคุณค่าเพียงใดขึ้นอยู่กับ กลุ่มนั้นทำถูกต้องตามค่านิยมของสมาชิกในกลุ่ม คำว่าค่านิยมนั้น ถวิล ธาราโกชน์ (2526: 146) ได้ให้ความหมายตามแนวคิดของ ก่อ สวัสดิพานิชว่าเป็นความคิดความประพฤติและสิ่งอื่นที่คนในสังคมหนึ่ง เห็นว่ามีคุณค่าและยอมรับมาปฏิบัติตาม ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งและมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ค่านิยมของแต่ละบุคคลนั้นย่อมจะแตกต่างกันไป ดังนั้นถ้ากลุ่มใดสมาชิกของกลุ่มมีค่านิยมที่คล้ายคลึงกันมาก ก็ย่อมจะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพดีกว่ากลุ่มที่สมาชิกมีค่านิยมแตกต่างกันมาก ในทำนองเดียวกันนี้ พนม ลัมอารี (ไม่ระบุปีพิมพ์: 116-117) ระบุว่าค่านิยมจัดว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมความมีประสิทธิภาพของกลุ่ม ค่านิยมจะเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการหรือปรารถนาและเป็นสิ่งที่บุคคลเชื่อถือ แม้ว่าบุคคลทุกคนจะมีความเชื่อหรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจที่แตกต่างกัน แต่ในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพสมาชิกจะต้องมีค่านิยมบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน การที่สมาชิกมีค่านิยมคล้าย ๆ กัน มิได้หมายความว่าเกิดจากการที่สมาชิกคนหนึ่งพยายามชวนล้อมหรืออ้างสมยอมให้สมาชิกอีกผู้หนึ่งเชื่อตาม แต่เกิดจากการที่สมาชิกค้นพบว่าพวกตนบัง เอิญมีความต้องการหรือค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน ถ้าปรากฏว่ากลุ่มใดก็ตามที่สมาชิกไม่มีความเชื่อหรือค่านิยมที่คล้ายคลึงกันเลย กลุ่มจะรวมกันได้ไม่นานและถึงแม้ว่ากลุ่มจะประสบความสำเร็จก็จะเป็นเพียงระยะสั้น ๆ เท่านั้น

6. ปทัสสถานของกลุ่ม หมายถึงระเบียบข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่กลุ่มกำหนดให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้ยึดถือและยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ปทัสสถานนั้นมีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะปทัสสถานต่างๆในกลุ่มจะได้รับอิทธิพลมาจากทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมของกลุ่มหรือสังคม ดังนั้นกลุ่มใดมีปทัสสถานที่ดีขึ้นและสมาชิกยอมรับและยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติย่อมทำให้กลุ่มเกิดความมั่นคง และมีประสิทธิภาพแต่ถ้าปทัสสถานที่ดีขึ้นไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มโดยสมาชิกส่วนใหญ่ไม่พอใจ ก็ย่อมจะทำให้กลุ่มมีประสิทธิภาพน้อยลง

7. การสื่อสารภายในกลุ่ม นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มเกิดความมั่นคงมากน้อยเพียงใด การสื่อสารภายในกลุ่มทั่วไปมักเป็นการติดต่อสื่อสารแบบทางเดียวอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในกลุ่มเสมอเพราะมนุษย์มักจะแปลพฤติกรรมต่างๆ ที่ได้รับเข้าข้างตนเอง ดังนั้นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในกลุ่มต้องมีวิธีการที่จะทำให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจได้ตรงกันเพราะผู้พูดอาจไม่คิดอย่างที่เราคิดก็ได้

ภาคสรุป (Overview)

มนุษย์ทุกคนเป็นสัตว์สังคมซึ่งจำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ กลุ่มช่วยให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ ชัดเจนสภาพพฤติกรรมและพัฒนาบุคลิกภาพรวมทั้งก่อให้เกิดพลังต่อรอง การรวมกลุ่มของมนุษย์เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจของบุคคลร่วมกัน จึงทำให้เกิดพฤติกรรมของการรวมตัวเกิดขึ้น กลุ่มเกษตรกร (farmer association) ก็เช่นเดียวกันที่จัดตั้งขึ้นโดยเกษตรกรที่มีปัญหาและความต้องการคล้ายกัน รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมการผลิตคล้ายคลึงกัน เพื่อให้สมาชิกทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในธุรกิจการเกษตร และรู้จักใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวันให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพอาชีพ รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมการผลิตและสร้างพลังต่อรองในด้านการซื้อปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิต

ผลการจัดตั้งและดำเนินการพัฒนากลุ่มเกษตรกรมาเป็นระยะเวลากว่า 2 ทศวรรษ พบว่ากลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็งและไม่สามารถดำเนินธุรกิจของกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังนั้นจากสถิติปี พ.ศ. 2538 พบว่ามีจำนวนกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 30 กลุ่ม ผลการประเมินการดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดตรังพบว่ามีกลุ่มเกษตรกรจำนวน 5 กลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องและมีการบริหารงานที่มั่นคง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่มีการดำเนินธุรกิจแต่การบริหารงานยังไม่มั่นคงซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มที่กำลังพัฒนานั้นมีจำนวน 6 กลุ่ม ส่วนอีก 18 กลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ประกอบธุรกิจ ขาดการทำบัญชีและไม่มีการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ ผลการตรวจเอกสารและวรรณคดีที่เกี่ยวข้องพบว่ามีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อความสำเร็จและความไม่สำเร็จของกลุ่มซึ่งได้แก่ (1) ตัวบุคคล (ภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่ม) (2) ลักษณะของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่ม (3) สถานการณ์ของกลุ่ม (สัมพันธภาพระหว่างประธานกับสมาชิก ความชัดเจนของงานและอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม) (4) จุดมุ่งหมายของกลุ่ม โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและปฏิบัติ (5) ค่านิยมของสมาชิกเกี่ยวกับกลุ่ม (6) ปทัสถานของกลุ่ม และ (7) การสื่อสารภายในกลุ่ม

ในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาถึงศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามทฤษฎีของประธานกลุ่มเกษตรกร และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง เพื่อทราบลักษณะ ส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการระบุถึงศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกร ตามทฤษฎีของประธานกลุ่มเกษตรกร และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง

ผลการวิจัยที่ค้นพบจะเป็นประโยชน์โดยตรง แก่ผู้บริหารงานสถาบันเกษตรกรของสำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง และกรมส่งเสริมการเกษตร ใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ จะได้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการค้นคว้า และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3
วิธีการดำเนินการวิจัย
(RESEARCH METHODOLOGY)

การศึกษาถึงศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามทฤษฎีของประธาน
กลุ่มและกรรมการกลุ่มเกษตรกรจังหวัดตรัง ได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย
(Locale of the Study)

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดตรังซึ่งตั้งอยู่ในภาคใต้ฝั่งตะวันตก (ทะเลอันดามัน) ของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร 890 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 5,215 ตารางกิโลเมตร จังหวัดตรังแบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 87 ตำบล 657 หมู่บ้าน มีครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 68,990 ครัวเรือน การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรนั้นมีการจัดตั้ง 30 กลุ่ม สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง (2537:1) ได้ประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรพบว่ากลุ่มเกษตรกรสามารถแบ่งเป็นกลุ่มระดับชั้นที่ 1 จำนวน 5 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิก 1,063 คน กลุ่มระดับชั้นที่ 2 จำนวน 6 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิก 948 คน กลุ่มระดับชั้นที่ 3 จำนวน 18 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิก 2,020 คน รวมทั้ง 3 ชั้นมีสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้นจำนวน 4,035 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง, 2537: 10) เหตุผลที่ทำวิจัยในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากเหตุผลหลายประการกล่าวคือ

1. จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การเกษตรเพื่ออุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น และการที่จะพัฒนาการเกษตรได้ต้องมีการรวมกลุ่มเกษตรกร

2. จังหวัดตรังมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทุกอำเภอ เป็นจำนวนมาก มีกลุ่มระดับชั้นที่ 1 กลุ่มระดับชั้นที่ 2 และกลุ่มระดับชั้นที่ 3 ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้ ซึ่งสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเกษตรกรเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้วิจัยรับราชการในสำนักงานเกษตรจังหวัดตัญง นานถึง 15 ปี รู้สัภาพทางกายภาพ ชีวภาพ สังคม และเศรษฐกิจของจังหวัดตัญงเป็นอย่างดี ช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้ให้ข้อมูล

(The Respondents)

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือ ประธานกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) โดยแยกเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา ในจังหวัดตัญง 6 กลุ่ม จำนวน 6 คน ประธานกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดตัญง 17 กลุ่ม จำนวน 17 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) โดยแยกเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา ในจังหวัดตัญง 6 กลุ่ม จำนวน 24 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดตัญง 18 กลุ่ม จำนวน 72 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 119 คน (รายละเอียดในตาราง 1)

เหตุผลที่ต้องรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มากและไม่เหมาะสมในการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งนำชัย ทนุผล (2531: 52) ได้กล่าวว่างานวิจัยใดที่มีประชากรเป้าหมายไม่เกินกำลังความสามารถของผู้วิจัยในการเก็บข้อมูล และอยู่ในวิสัยที่จะศึกษาเก็บข้อมูลจากทุกหน่วยงานได้ก็ควรจะศึกษาประชากรทั้งหมด เพื่อความถูกต้อง แม่นยำ และไม่จำเป็นต้องใช้สถิติอนุมาน มาประมาณค่าหรือทดสอบสมมุติฐาน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ จึงรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวแล้ว จำนวน 119 คน เท่านั้น

ตาราง 1 แสดงจำนวนประธานกลุ่มเกษตรกร และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร
(กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ)
แยกตามอำเภอ

อำเภอ	ประธานกลุ่มเกษตรกร		คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร	
	กลุ่มเกษตรกร ที่กำลังพัฒนา (จำนวนคน)	กลุ่มเกษตรกร ที่ยังไม่ประสบ ความสำเร็จ (จำนวนคน)	กลุ่มเกษตรกร ที่กำลังพัฒนา (จำนวนคน)	กลุ่มเกษตรกร ที่ยังไม่ประสบ ความสำเร็จ (จำนวนคน)
กิ่ง อ.รัชฎา	-	-	-	-
ย่านตาขาว	-	2	-	8
วังวิเศษ	-	1	-	4
ห้วยยอด	-	-	-	4
นาโยง	2	3	8	12
เมืองตรัง	2	4	8	16
ปะเหลียน	1	5	4	20
กันตัง	1	2	4	8
สิเกา	-	-	-	-
กิ่ง อ.หาดสำราญ	-	-	-	-
รวม	6	17	24	72

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง, 2537: ไม่ระบุหน้า

ตัวแปรและการวัด (Variables and Measurement)

สถานภาพส่วนบุคคลหมายถึงลักษณะต่างๆ ของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรต่างๆ ที่กำหนดไว้ได้แก่

รายได้ หมายถึง จำนวนเงินรายได้ทั้งหมดที่เป็นเงินสด และมูลค่าสิ่งของที่ครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลได้รับรอบปี พ.ศ. 2539

ขนาดของครอบครัว หมายถึง จำนวนทั้งหมดของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน

ระยะเวลาการเป็นประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมเป็นประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร

ประสบการณ์การฝึกอบรม หมายถึง จำนวนความถี่ (ครั้ง) ผู้ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539

ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ หมายถึง ระดับความพอใจของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ และโอกาสที่จะได้รับจากการเป็นประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หรือจากผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจำนวน 9 ข้อความและมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตามระดับความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับของตนคือ "ความพึงพอใจในระดับมาก" "ความพึงพอใจในระดับกลาง" และ "ความพึงพอใจในระดับน้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ ความพึงพอใจในระดับมาก = 3 คะแนน ความพึงพอใจในระดับปานกลาง = 2 คะแนน ความพึงพอใจในระดับน้อย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25

คะแนนหรือมากกว่า จัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน จัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับปานกลางและผู้มีคะแนนเท่ากับ 12 คะแนนหรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับต่ำ

ความมุ่งหวังในชีวิต หมายถึง ความปรารถนาหรือเป้าหมายในชีวิตของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับความมุ่งหวังในชีวิต จำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามระดับความมุ่งหวังของตนคือ "ต้องการในระดับมาก" "ต้องการในระดับปานกลาง" และ "ต้องการในระดับน้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ ความต้องการในระดับมาก = 3 คะแนน ความต้องการในระดับปานกลาง = 2 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25 คะแนนหรือมากกว่า จัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนนจัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับปานกลาง และผู้มีคะแนนเท่ากับ 12 คะแนนหรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับต่ำ

ภาวะการเป็นผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับการวัดภาวะการนำของประธานกลุ่มในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบทดสอบเพื่อนร่วมงานที่พึงปรารถนายน้อยที่สุด (least preferred co-worker test, LPC) ตามแบบของ Fiedler ใน Shaw (1981: 338) ซึ่งให้ผู้ถูกวัดภาวะความเป็นผู้นำประเมินคุณลักษณะของเพื่อนร่วมงานที่ตนเองคิดว่ามีความยุ่งยากใจในการทำงานร่วมกันมากที่สุด แต่มิใช่บุคคลที่ผู้นำไม่ชอบแบบทดสอบประกอบด้วยคุณศัพท์ที่ตรงกันข้ามกัน จำนวน 15 คู่ เช่น น่าคบ-ไม่น่าคบ โดยมีระดับของความน่าคบและระดับของความไม่น่าคบ ให้ผู้ถูกวัดภาวะความเป็นผู้นำเลือกตอบซึ่งแบ่งเป็น 8 ระดับ และกำหนดคะแนนให้แก่แต่ละคู่ของคำคุณศัพท์นั้นๆ ตัวอย่างเช่น ได้คะแนนรวมเท่ากับ น่าคบมาก = 8 น่าคบค่อนข้างมาก = 7 น่าคบพอสมควร = 6 น่าคบน้อย = 5 ไม่น่าคบน้อย = 4 ไม่น่าคบพอสมควร = 3 ไม่น่าคบค่อนข้างมาก = 2 ไม่น่าคบมาก = 1

จากนั้นนำคำตอบทั้งหมดมาคิดเป็นคะแนนตามระดับของการวัด ถ้าบุคคลใดได้คะแนนเท่ากับ 70 หรือมากกว่า จัดว่าเป็นผู้นำประเภทเน้นมนุษย์สัมพันธ์ (human relation oriented) และถ้าบุคคลใดมีคะแนนน้อยกว่า 50 จัดว่าเป็นผู้นำประเภทเน้นงาน (task oriented) สำหรับผู้ที่ได้คะแนนอยู่ระหว่าง 51 ถึง 70 นั้น จัดว่าเป็นผู้ที่ไม่แสดงออกว่าเป็นผู้นำประเภทใด

สถานการณ์ของกลุ่ม หมายถึง ระดับอำนาจการควบคุมที่ผู้นำหรือประธานกลุ่มมีในสถานการณ์ของกลุ่มในระยะเวลาหนึ่งซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

ก. สัมพันธภาพระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ซึ่งหมายถึงระดับการสนับสนุนและการให้ความร่วมมือที่คณะกรรมการกลุ่มมีให้แก่ประธานกลุ่มซึ่งวัดโดยให้ประธานกลุ่มเลือกคำตอบในข้อความเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มจำนวน 12 ข้อความ โดยมีระดับการแสดงความคิดเห็นดังนี้คือ "เห็นด้วย" "ไม่ตัดสินใจ" หรือ "ไม่เห็นด้วย" คำตอบที่ระบุว่า เห็นด้วย = 3 คะแนน ไม่ตัดสินใจ = 2 คะแนน และไม่เห็นด้วย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไปบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ดีมาก ระหว่างผู้นำและสมาชิก ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 บ่งชี้ถึงสัมพันธภาพที่ปานกลางและ ผู้ได้คะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่าบ่งชี้ถึงสัมพันธภาพกับสมาชิกในระดับที่ไม่ดี

ข. ความชัดเจนของงาน หมายถึง งานที่มีเป้าหมายและวิธีดำเนินงานของกลุ่มที่ชัดเจนแน่นอน ในการวัดความชัดเจนของงานแบ่งเป็น 4 ประการ คือ

- 1) เป้าหมายของงาน ได้มีการระบุหรือทราบอย่างชัดเจนหรือไม่
- 2) การทำงานให้สำเร็จมีเพียงหนทางเดียวหรือไม่
- 3) วิธีการแก้ปัญหาที่มีเพียงวิธีการเดียวหรือไม่
- 4) การตรวจสอบว่าการทำงานมีความถูกต้องเพียงใดและทำได้ง่าย

หรือไม่

แบบทดสอบนี้ ประกอบไปด้วยข้อความคำถามจำนวน 10 ข้อความที่เกี่ยวกับลักษณะงานทั้ง 4 ประการ โดยมีคำตอบให้ประธานกลุ่มเลือกตอบว่า "ทุกครั้ง" "บางครั้ง" "มีน้อยครั้ง" หรือ "ไม่มีเลย" คำตอบว่า ทุกครั้งมีคะแนน = 4 คะแนน บางครั้ง = 3

คะแนน มีน้อยครั้ง = 2 คะแนน และไม่มีเลย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคลผู้ใดมีคะแนนรวมเท่ากับ 27 และมากกว่า จัดว่าการทำงานมีโครงสร้างชัดเจน สูง คะแนนระหว่าง 14-26 จัดว่าการทำงานมีความชัดเจนปานกลาง และคะแนนเท่ากับ 13 หรือต่ำกว่า จัดว่าการทำงานมีความชัดเจนต่ำ

ค. อำนาจในตำแหน่งหมายถึง ระดับอำนาจในตำแหน่งซึ่งประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อความเกี่ยวกับอำนาจที่ผู้นำใช้ในการสั่งการ การให้รางวัล การลงโทษคำถามแต่ละข้อมีคำตอบให้ประธานกลุ่มเลือกตอบว่า "สามารถ" หรือ "ไม่สามารถ" ซึ่งจะมีคะแนนเท่ากับ 2 คะแนน และ 1 คะแนน ตามลำดับ จากนั้นนำคะแนนมาคิดเป็น คะแนนรวม ผู้ใดได้คะแนนเท่ากับ 7 คะแนน หรือมากกว่าจัดว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจในตำแหน่งสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 4-6 คะแนน จัดว่าเป็นผู้นำที่มีอำนาจปานกลาง และผู้ที่มี คะแนนตั้งแต่ 3 คะแนนลงมา จัดเป็นผู้นำที่มีอำนาจในตำแหน่งต่ำ

จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ความจำเป็นในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร โดยให้กลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางของความร่วมมือ และมีการประสานงานกันเพื่อสร้างพลังอำนาจการต่อรองในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจ การค้าและการตลาด ซึ่งกลุ่มเกษตรกรต้องเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจะดูแลด้านอาชีพการเกษตร เศรษฐกิจ การตลาด เงินทุนในการประกอบอาชีพ และยกระดับทางสังคมของเกษตรกร (เพชรรัตน์ วรรณเกียรติ, 2539: 1-3) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร จำนวน 10 ข้อความให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรที่ตนมีความเห็นคือ " มีความจำเป็นมาก" "มีความจำเป็นน้อย" และ "ไม่มีความจำเป็น" จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ หรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไป บ่งชี้ถึงการมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน บ่งชี้ถึงการมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่า บ่งชี้ถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับต่ำ

ค่านิยมของกลุ่ม หมายถึง ความคิด ความประพฤติ และสิ่งอื่นๆ ที่เห็นว่ามีคุณค่า และยอมรับมาปฏิบัติ (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539:251) ของกลุ่มเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับค่านิยมของกลุ่มจำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามระดับค่านิยมของตนคือ "ยอมรับในแนวคิดในระดับมาก" "ยอมรับในแนวคิดในระดับปานกลาง" และ "ยอมรับในแนวคิดในระดับน้อย" . คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนได้ดังนี้ ยอมรับในแนวคิดในระดับมาก = 3 คะแนน ยอมรับในแนวคิดในระดับปานกลาง = 2 คะแนน ยอมรับในแนวคิดในระดับน้อย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไปจัดว่าเป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน จัดว่าเป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 คะแนนหรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มต่ำ

ปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ กฎกติกา ที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และควบคุมพฤติกรรม ที่กลุ่มเกษตรกรกำหนดขึ้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรยึดถือ และยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติ (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2539: 251) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎกติกาของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง จำนวน 10 ข้อความและมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามระดับการยอมรับของตนคือ "ยอมรับทุกประเด็น" "ยอมรับบางประเด็น" และ "ไม่ยอมรับ" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ ยอมรับทุกประเด็น = 3 คะแนน ยอมรับบางประเด็น = 2 คะแนน ไม่ยอมรับ = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไป บ่งชี้ถึงการมีปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกรสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน บ่งชี้ถึงการมีปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกรปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่า บ่งชี้ถึงการมีปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกรต่ำ

การสื่อสารภายในกลุ่ม หมายถึง การให้ข้อเท็จจริง และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อกระตุ้นใ้มีน้ำวจิตใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร เป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและการสรุปทเรียน (สีลาภรณ์ นาคกรทรพร, 2539:253) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับการสื่อสารภายในกลุ่มจำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตามระดับ การสื่อสารภายในกลุ่มของตน คือ "มีความสามารถปฏิบัติได้มาก" และ "มีความสามารถปฏิบัติได้ปานกลาง" และ "มีความสามารถปฏิบัติได้น้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลตอบ ได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ มีความสามารถปฏิบัติได้มาก = 3 คะแนน มีความสามารถปฏิบัติได้ปานกลาง = 2 คะแนน มีความสามารถปฏิบัติได้น้อย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25 คะแนนหรือมากกว่า บ่งชี้ถึงการสื่อสารภายในกลุ่มสูง ผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน บ่งชี้ถึงการสื่อสารภายในกลุ่มปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่า บ่งชี้ถึงการสื่อสารภายในกลุ่มต่ำ

เครื่องมือในการวิจัย

(The Research Instrument)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตัวแปรต่าง ๆ ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลนี้แยกเป็น 2 ชุด คือชุดที่หนึ่งสำหรับรวบรวมข้อมูลจากประธานกลุ่มเกษตรกรซึ่งประกอบด้วยคำถามจำนวน 4 ตอน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ (1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของประธานกลุ่ม (2) ลักษณะของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่ม (3) แบบทดสอบ LPC (least preferred co-worker test) และ (4)สถานการณ์กลุ่มซึ่งได้แก่ แบบทดสอบสัมพันธภาพระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่ม แบบทดสอบความชัดเจนตามโครงสร้างของงาน และแบบทดสอบอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม

สำหรับแบบสอบถามชุดที่สองเพื่อรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 6 ตอน คือ (1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ-สังคมและจิตวิทยา ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (2) จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรตามความรับรู้ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (3) ขนาดของกลุ่มเกษตรกร (4) ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร (5) ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร 6) การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร

การทดสอบเครื่องมือ

(Pretesting of the Instrument)

แบบทดสอบเหล่านี้ก่อนนำไปใช้รวบรวมข้อมูลที่ต้องการ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปทดสอบความเที่ยง โดยแบบสอบถามชุดที่ 1 ได้ถูกนำไปทดสอบกับประธานกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ในจังหวัดพัทลุง สำหรับแบบสอบถามชุดที่ 2 ได้นำไปทดสอบกับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในจังหวัดพัทลุง จำนวน 30 คน สถิติที่ในการคำนวณค่าความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามชุดที่ 1 คือ สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาตามแบบของ Cronbach ในสุบรรณพันธ์พิศวาส และชัยวัฒน์ ปัญจพงษ์ (2522: 213) ผลการทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามชุดที่ 1 มีดังนี้ คือ

- (1) แบบทดสอบเพื่อนร่วมงานที่พึงปรารถยาน้อย (LPC) ค่าความเที่ยง $(r_{tt}) = 0.90$
- (2) แบบทดสอบสัมพันธภาพระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ค่าความเที่ยง $(r_{tt}) = 0.71$
- (3) แบบทดสอบ ความชัดเจนตามโครงสร้างงาน ค่าความเที่ยง $(r_{tt}) = 0.71$
- (4) แบบทดสอบจำนวนในตำแหน่งของประธานกลุ่มเกษตรกร ค่าความเที่ยง $(r_{tt}) = 0.73$

สำหรับแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งนำไปทดสอบกับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรนั้น ได้นำผลการทดสอบมาคำนวณค่าความเที่ยง โดยแบบสอบถามความพึงพอใจของกรรม

การกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อผลตอบแทนที่ได้รับ ความมุ่งมั่นในชีวิต จุดมุ่งหมายของกลุ่ม ขนาดของ กลุ่ม ค่านิยมของกลุ่ม ปทัสถานของกลุ่ม และการสื่อสารภายในกลุ่ม ได้นำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงด้วยสถิติสัมประสิทธิ์แอลฟาตามแบบของ Cronbach (Cronbach's Alpha) ในสุบรรณ พันธุ์พิศวาส และชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ (2522: 213) ผลการทดสอบความเที่ยงของแบบสอบถามชุดที่ 2 มีดังนี้

- (1) แบบทดสอบความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับค่าความเที่ยง (r_{tt})
= 0.83
- (2) แบบทดสอบความมุ่งมั่นในชีวิต ค่าความเที่ยง (r_{tt}) = 0.82
- (3) แบบทดสอบจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ค่าความเที่ยง (r_{tt}) = 0.80
- (4) แบบทดสอบค่านิยมของกลุ่ม ค่าความเที่ยง (r_{tt}) = 0.72
- (5) แบบทดสอบปทัสถานของกลุ่ม ค่าความเที่ยง (r_{tt}) = 0.73
- (6) แบบทดสอบการสื่อสารภายในกลุ่ม ค่าความเที่ยง (r_{tt}) = 0.90

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

(Data Gathering)

1. ผู้วิจัยทำหนังสือในนามบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ไปยังสำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง และสำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยประสานงานโดยตรงกับสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอที่กลุ่มเกษตรกรอยู่ในพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม วัน เวลา ที่กำหนด
4. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผล สรุปความ และรายงานผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

ข้อมูลที่รวบรวมมาได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และถอดรหัสเข้าสู่เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม (Statistical Package for Social Sciences) ดังนี้

1. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้วิเคราะห์ และบรรยาย ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ของผู้ให้ข้อมูล (ประธานกลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร)

2. การระบุศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามทรรศนะของผู้ให้ข้อมูลที่คาดว่าจะป็นปัจจัยทำให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ ซึ่งได้แก่

2.1 ตัวบุคคล (แบบความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร)

2.2 ลักษณะของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่ม

2.3 สถานการณ์ของกลุ่มตามการรับรู้ของประธานกลุ่ม

- สัมพันธภาพระหว่างผู้นำกับสมาชิก

- ความชัดเจนของงาน

- อำนาจในตำแหน่งผู้นำ

2.4 จุดมุ่งหมายของกลุ่ม

2.5 ค่านิยมของกลุ่ม

2.6 ปทัสถานของกลุ่ม

2.7 การสื่อสารภายในกลุ่ม

ระยะเวลาในการวิจัย

(Research Duration)

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2540 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

(RESULTS AND DISCUSSION)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึง ศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ตามทฤษฎีของประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา ของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนา และกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) (2) เพื่อระบุถึงศักยภาพในการพัฒนา (ปัจจัยที่สามารถสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จตามทฤษฎีของประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร กลุ่มที่กำลังพัฒนา และกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง การนำเสนอผลการวิจัยได้นำเสนอเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

ตอน 2 ศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกร (ปัจจัยที่สามารถสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ) ในทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยคือ ประธานกลุ่มเกษตรกร คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร กลุ่มที่กำลังพัฒนา และกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดตรัง ทั้งหมดโดยไม่มีการลุ่มตัวอย่างผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

**ตอน 1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของประธานกลุ่มและ
คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร**

1.1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และแบบความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร

1.1.1 อายุ ผลการวิจัย ในตาราง 2 พบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 39.15 มีอายุในช่วง 57-64 ปี รองลงมาร้อยละ 30.45 มีอายุมากกว่า 65 ปี ร้อยละ 17.40 มีอายุอยู่ในช่วง 49-56 ปี และอีกร้อยละ 13.05 มีอายุในช่วง 41-48 ปี ประธานกลุ่มเกษตรกรที่มีอายุมากที่สุดคือ 69 ปี และน้อยที่สุด 41 ปี สำหรับอายุเฉลี่ยของประธานกลุ่มเกษตรกรคือ 59 ปี โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.25

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูงซึ่งเป็นบุคคลที่จัดอยู่ในเกณฑ์อายุวัยกลางคน มีประสบการณ์ในชีวิตมามาก และมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับค่อนข้างดี เนื่องจากสร้างสมประสบการณ์ และสร้างเนื้อสร้างตัวมาเป็นระยะเวลาอันชั่ง สุธา จันทน์เอม (2531: 55) ได้ระบุว่าบุคคลที่อยู่ในวัยนี้มักเป็นวัยที่มีความเจริญงอกงามด้านร่างกาย และสมองลดลง หลงลืมง่าย เป็นผู้มีประสบการณ์มาก ส่วนทักษะจะลดลง มีปัญหาด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิด แต่โดยเหตุผลและประสบการณ์ คนวัยนี้จะควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ได้

1.1.2 รายได้ จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2539) ผลการวิจัยพบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรมีรายได้มากที่สุด 400,000 บาท ต่อปีและน้อยที่สุด 30,000 บาทต่อปี โดยประธานกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 21.75 เท่านั้นที่มีรายได้ในช่วง 50,000 บาท และน้อยกว่า และมีรายได้ในช่วงระหว่าง 50,001-69,000 บาท และมีรายได้ในช่วงระหว่าง 60,001-79,200 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 17.40 มีรายได้ในช่วง 79,201-95,000 บาทต่อปี และอีกร้อยละ 17.40 มีรายได้ 95,001 บาท และมากกว่า(ตาราง 2) สำหรับรายได้ภาคเกษตรโดยเฉลี่ยของประธานกลุ่มเกษตรกรคือ 93,200 บาทต่อปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 81991.95

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประชาชนกลุ่มเกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนของจังหวัดตรังเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในจังหวัดตรังเท่ากับ 97,332 บาทต่อปี หรือมีรายได้เฉลี่ย 22,936 บาทต่อคนต่อปี (รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ภาคใต้, 2537: 69) ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงกว่าเส้นความยากจน (poverty line) คือ 10,919 บาท ต่อคนต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2539: 27) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนกลุ่มเกษตรกรมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายสนองความต้องการแก่สมาชิกของครอบครัว ซึ่งผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนของประชาชนกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเฉลี่ย 4 คนเท่านั้น

1.1.3 จำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบ ผลการวิจัยในตาราง

2 พบว่า ประชาชนกลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกในครอบครัวมากที่สุด 9 คน จำนวนน้อยที่สุด 2 คน โดยประชาชนกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 39.15) มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบอยู่ในช่วงระหว่าง 2-3 คน อีกร้อยละ 39.15 มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบอยู่ในช่วงระหว่าง 4-5 คน อีกร้อยละ 17.40 มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบอยู่ในช่วงระหว่าง 6-7 คน และอีกร้อยละ 4.35 มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบอยู่ในช่วงระหว่าง มากกว่า 8 คน สำหรับจำนวนบุคคลในครัวเรือนของประชาชนกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ยคือ 4 คน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.75 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประชาชนกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนบุคคลในครัวเรือนเฉลี่ย เท่ากันกับจำนวนบุคคลเฉลี่ยต่อครัวเรือนในจังหวัดตรังคือ 4 คนต่อครัวเรือน เช่นกัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537: 61) ซึ่งจัดว่าเป็นครอบครัวขนาดเล็ก (nuclear family) ทั้งนี้อาจเนื่องจากความสำเร็จของโครงการวางแผนครอบครัวที่ดำเนินการทุกพื้นที่ในประเทศไทย และนอกจากนี้ในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวชนบทเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือมีคนรุ่นใหม่ บางส่วน เมื่อแต่งงานแล้วมักจะแยกไปอยู่ต่างหาก เป็นครอบครัวขนาดเล็ก แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า ยังมีประชาชนกลุ่มเกษตรกรบางส่วนที่นิยมอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่เหมือนเดิม

1.1.4 จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว ผลการวิจัยในตาราง 2 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวสูงสุด 6 คน และน้อยที่สุด 1 คน โดยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.60) มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 2-3 คน ร้อยละ 17.40 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 4-5 คน ร้อยละ 8.70 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเพียง 1 คน และร้อยละ 4.35 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวมากกว่า 6 คน สำหรับจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวของประธานกลุ่มเกษตรกรโดยเฉลี่ยคือ 3 คน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.30

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวมากกว่าจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย ของจังหวัดตรัง ซึ่งมีจำนวนเพียง 2 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540: 34) แต่อย่างไรก็ตามอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหลัก และใช้แรงงานตลอดวัน จึงมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรไม่มีเวลาเพียงพอไปทุ่มเทให้กับการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรได้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก การปฏิบัติงานในไร่นาของเกษตรกรโดยทั่วไปจะใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกจำนวนมาก การปฏิบัติงานจึงสำเร็จเร็วกว่าครอบครัวที่มีแรงงานน้อย ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2536: 43) ได้ระบุว่า การที่ครอบครัวของประธานกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกมากมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรไม่ต้องเสียเวลาและห่วงกังวลต่อการทำงานของตน จึงมีเวลาที่จะช่วยงานกลุ่มมากกว่าประธานกลุ่มเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย ซึ่งมีผลทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จได้

1.1.5 ประสิทธิภาพการฝึกอบรม หมายถึง จำนวนความถี่ (ครั้ง) ที่ประธานกลุ่มเกษตรกร เคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 ผลการวิจัย 2 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.26) ระบุว่าไม่เคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตร และร้อยละ 21.74 เคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตร ในจำนวนประธานกลุ่มเกษตรกรที่ระบุเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับเกษตรนั้นส่วนใหญ่ (ร้อยละ

40.00) ได้เคยเข้าร่วมฝึกอบรมทางการเกษตร จำนวน 1 ครั้ง ร้อยละ 40.00 ได้เคยเข้าร่วมฝึกอบรมทางการเกษตร จำนวน 2 ครั้ง และร้อยละ 20 ได้เคยเข้าร่วมฝึกอบรมทางการเกษตร จำนวนมากกว่า 3 ครั้ง (ตาราง 2)

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรที่ได้เคยเข้าร่วมฝึกอบรมทางการเกษตรในจำนวนน้อยมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มหยุดการดำเนินงาน จึงไม่เห็นความสำคัญของการเข้าฝึกอบรมทางการเกษตร และอาจเนื่องมาจากการฝึกอบรมส่วนใหญ่จะกระทำโดยหน่วยงานราชการ ซึ่งมีงบประมาณในการดำเนินงานฝึกอบรมจำกัด ประกอบกับช่วงเวลาที่จัดฝึกอบรมอาจตรงกับระยะเวลาที่ประธานกลุ่มเกษตรกรมีภาระกิจที่จะต้องปฏิบัติในแต่ละวัน ดังนั้นเหตุดังกล่าวจึงมีผลให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ไม่สามารถพัฒนาให้ประสบความสำเร็จได้เนื่องจากประธานกลุ่มเกษตรกรเองได้เข้ารับการอบรมในจำนวนที่น้อยมาก ซึ่ง พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (2537: 40) ระบุความสำคัญของการฝึกอบรมว่า การพัฒนาการศึกษา และการให้การฝึกอบรมถือว่าเป็นงานสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับ สุนิลา ทนุผล (2536: 40) ที่ระบุว่า วิธีการฝึกอบรม (training) เป็นเครื่องมือสำคัญเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
อายุ		
41-48	3	13.05
49-56	4	17.40
57-64	9	39.15
มากกว่า 65	7	30.45
$\mu = 59.43$	$\sigma = 8.25$	$R = 41-69$

ตาราง 2 (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
รายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร		
50,000 และน้อยกว่า	5	21.75
50,001-69,000	5	21.75
69,001-79,200	5	21.75
79,201-95,000	4	17.40
95,001 และมากกว่า	4	17.40
$\mu = 93,200.00$	$\sigma = 81,991.95$	R = 30,000-400,000
บุคคลในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบ		
2-3	9	39.15
4-5	9	39.15
6-7	4	17.40
มากกว่า 8	1	4.35
$\mu = 4.48$	$\sigma = 1.75$	R = 2-9
จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว		
0-1	2	8.70
2-3	16	69.60
4-5	4	17.40
มากกว่า 6	1	4.35
$\mu = 3$	$\sigma = 1.30$	R = 1-6

ตาราง 2 (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
ประสบการณ์การฝึกอบรม		
เคย	5	21.74
ไม่เคย	18	78.26
จำนวนครั้งที่เข้าฝึกอบรม (N=5)		
1	2	40.00
2	2	40.00
มากกว่า 3 ครั้ง	1	20.00

1.1.8 แบบความเป็นผู้นำ หรือภาวะการนำของประธานกลุ่มเกษตรกร การศึกษาแบบความเป็นผู้นำ ครั้งนี้เพื่อทราบความแตกต่างในภาวะการนำของผู้หน้าที่เกิดขึ้น ในสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตามลักษณะการแสดงออกหรือพฤติกรรมของบุคคล ที่เป็นผู้นำแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามลักษณะบุคลิกภาพ สถานการณ์และสถานภาพของผู้นำแต่ละคน แบบความเป็นผู้นำแต่ละแบบให้ผู้นำมีคุณภาพที่แตกต่างกัน ซึ่ง ชูชัย สมितिไกร (2532: 12) กล่าวว่า คุณภาพของการเป็นผู้นำเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่กำหนดความสำเร็จ หรือล้มเหลวขององค์การ

การศึกษาแบบความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบทดสอบเพื่อนร่วมงานที่พึงปรารถยาน้อยที่สุด (Least preferred co-worker, LPC) ตามแบบของ Fiedler สำหรับแบบความเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่แสดงออกมาสามารถแยกแยะได้โดยคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบ LPC โดยแบ่งแบบความเป็นผู้นำออกเป็น 2 แบบ คือผู้นำแบบเน้นมนุษย์สัมพันธ์ (human relation oriented) ซึ่งเป็นผู้ที่มี

คะแนนจากแบบทดสอบ LPC เท่ากับหรือมากกว่า 70 คะแนน และผู้นำแบบเน้นงาน (task oriented) ซึ่งเป็นผู้มีคะแนนจากแบบทดสอบ LPC เท่ากับหรือน้อยกว่า 50 คะแนน สำหรับผู้ที่มีคะแนนจากแบบทดสอบระหว่าง 51 - 69 คะแนนนั้น จัดได้ว่าเป็นผู้ที่ไม่แสดงออกว่าเป็นผู้นำประเภทใด

ผลการวิจัยในตาราง 3 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรร้อยละ 47.85 ได้คะแนนจากแบบทดสอบ LPC เท่ากับ หรือมากกว่า 70 คะแนน ซึ่งจัดว่าเป็นผู้นำแบบเน้นมนุษยสัมพันธ์ ประธานกลุ่มเกษตรกรอีกร้อยละ 43.50 มีคะแนนจากแบบทดสอบระหว่าง 51-69 คะแนน ซึ่งจัดว่าเป็นผู้นำที่ไม่แสดงออกว่าเป็นผู้นำประเภทใด สำหรับประธานกลุ่มเกษตรกรอีกร้อยละ 8.70 มีคะแนนเท่ากับหรือน้อยกว่า 50 คะแนน ซึ่งจัดว่าเป็นผู้นำประเภทเน้นงาน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของแบบความเป็นผู้นำกลุ่ม พบว่ามีค่าเท่ากับ 67.61 ซึ่งจัดได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรในภาพรวมมีแบบความเป็นผู้นำที่ไม่สามารถจัดได้ว่าเป็นแบบเน้นงานหรือเน้นมนุษยสัมพันธ์ และเมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่ามีความแตกต่างกันพอสมควร หากแต่ประธานกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 47.85) จัดได้ว่ามีแบบความเป็นผู้นำประเภทเน้นมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งชูชัย สมितिโกร (2532: 24-28) กล่าวว่า ผู้นำที่เน้นมนุษยสัมพันธ์สูงจะมีความพอใจต่อการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ทำให้มีความไวต่อความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจมีผลให้ประธานกลุ่มเหล่านี้ไม่สามารถตัดสินใจในประเด็นต่างๆ เพื่อการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรได้ด้วยตนเอง แต่มักจะใช้เสียงหรือความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มใหญ่และหากสมาชิกกลุ่มไม่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจะทำให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ ไม่ประสบความสำเร็จได้ ส่วนผู้นำที่เน้นงานนั้น มักมีความพึงพอใจในการทำงานให้บรรลุความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม แจ่มชัดเป็นระบบระเบียบ ไม่ชอบความไร้สาระ ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ โดยไม่คำนึงถึงความเห็นของเพื่อนร่วมงาน

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามแบบความเป็นผู้นำ

แบบความเป็นผู้นำ	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
ประเภทเน้นมนุษยสัมพันธ์ (70 คะแนน และมากกว่า)	11	47.85
ไม่แสดงออกว่าเป็นประเภทใด (51-70 คะแนน)	10	43.50
ประเภทเน้นงาน (50 คะแนน และน้อยกว่า)	2	8.70

$$\mu = 67.61$$

$$\sigma = 14.03$$

1.2 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยาของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ที่ผู้วิจัยคาดคิดว่าเป็นปัจจัยต่อศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรเช่นกัน สำหรับรายละเอียดของผลการศึกษา มีดังนี้

1.2.1 อายุ ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 55.20 มีอายุในช่วง 48-62 ปี รองลงมา ร้อยละ 25.00 มีอายุในช่วง 33-47 ปี ร้อยละ 13.50 มีอายุมากกว่า 63 ปี และร้อยละ 6.30 มีอายุ 32 ปี และน้อยกว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีอายุมากที่สุด 75 ปี และน้อยที่สุด 18 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 51 ปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.73

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51 ปี กล่าวได้ว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์เลขวัยกลางคน ซึ่งมีประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาทั้งความล้มเหลวและผิดหวัง เป็นที่น่าเชื่อถือของบุคคลรอบข้าง ซึ่ง สุชา จันทน์เอม (2531: 55) ระบุว่า เป็นวัยที่ความเจริญองกามด้านร่างกายลดลง ความเจริญทางสมองลดลงทำให้หลงลืมง่าย เป็นวัยที่เป็นผู้มีประสบการณ์ แต่ทักษะจะลดลงมีปัญหาด้านจิตใจและความรู้สึก

นักคิด ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในวัยนี้จะมีขีดความสามารถเพียงใดที่จะพัฒนา กลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ

1.2.2 รายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรในรอบปี พ.ศ. 2539

ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรร้อยละ 31.30 ระบุว่า มีรายได้ อยู่ใน ช่วง 40,001-60,000 บาทต่อปี รองลงมา ร้อยละ 19.80 มีรายได้ อยู่ใน ช่วง 60,001-80,000 บาทต่อปี ร้อยละ 16.70 มีรายได้ 100,001 บาท และมากกว่า ร้อยละ 14.50 มีรายได้ อยู่ใน ช่วง 80,001-100,000 บาทต่อปี ร้อยละ 13.50 มีรายได้ อยู่ใน ช่วง 20,001-40,000 บาทต่อปี และร้อยละ 4.20 มีรายได้ 20,000 บาท และน้อยกว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีรายได้มากที่สุด 600,000 บาทต่อปี และน้อยที่สุด 15,000 บาทต่อปี สำหรับรายได้เฉลี่ยของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร คือ 93,545 บาทต่อปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 97,999.58

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในจังหวัดตรังซึ่งมีรายได้เฉลี่ย 97,332 บาทต่อปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537: 69) แต่จะสูงกว่าเส้นความยากจน (poverty line) คือ 10,919 บาท ต่อคนต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2539: 27) ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอาจมีปัญหาเกี่ยวกับรายได้ของครอบครัว กรรมการกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้จึงมักมุ่งดำเนินการในกิจกรรม เพื่อให้ได้มาเพื่อรายได้จุนเจือครอบครัวของตนเองซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวมากกว่าจะคำนึงถึงความสำเร็จของกลุ่มซึ่งเป็นเรื่องไกลตัว จึงน่าที่จะขาดโอกาสที่จะช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จได้

1.2.3 ขนาดของครอบครัว หมายถึง จำนวนทั้งหมดของสมาชิกที่อาศัย

อยู่ในครอบครัวเดียวกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คนต่อครอบครัวโดยครอบครัวที่มีสมาชิกมากที่สุด 10 คน และน้อยที่สุด 1 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 42.70) มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 5-6 คน อีกร้อยละ 40.60 มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ระหว่าง 3-4 คน อีกร้อยละ 11.50 มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 1-2 คน และอีกร้อยละ 5.20 มีสมาชิกในครอบครัวอยู่ในช่วงมากกว่า 6 คน

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครอบครัว เท่ากันกับจำนวนสมาชิกเฉลี่ยในครอบครัวในจังหวัดตรัง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2537: 69) ซึ่งจัดว่าเป็นครอบครัวขนาดปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสำเร็จของ โครงการวางแผนครอบครัวที่ดำเนินการทุกพื้นที่ในประเทศไทย และนอกจากนี้ในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินชีวิต ของชาวชนบทเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ คนรุ่นใหม่บางส่วนเมื่อแต่งงานแล้วมักแยกออกไปอยู่ต่างหาก เป็นครอบครัวขนาดเล็ก แต่ก็ยังมีคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรบางส่วนที่นิยมอยู่รวมกัน เป็นครอบครัวขนาดใหญ่อยู่เหมือนเดิม

1.2.4 จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย 3 คน โดยผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวมากที่สุด 10 คน และน้อยที่สุด 1 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 47.90) มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 3-4 คน อีกร้อยละ 42.70 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 1-2 คน อีกร้อยละ 7.30 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงระหว่าง 5-6 คน และอีกร้อยละ 2.10 มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวอยู่ในช่วงมากกว่า 6 คน

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ยเท่ากับจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานครอบครัวเฉลี่ย ของจังหวัดตรัง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540: 34) ซึ่งน้อยมาก โดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรที่ต้องทำงานหนักและใช้แรงงานตลอดวัน อาจมีผลให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถเสียสละเวลาไปทุ่มเทให้กับการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการปฏิบัติงานในฟาร์มของเกษตรกรโดยทั่วไป จะใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ถ้าครอบครัวใดมีสมาชิกจำนวนมาก การปฏิบัติงานจึงสำเร็จเร็วกว่าครอบครัวที่มีแรงงานน้อย ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2536: 43) ได้ระบุว่า การที่ครอบครัวของประธานกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกมาก มีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรไม่ต้องเสีย

เวลาและห่วงกังวลต่อการทำงานของตน จึงมีเวลาที่จะช่วยงานกลุ่มมากกว่าประธานกลุ่มเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อย ซึ่งมีผลทำให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จได้

1.2.5 ระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนปีที่ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ยคือ 10 ปี คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 35.40) มีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วงระหว่าง 6-10 ปี อีกร้อยละ 30.20 มีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วงระหว่าง 1-5 ปี อีกร้อยละ 25.00 มีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วงมากกว่า 16 ปี และอีกร้อยละ 9.40 มีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วงระหว่าง 11-15 ปี

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ยนานมาก ซึ่งใกล้เคียงกับระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร และเช่นเดียวกันที่ข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรที่กำหนดให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาเป็นคณะกรรมการวาระละ 1 ปี จากการที่คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาในการเป็นคณะกรรมการนานมากเช่นนี้ อาจมีผลให้การดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2536: 41) ที่ระบุว่าผู้นำกลุ่มที่มีระยะเวลาการเป็นประธานยิ่งนานมาก โอกาสที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจนั้นยิ่งน้อยลง ในขณะที่กลุ่มประสบความสำเร็จนั้นประธานกลุ่มมักมีระยะเวลาการเป็นประธานกลุ่มติดต่อกันไม่นานจนเกินไป

1.2.6 ประสบการณ์ฝึกอบรม หมายถึง จำนวนความถี่ (ครั้ง) ผู้ที่ให้ข้อมูลเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2539 ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 63.50) ระบุว่าไม่

เคยเข้ารับการฝึกอบรมในช่วงปี พ.ศ. 2539 ส่วนอีกร้อยละ 36.50 ระบุว่าเคยเข้ารับการฝึกอบรม

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมในช่วงปี พ.ศ. 2539 อาจเนื่องมาจาก การฝึกอบรมส่วนใหญ่จะจัดโดยหน่วยราชการ ซึ่งมีงบประมาณในการดำเนินงานฝึกอบรมจำกัด ประกอบกับช่วงเวลาที่จัดฝึกอบรมอาจตรงกับระยะเวลาที่คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีงานอาชีพที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งมีผลให้คณะกรรมการกลุ่มเหล่านี้ขาดความรู้และแรงจูงใจในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มจึงมีผลให้กลุ่มเกษตรกรไม่พัฒนาเท่าที่ควร

สำหรับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมในช่วงปี พ.ศ. 2539 นั้น ผลการวิจัยในตาราง 4 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมเป็นจำนวนครั้งเฉลี่ยคือ 2 ครั้ง คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรมจำนวนครั้งมากที่สุด 5 ครั้ง และน้อยที่สุด 1 ครั้ง

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนครั้งเข้ารับการฝึกอบรมเฉลี่ยน้อยมาก ซึ่งมีผลให้คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรขาดประสบการณ์ และความรู้ที่จะ ไปสนับสนุนและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้กับครอบครัว เมื่อคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรขาดการเรียนรู้ และขาดทักษะในการประกอบอาชีพทางการเกษตรแล้วโอกาสที่จะนำความรู้ไปปรับปรุงก็ไม่เกิดขึ้นดังที่ สุนิลา ทนุผล (2536: 4) ได้กล่าวว่าการฝึกอบรม (training) เป็นเครื่องมือสำคัญเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ อังกลิทธิ (2537: 40) ที่ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาการศึกษา และการให้การฝึกอบรม ถือว่าเป็นงานสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาการเกษตร

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
อายุ		
32 และน้อยกว่า	6	6.30
33-47	24	25.00
48-62	53	55.20
มากกว่า 63	13	13.50
$\mu = 51.47$	$\sigma = 10.73$	R = 18-75
รายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร		
20,000 และน้อยกว่า	4	4.20
20,001-40,000	13	13.50
40,001-60,000	30	31.30
60,001-80,000	19	19.80
80,001-100,000	14	14.50
100,001 และมากกว่า	16	16.70
$\mu = 93,545.26$	$\sigma = 97,999.58$	R = 15,000-600,000
ขนาดของครอบครัว		
1-2	11	11.50
3-4	39	40.60
5-6	41	42.70
มากกว่า 6	5	5.20
$\mu = 4.38$	$\sigma = 1.58$	R = 1-10

ตาราง 4 (ต่อ)

สถานภาพส่วนบุคคล	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว		
1-2	41	42.70
3-4	46	47.90
5-6	7	7.30
มากกว่า 6	2	2.10
$\mu = 2.91$	$\sigma = 1.45$	R = 1-10
ระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร		
1-5	29	30.20
6-10	34	35.40
11-15	9	9.40
มากกว่า 16	24	25.00
$\mu = 10.07$	$\sigma = 0.51$	R = 2-21
ประสบการณ์ฝึกอบรมทางการเกษตร		
เคย	35	36.50
ไม่เคย	61	63.50
จำนวนครั้งที่เข้าฝึกอบรม		
1	15	42.86
2	17	48.57
มากกว่า 2	3	8.57
$\mu = 1.65$	$\sigma = 1.50$	R = 1-5

1.2.7 ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ หมายถึง ความพอใจของ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวกับผลประโยชน์และโอกาสที่จะได้รับการเป็น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หรือจากผลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยตาราง 5 คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรควรแสดงถึงระดับความพึงพอใจ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างข้อความ เกี่ยวกับความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ จำนวน 9 ข้อความ และมีคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูล เลือกตอบตามระดับความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับของตน คือ "พึงพอใจในระดับมาก" "พึงพอใจในระดับปานกลาง" และ "พึงพอใจในระดับน้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบ ได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ พึงพอใจในระดับมาก = 3 คะแนน พึงพอใจในระดับปานกลาง = 2 คะแนน พึงพอใจในระดับน้อย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25 คะแนนหรือมากกว่า จัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน จัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับปานกลาง และผู้มีความเท่ากับ 12 คะแนน หรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับต่ำ

ผลการศึกษาของ Olano พบว่าการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา อย่างแข็งขัน เนื่องจากพวกเขามีความพึงพอใจอย่างสูง ในผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ (นำชัย ทนุผล, 2529: 11) จากผลการศึกษาดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า การที่กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันของ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ในการดำเนินกิจกรรม และในทำนองเดียวกัน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร เช่นกัน ผลการวิจัยในตาราง 5 แสดงถึงระดับความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูลในผลตอบแทนที่ได้รับจากการ เป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในแต่ละข้อความที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยพบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.70) มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับระดับปานกลาง รองลงมาอีก ร้อยละ 26.00 ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับสูง และอีกร้อยละ 6.30 คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับน้อย สำหรับมีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยของคณะกรรมการกลุ่มมีค่าเท่ากับ 19.39 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.98 อาจกล่าวได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากการ

ดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรในภาพรวมระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถบริหารการดำเนินงานของกลุ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มได้ จึงทำให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจ และให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในระดับน้อยเช่นกัน ด้วยเหตุดังกล่าว จึงมีผลให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จ ความพึงพอใจนั้นเป็นความรู้สึกภายในของบุคคลมีอิทธิพลต่อการทำฐานของบุคคลมาก แสดงให้เห็นว่าระดับความพึงพอใจของผลตอบแทนที่ได้รับของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกร ซึ่ง สุรางค์ จันทน์เอม (2539: 55-57) ได้ให้เหตุผลต่อไปว่า การทำงานบุคคลไม่ได้หวังที่จะได้เงินเป็นสิ่งตอบแทนเพียงอย่างเดียว แต่ความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลสำคัญมีความหมายต่องาน การยอมรับและการยกย่องที่ผู้อื่นมอบให้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามระดับความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ

ระดับความพึงพอใจ	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
ความพึงพอใจในระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	25	26.00
ความพึงพอใจในระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	65	67.70
ความพึงพอใจในระดับน้อย (12 คะแนน และน้อยกว่า)	6	6.30

$$\mu = 19.39$$

$$\sigma = 4.98$$

1.2.8 ความมุ่งหวังในชีวิต ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ความมุ่งหวังในชีวิตนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางจิตวิทยาของบุคคลซึ่ง ปราณี รามสูตร (2538: 119) ระบุว่า การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากความต้องการหรือความมุ่งหวังของบุคคล ความมุ่งหวังของบุคคลนี้ เป็นความรู้สึก

ของบุคคลเห็นว่ายังขาดบางสิ่งบางอย่างในชีวิต และต้องการจะหาสิ่งนั้นมาเพิ่มเติมตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ผลวิจัยในตาราง 6 โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับความมุ่งหวังในชีวิต จำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบตามระดับความมุ่งหวังของตน คือ "ต้องการในระดับมาก" "ต้องการในระดับปานกลาง" และต้องการในระดับน้อย คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้ กำหนดคะแนนดังนี้ ความต้องการในระดับมาก = 3 คะแนน ความต้องการในระดับปานกลาง = 2 คะแนน และความต้องการในระดับน้อย = 1 คะแนน โดยรวมคะแนนของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25 คะแนนหรือมากกว่าจัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับสูง ผู้มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนนจัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับปานกลาง และผู้มีคะแนนเท่ากับ 12 คะแนน หรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับต่ำ จากข้อมูล ตาราง 6 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.70) ระบุว่ามีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับสูง รองลงไป ร้อยละ 6.30 คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับปานกลาง สำหรับคะแนนเฉลี่ยความมุ่งหวังในชีวิตของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีค่าเท่ากับ 28.60 คะแนน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.43 ซึ่งกล่าวได้ว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีความมุ่งหวังในชีวิตในระดับสูง โดยพบว่าการมีพลังอำนาจในการต่อรองทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาสมาชิกกลุ่มเกษตรกรให้มีความรู้ ทักษะ ด้านการตลาดและธุรกิจรวมทั้งช่วยกำหนดนโยบายของรัฐ การเพิ่มหรือลดเป้าหมายการผลิต พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศอันเป็นที่มาของรายได้และเพิ่มคุณภาพชีวิตของครอบครัวสมาชิกและรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนเป็นสิ่งที่คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความมุ่งหวังมาก ผลการวิจัยอาจกล่าวได้ว่า ความมุ่งหวังในชีวิตของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรจะมีความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2532: 93) ที่ระบุว่าระดับความมุ่งหวังในชีวิตของสมาชิกมีผลสำเร็จต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มเช่นกัน

ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามระดับความ
มุ่งหวังในชีวิต

ระดับความมุ่งหวังในชีวิต	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
ในระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	90	93.70
ในระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	6	6.30
ในระดับต่ำ (12 คะแนน และน้อยกว่า)	-	-

$$\mu = 28.60$$

$$\sigma = 4.43$$

ตอน 2 ศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกร

2.1 ลักษณะของกลุ่มเกษตรกร ตามการวิจัยของประธานกลุ่มเกษตรกร

2.1.1 อายุกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนปีของกลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งจนถึงปี พ.ศ. 2539 ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรระบุว่า มีกลุ่มเกษตรกรอายุมากที่สุด 25 ปี และอายุน้อยที่สุด 6 ปี อายุเฉลี่ยของกลุ่มเกษตรกรคือ 23 ปี และผลการวิจัยพบอีกว่า อายุกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่ (ร้อยละ 43.50) อยู่ในช่วงระหว่าง 21 ปีขึ้นไป ร้อยละ 21.75 อยู่ในช่วงระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 21.75 อยู่ในช่วงระหว่าง 11-15 ปี และอีกร้อยละ 13.05 อยู่ในช่วง 10 ปีลงมา

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ มีการจัดตั้งกลุ่มกันมานานโดยมีอายุกลุ่มเฉลี่ยถึง 23 ปี ซึ่งมีผลให้สมาชิกขาดความกระตือรือร้นและเริ่มเฉื่อยชา ถ้ากลุ่มเกษตรกรไม่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ก็จะไม่เกิดกระบวนการพัฒนากลุ่ม ซึ่งมีผลให้กลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับสมพงษ์ คำยคำ (2536: 54) ที่ให้ความเห็นว่าเมื่อกลุ่มเกษตรกรมีอายุกลุ่มมากขึ้นสมาชิก

จะขาดความกระตือรือร้นและเริ่มเฉื่อยชาขาดความร่วมมือ เป็นเหตุให้กลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ

2.1.2 จำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในปัจจุบัน หมายถึง จำนวนสมาชิก (คน) ที่มีอยู่ในกลุ่มเกษตรกรจนถึงวันเก็บข้อมูลปี พ.ศ. 2539 ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันมากที่สุดคือ 220 คน และน้อยที่สุด 44 คน โดยมีประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 73.95) ระบุว่า มีจำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันอยู่ในช่วงระหว่าง 51-150 คน อีกร้อยละ 21.75 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบัน อยู่ในช่วงระหว่าง 151-250 คน และอีกร้อยละ 4.35 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันอยู่ในช่วงต่ำกว่า 51 คน สำหรับจำนวนสมาชิกเฉลี่ยของกลุ่มเกษตรกรในปัจจุบันคือ 117 คน และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 43.78 ซึ่งกล่าวได้ว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ จัดว่าเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ซึ่งมีผลทำให้เกิดความยากต่อการบริหารงานของกลุ่มเกษตรกร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกรที่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตาม นำชัย ทนุผล (2536: 52) ระบุว่า การดำเนินธุรกิจของกลุ่มขึ้นอยู่กับการบริหารของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร โดยมีประธานกลุ่มเกษตรกรเป็นหัวหน้า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมากหรือน้อย คณะกรรมการก็มีจำนวนเท่ากันถึงแม้ว่าสมาชิกจะแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในที่ประชุมได้ก็จริง แต่อำนาจการตัดสินใจยังเป็นของประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หากประธานกลุ่มเกษตรกรมีแบบความเป็นผู้นำที่เน้นงานและมีวิสัยทัศน์มีศิลปจูงใจคนอาจทำให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกกลุ่ม

2.1.3 จำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้ง หมายถึง จำนวนคนที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเป็นครั้งแรกในวันก่อตั้งกลุ่ม ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรระบุว่า มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งมากที่สุดคือ 220 คน และน้อยที่สุด 15 คน โดยประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 82.65) รายงานว่ามีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งอยู่ในช่วงระหว่าง 51-150 คน ร้อยละ 8.70 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งอยู่ในช่วงน้อยกว่า 51 คน และอีกร้อยละ 8.70 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งอยู่ในช่วงระหว่าง 151-250 คน สำหรับจำนวนสมาชิกเฉลี่ยของกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้ง

คือ 85 คน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 40.93 ซึ่งกล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยของกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งจัดว่าเป็นกลุ่มขนาดปานกลาง ซึ่งมีผลให้การบริหาร และการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ค่อนข้างง่าย ตลอดจนการสร้างความสำเร็จ และขอความร่วมมือจากสมาชิกเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่าขนาดของกลุ่มขณะเริ่มก่อตั้งมีความแตกต่างกัน

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนสมาชิกเมื่อเริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2539) มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ลดลง หรือเท่าเดิม ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52.20) ระบุว่าจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น อีกร้อยละ 26.10 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเท่าเดิม และอีกร้อยละ 21.75 มีจำนวนสมาชิกกลุ่มลดลง ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ สำหรับประธานกลุ่มเกษตรกรที่ระบุว่าจำนวนสมาชิกลดลง ซึ่งมีจำนวนร้อยละที่ใกล้เคียงกันนั้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรสามารถสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกได้ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจนัก แต่ที่สมาชิกบางส่วนยังคงดำรงสภาพเป็นสมาชิกอยู่ด้วย เนื่องจากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องลาออกจากการเป็นสมาชิก ส่วนการที่สมาชิกบางส่วนได้ลาออกเนื่องจากได้พิจารณาแล้วเห็นว่า กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการ และวัตถุประสงค์ของตนได้ หรือสมาชิกบางท่านถึงแก่กรรม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มเกษตรกรที่ลดลงอาจเนื่องมาจากสมาชิกขาดความศรัทธาและไม่เชื่อถือการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร อย่างไรก็ตาม นำชัย ทนุผล (2536: 53) ได้ระบุว่า การดำเนินธุรกิจของกลุ่มอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรไม่ว่า กลุ่มจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กจะมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นหรือลดลงคณะกรรมการกลุ่มก็ยังคงมีจำนวนเท่าเดิม ดังนั้นการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของสมาชิกกลุ่มจึงอาจไม่มีผลต่อความสำเร็จ หรือไม่สำเร็จของกลุ่มเกษตรกรก็เป็นได้

2.1.5 ระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนปีที่ประธานกลุ่มเกษตรกรได้ดำรงตำแหน่งประธาน และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มนานที่สุดคือ 22 ปี และน้อยที่สุดคือ 2 ปี โดยประธานกลุ่มร้อยละ 26.10 รายงานว่ามีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วง 6-10 ปี ร้อยละ 21.75 มีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร อยู่ในช่วง 11-15 ปี ร้อยละ 17.40 มีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วง 16-20 ปี ร้อยละ 17.40 มีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร อยู่ในช่วงมากกว่า 20 ปี และอีกร้อยละ 13.05 มีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในช่วง 1-5 ปี สำหรับระยะเวลาเฉลี่ยในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรคือ 13 ปี โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.05 ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่ากลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้มีประธานกลุ่มเกษตรกรซึ่งใช้ระยะเวลาเฉลี่ยในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรนานมาก ซึ่งเกินข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรที่กำหนดให้ มีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มคราวละ 1 ปี การที่ประธานกลุ่มเกษตรกรใช้ระยะเวลาในการเป็นประธานนานมากเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากการที่ประธานกลุ่มเกษตรกรอยู่ในสังคมชนบท มีพื้นที่ประกอบอาชีพอยู่ในตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งมีเครือข่ายผูกพันมาเป็นชั่วอายุคน จึงมักจะได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่มเกษตรกรติดต่อกันและเมื่อพิจารณาอายุเฉลี่ยของประธานกลุ่มเกษตรกรคือ 59 ปี แล้วอาจมีผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรไม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้นการที่ประธานกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลานานมากเช่นนี้ อาจทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2536: 41) ระบุว่าผู้นำกลุ่มที่มีระยะเวลาการเป็นประธานยิ่งนานมาก โอกาสที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจนั้นยิ่งมีน้อยลง ในขณะที่กลุ่มประสบความสำเร็จนั้นประธานกลุ่มมักมีระยะเวลาการเป็นประธานกลุ่มติดต่อกันไม่นานจนเกินไป

2.1.6 ความถี่ในการจัดประชุมสมาชิก หมายถึง จำนวนครั้งที่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรเข้าประชุมในแต่ละปี ผลวิจัย พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรได้จัดประชุมสมาชิกกลุ่มเกษตรกรจำนวนครั้งสูงที่สุดปีละ 2 ครั้ง และจำนวนครั้งน้อยที่สุดคือปีละ 1 ครั้ง โดยประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนมาก (ร้อยละ 78.30) ระบุว่าได้จัดประชุมสมาชิกกลุ่ม

เกษตรกรปีละ 1 ครั้ง อีกร้อยละ 21.75 ระบุว่าได้จัดประชุมสมาชิกกลุ่มปีละ 2 ครั้ง สำหรับจำนวนครั้งเฉลี่ยในการจัดประชุมสมาชิกกลุ่มเกษตรกรโดยเฉลี่ย คือ ปีละ 1 ครั้ง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.42 (ตาราง 7) ผลวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกร ได้ให้มีการประชุมสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในปริมาณที่น้อยมาก เมื่อพิจารณาถึงบทบาท และภารกิจที่กลุ่มเกษตรกรต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกร แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการยากที่จะพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นำชัย ทนุผล (2536: 54) ที่ระบุว่า การเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มมากครั้งเท่าใดในรอบปี จะมีผลทำให้การดำเนินธุรกิจของกลุ่มประสบผลสำเร็จมากกว่า ทั้งนี้เพราะว่าการดำเนินงานของกลุ่มต้องอาศัยความคิด ในการพัฒนาและแก้ปัญหาาร่วมกัน การประชุมบ่อยๆ ช่วยให้สามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ทันที่

2.1.7 ความถี่ในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร หมายถึง จำนวนครั้งที่คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเข้าประชุมในแต่ละปี ผลวิจัยพบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรสูงที่สุดปีละ 4 ครั้ง และน้อยที่สุดปีละ 1 ครั้ง โดยมีประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.60) มีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรปีละ 1 ครั้ง อีกร้อยละ 17.40 มีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรปีละ 2 ครั้ง และอีกร้อยละ 13.05 มีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมากกว่าปีละ 2 ครั้ง สำหรับจำนวนครั้งเฉลี่ยในการจัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรคือปีละ 2 ครั้ง ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.95 (ตาราง 7) ผลวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ ได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเท่ากันกับ จำนวนครั้งเฉลี่ยในการจัดประชุมสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ซึ่งกล่าวได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกร ได้จัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในปริมาณน้อยมากเช่นกัน เมื่อพิจารณาถึงคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของคณะกรรมการตามข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรด้วยแล้ว จะยิ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการยากที่จะบริหารการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2536: 55) ที่ระบุว่า การประชุมคณะกรรมการกลุ่มบ่อยครั้ง จะช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มอันเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จของกลุ่มได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับการประชุมสมาชิกกลุ่ม

2.1.8 การเคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่น การจัดประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น ไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดความสำเร็จของกลุ่มเกษตรกร ดังนั้นกลุ่มที่เคยชนะการประกวดกลุ่มที่ดีเด่นอยู่เสมอจึงถือเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่เคยชนะการประกวด ผลการวิจัยพบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 87.00) ระบุว่าไม่เคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นและอีกร้อยละ 13.05 เท่านั้นที่ระบุเคยชนะการประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น (ตาราง 7)

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าการที่กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยชนะการประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น อาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรไม่สามารถปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานธุรกิจของกลุ่มให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การประเมิน ของหน่วยงานที่จัดประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2536: 55) ที่ระบุว่าเนื่องจากกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ก่อตั้งมานานในช่วงเวลาดังกล่าวอาจเคยชนะการประกวดในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภาคหรือระดับชาติ มาบ้างในช่วงแรก หรือช่วงกลางของอายุกลุ่ม ต่อมาภายหลัง อันเป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษานี้การดำเนินงานของกลุ่มที่เคยประสบความสำเร็จอาจล้าหลัง

2.1.9 ความร่วมมือ ร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่ม หมายถึง ระดับความร่วมมือของสมาชิก ตัวผู้นำและสมาชิกด้วยกัน อยู่ในระดับดีหรือพอใช้และไม่ดี ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกร ร้อยละ 47.85 ระบุว่า ความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 39.10 ความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มอยู่ในระดับไม่ดี และอีกร้อยละ 13.05 ความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มอยู่ในระดับดี

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า การที่ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับพอใช้ และประธานกลุ่มเกษตรกรในจำนวนที่ใกล้เคียงกันให้ความเห็นว่า ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับที่ไม่ดีนั้นแสดงให้เห็นว่าประธานกลุ่มเกษตรกรและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยังขาดความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งมีผลให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากลุ่ม ทั้งนี้เพราะความร่วมมือ

มีพร้อมใจของสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรเป็นสิ่งที่ช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ ได้มากกว่ากลุ่มที่สมาชิกขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2528: 263-364) ที่ได้ระบุว่าการทำงานของกลุ่มขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกที่มีอยู่ในกลุ่ม (cohesiveness) ซึ่งหมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือร่วมใจสูง จะทำให้ปฏิบัติงานได้ดีและประสบความสำเร็จ

2.1.10 ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม ในด้านความขัดแย้งทางความคิดระหว่างประธานกลุ่มกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรหรือระหว่างสมาชิกกลุ่มเกษตรกรด้วยกันนั้น ผลการวิจัยในตาราง 7 พบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.20) ระบุว่า มีปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มและอีกร้อยละ 47.85 ระบุว่าไม่มีปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มซึ่งอาจมีผลให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะ การขัดแย้งกันทางความคิดของสมาชิกก่อให้เกิดความสำเร็จ และความล้มเหลวอยู่กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งนั้นจะทำอย่างไร ขัดแย้งเพื่อสร้างสรรค์หรือขัดแย้งเพื่อทำลาย ซึ่งสุรางค์ จันทน์เอม (2529: 73) ได้กล่าวว่า หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในกลุ่มเมื่อใดผู้นำกลุ่มจะต้องรีบจัดให้หมดไปหรือเบาบางโดยเร็ว มิฉะนั้นอาจจะบานปลายจนเป็นความขัดแย้งในกลุ่มสมาชิกส่วนใหญ่ได้ อันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่งานและมวลสมาชิกมาก ในทำนองเดียวกัน แสงสุรีย์ สำอางค์กุล (2537: 312) ได้อภิปรายว่า เมื่อกลุ่ม 2 กลุ่ม กำลังแข่งขันกันเพื่อแก่งแย่งทรัพยากรที่หายาก เขาจะข่มขู่ซึ่งกันและกัน สภาวะนี้ก่อให้เกิดความเป็นศัตรูระหว่าง 2 ฝ่าย ดังนั้นจึงกระตุ้นให้เขาประเมินทางลบให้แก่กันและกัน

ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ในลักษณะ
ของกลุ่มเกษตรกร

ลักษณะกลุ่มเกษตรกร	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
อายุกลุ่มเกษตรกร		
21 ปี และมากกว่า	10	43.50
20-16	5	21.75
15-11	5	21.75
10 ปีและต่ำกว่า	3	13.05
$\mu = 22.89$	$\sigma = 5.59$	R = 6-25
จำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบัน		
น้อยกว่า 51	1	4.35
51-150	17	73.95
151-250	5	21.75
$\mu = 116.52$	$\sigma = 43.78$	R = 44-220
จำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้ง		
น้อยกว่า 51	2	8.70
51-150	19	82.65
151-250	2	8.70
$\mu = 85.43$	$\sigma = 40.93$	R = 15-220

ตาราง 7 (ต่อ)

ลักษณะกลุ่มเกษตรกร	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
การเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มเกษตรกร		
จากปีที่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน		
เพิ่มขึ้น	12	52.20
ลดลง	5	21.75
เท่าเดิม	6	26.10
ระยะในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร		
1-5	3	13.05
6-10	6	26.10
11-15	5	21.75
16-20	4	17.40
มากกว่า 20	4	17.40
$\mu = 13.25$	$\sigma = 6.05$	$R = 2-22$
ความถี่ในการจัดประชุมสมาชิก (ครั้ง/ปี)		
ปีละครั้ง	18	78.30
ปีละ 2 ครั้ง	5	21.75
$\mu = 1.22$	$\sigma = 0.42$	$R = 1-2$
ความถี่ในการจัดประชุมคณะกรรมการ		
ปีละครั้ง	16	69.60
ปีละ 2 ครั้ง	4	17.40
มากกว่าปีละ 2 ครั้ง	3	13.05
$\mu = 1.52$	$\sigma = 0.95$	$R = 1-4$

ตาราง 7 (ต่อ)

ลักษณะกลุ่มเกษตรกร	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
การเคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่น		
เคย	3	13.05
ไม่เคย	20	87.00
ความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในกลุ่ม		
ดี	3	13.05
พอใช้	11	47.85
ไม่ดี	9	39.10
ปัญหาความขัดแย้งกันทางความคิดระหว่าง ประธานกับสมาชิกหรือสมาชิกด้วยกันภายในกลุ่ม		
มี	12	52.20
ไม่มี	11	47.85

2.2 สถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร

นำชัย ทนผล (2536: 62) ได้อ้างถึง Shaw ซึ่งได้ระบุถึงทฤษฎีความ
มีประสิทธิภาพของผู้เป็นที่ Fiedler ได้ระบุว่าแบบความเป็นผู้นำสามารถบ่งชี้ถึงสถานการณ์
ของกลุ่มซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก ความชัด
เจนของงาน และอำนาจตามตำแหน่งของผู้นำ ผลการศึกษาถึง 3 องค์ประกอบของสถาน
การณ์กลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกรมีรายละเอียดดังนี้คือ

2.2.1 สัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

ผลการวิจัยในตาราง 8 พบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.90) ระบุว่า สัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับดีมาก และอีกร้อยละ 39.10 ระบุว่าสัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีสัมพันธภาพกับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในระดับดีมาก โดยระบุว่าพวกตนได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรและได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ จากคณะกรรมการ อีกทั้งบรรยากาศภายในกลุ่มเป็นไปอย่างค่อนข้างอบอุ่นสนิทสนมกัน ร่วมมือกันทำงานแม้ว่าบางกิจกรรมจะไม่บรรลุเป้าหมาย ทั้ง ๆ ที่ได้พยายามถึงที่สุดแล้วคณะกรรมการก็ไม่ตำหนิ ประธานกลุ่ม ซึ่งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มจะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้สัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรควรอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับ ชูชัย สมितिไกร (2533: 57) ได้อ้างถึงบทความของ Fiedler และคณะที่ระบุว่า ถ้าสัมพันธภาพระหว่างผู้นำ และสมาชิกอยู่ในระดับที่ดีแล้ว สถานการณ์เช่นนี้มีผลทำให้ผู้นำมีอำนาจในการควบคุมสถานการณ์กลุ่มสูง หรือไม่ก็ปานกลาง เป็นอย่างน้อย แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้นำที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกก็ไม่เป็นเครื่องยืนยัน หรือจำเป็นว่าจะต้องมีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าผู้นำที่ขาดสิ่งนี้ ผลการวิจัยในเบื้องต้นพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่มีแบบความเป็นผู้นำประเภทเน้นมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งชูชัย สมितिไกร (2532: 190-193) ได้กล่าวต่อไปว่า ในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูงผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์มีพฤติกรรมตัดสินใจโดยยึดตัวเองเป็นใหญ่ และทำตัวเหินห่างจากกลุ่ม คิดถึงแต่ตนเอง มีความกังวลในงาน มีผลให้การปฏิบัติงานเลวลงซึ่งส่งผลกระทบต่อให้กลุ่มเกษตรกรล้มเหลวได้

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามการรับรู้ในสัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

สัมพันธภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
ดีมาก (25 คะแนน และมากกว่า)	14	60.90
ปานกลาง (13-24 คะแนน)	9	39.10
ไม่ดี (12 คะแนน และน้อยกว่า)	-	-
$\mu = 26.17$	$\sigma = 4.41$	

2.2.2 ความชัดเจนของงาน ผลการวิจัยในตาราง 9 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 60.90) ระบุว่ามีความชัดเจนของงานในระดับสูง อีกร้อยละ 34.75 มีความชัดเจนของงานในระดับปานกลาง และอีกร้อยละ 4.35 มีความชัดเจนของงานในระดับต่ำ

ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรรับรู้ว่างานที่ต้องปฏิบัติของกลุ่มมีความชัดเจนสูง ทั้งนี้เนื่องจากมีระเบียบข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งกลุ่มเกษตรกร น่าจะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ และภายใต้สถานการณ์ความชัดเจนของงานสูงนี้ อาจมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ชูชัย สมितिไกร (2536: 48-72) ได้ให้ความเห็นว่า ความชัดเจนของงานเป็นองค์ประกอบที่ยุ่ยากซับซ้อนที่สุด เพราะเป็นองค์ประกอบที่อิงอยู่กับลักษณะความชัดเจนของงานและเกี่ยวข้องกับผลของการฝึกอบรม และประสบการณ์การทำงานที่มีต่อความชัดเจนของงานด้วย

ตาราง 9 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ในความชัดเจนของงาน

ความชัดเจนของงาน	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
สูง (27 คะแนน และมากกว่า)	14	60.90
ปานกลาง (14-26 คะแนน)	8	34.75
ต่ำ (13 คะแนน และน้อยกว่า)	1	4.35

$$\mu = 26.44$$

$$\sigma = 6.65$$

2.2.3 อำนาจในตำแหน่งของผู้นำ สำหรับองค์ประกอบที่สามที่ใช้ในการประเมินอำนาจการควบคุมสถานการณ์กลุ่มคือ อำนาจตามตำแหน่งของประธานกลุ่มเกษตรกร เพื่อใช้ในการสั่งการ การให้รางวัล การลงโทษ แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรนั้น ผลการวิจัยในตาราง 10 พบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.30) มีอำนาจในตำแหน่งของผู้นำในระดับสูง และอีกร้อยละ 21.75 มีอำนาจในตำแหน่งของผู้นำในระดับปานกลาง ส่วนอีกร้อยละ 4.35 มีอำนาจในตำแหน่งในระดับต่ำเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม พบว่ามีค่าเท่ากับ 26.44 ซึ่งหมายถึงประธานกลุ่มเกษตรกรโดยเฉลี่ยมีอำนาจในตำแหน่งในระดับปานกลางค่อนข้างไปทางระดับสูงแต่พบว่าค่อนข้างมีความแตกต่างกันโดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.65 แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยสรุปได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีอำนาจในตำแหน่งของผู้นำในระดับสูงซึ่งอาจมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์กลุ่มนั้นสูงด้วย เพราะฉะนั้น ประธานกลุ่มเกษตรกรต้องประสานท่วงทำนองการนำให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ซึ่ง นำชัย ทนผล (2536: 66) ระบุว่าอำนาจตามตำแหน่งของผู้นำที่จะนำมาใช้ในการควบคุมสถานการณ์กลุ่มนั้น ถ้าผู้นำไม่รู้จักนำมาพิจารณา ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้วอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ และใช้ไปของผู้นำนั้นจะก่อให้เกิดความล้มเหลวต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่มมากกว่าที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นผู้นำจึงควรใช้อำนาจตามตำแหน่งแต่พอดี ซึ่งก็เป็นไปตามการระบุของ ชูชัย สมิทธิไกร (2532: 49) ที่ว่าถึงแม้อำนาจตามตำแหน่ง

แห่งผู้นำจะเป็นลักษณะหนึ่ง ของอำนาจการควบคุมสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งบุคคลมักคิดถึงเป็นอันดับแรก แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีความสำคัญน้อยที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งสามที่ขึ้นกับสถานการณ์ ที่กลุ่มกำลังเผชิญอยู่ ถ้าสถานการณ์อยู่ในอำนาจการควบคุมสูงหรืออำนาจการควบคุมต่ำ มีผลให้ประธานกลุ่มที่มีเป็นผู้นำแบบเน้นมนุษย์สัมพันธ์จะละเลยไม่เอาใจใส่สมาชิก แล้วไปวางกฎเกณฑ์อย่างเข้มงวด ถ้าหากสถานการณ์ยังอยู่ในอำนาจการควบคุมสูงหรือต่ำอย่างรุนแรง ประธานกลุ่มเหล่านี้จะเพิกเฉย มีผลให้กลุ่มเกษตรกรประสบความล้มเหลว ซึ่งสอดคล้องกับ ชูชัย สมितिไกร (2532: 38-39) ที่ระบุว่าในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูง ผู้นำแบบเน้นมนุษย์สัมพันธ์ มักจะรู้สึกเบื่อหน่ายและคิดว่างานไม่มีความท้าทายอีกต่อไป พวกเขาจึงอาจจะหันไปแสวงหาการยอมรับ จากเจ้านายเหนือหัวหรือไม่ก็พยายามจัดระเบียบการทำงานเสียใหม่ ผลที่ตามมาก็คือ พวกเขาจะไม่คำนึงถึงลูกน้องและใช้การลงโทษมากขึ้น และคำนึงถึงการปฏิบัติงานมากขึ้น

อนึ่งในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมต่ำ ผู้นำแบบเน้นมนุษย์สัมพันธ์จะหันมาหาการสนับสนุนจากกลุ่ม ซึ่งมักจะทำให้งานไม่เดิน หากสถานการณ์มีความกดดันสุดขีด พวกเขาอาจจะทิ้งบทบาทการเป็นผู้นำ และไม่อาจชี้นำการทำงานของกลุ่มได้เลย ด้วยเหตุนี้แม้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรจะมีอำนาจในตำแหน่งผู้นำสูงก็ไม่สามารถบอกได้ว่า จะบริหารการดำเนินงานของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้

ตาราง 10 จำนวนและร้อยละของประธานกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามการรับรู้ในอำนาจในตำแหน่งของประธาน

อำนาจในตำแหน่ง	จำนวน (N=23)	ร้อยละ
สูง (7 คะแนน และมากกว่า)	18	78.30
ปานกลาง (4-6 คะแนน)	5	21.75
ต่ำ (3 คะแนน และน้อยกว่า)	-	-

$$\mu = 7.65$$

$$s = 1.67$$

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ในเบื้องต้นประธานกลุ่มเกษตรกรมีแบบ
 ความเป็นผู้นำแบบเน้นมนุษยสัมพันธ์ (LPC สูง) และจากผลการวิจัยพบว่า จากสถานการณ์
 ของกลุ่มเกษตรกร ตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกรระบุว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมี
 สัมพันธภาพระหว่าง ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในระดับที่ดีมาก ความชัดเจน
 ของงานสูงและมีอำนาจในตำแหน่งสูงเช่นกัน ซึ่งผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าประธานกลุ่ม
 เกษตรกรมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์สูง ซึ่ง ชูชัย สมितिไกร (2533: 193) ระบุว่า
 การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการประสานท่วงทำนองการนำ ให้เข้ากับ
 สถานการณ์ โดยท่วงทำนองการนำและสถานการณ์ที่เหมาะสมกันดีจะเป็นการจับคู่กันดังต่อ
 ไปนี้ ผู้นำแบบเน้นงาน (LPC ต่ำ) จะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบ
 คุมปานกลาง

ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีแบบความเป็นผู้นำแบบเน้นมนุษยสัมพันธ์ (LPC สูง) และอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย ซึ่ง ชูชัย สมितिไกร (2533: 193) กล่าวไว้ว่าผู้นำแบบเน้นมนุษยสัมพันธ์ (LPC สูง) เมื่อประสานท่วงทำนองการนำในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูง จะมีพฤติกรรมการตัดสินใจค่อนข้างจะยึดตัวเองเป็นใหญ่ ทำตัวเหินห่างจากสมาชิก คิดถึงแต่ตนเอง มีความกังวลใจ ในงานที่รับผิดชอบ มีผลให้การปฏิบัติงานเลวลง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่ากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ มีประธานกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสมกับท่วงทำนองการนำของตัวเอง และถ้าหากประธานกลุ่มเกษตรกรมีความประสงค์จะพัฒนากลุ่มเกษตรกรของตนให้ประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนสถานการณ์การนำเสียใหม่

2.3 จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร

จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ความจำเป็นในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร โดยให้กลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางของความร่วมมือ และมีการประสานงานกันเพื่อสร้างพลังอำนาจการต่อรอง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจการค้าและการตลาด ซึ่งกลุ่มเกษตรกรต้องเชื่อมโยงกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจะดูแลด้านอาชีพการเกษตร เศรษฐกิจ การตลาด เงินทุนในการประกอบอาชีพ และยกระดับทางสังคมของเกษตรกร (เพชรรัตน์ วรรณภีร์, 2539: 1-3) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อความ

เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร จำนวน 10 ข้อความและให้ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร เลือกตอบตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรที่ตนมีความเห็น คือ "มีความจำเป็นมาก" "มีความจำเป็นน้อย" และ "ไม่มีความจำเป็น" จากนั้นคิดคะแนน รวมของแต่ละบุคคล โดยผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไป บ่งชี้ถึงการ มีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน บ่งชี้ถึงการมี จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่า บ่งชี้ถึงจุด มุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรระดับต่ำ

ผลการวิจัยในตาราง 11 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.70) มีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรในระดับสูงและอีกร้อยละ 8.30 มีจุดมุ่งหมาย ของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง สำหรับคะแนนเฉลี่ยของจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร ในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 28.56 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.41 หมายความว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มในระดับสูง ส่วนคณะกรรมการ กลุ่มเกษตรกรอีกส่วนที่เหลือมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มในระดับปานกลาง โดยไม่มีคณะ กรรมการกลุ่มเกษตรกรใดที่มีจุดมุ่งหมายของกลุ่มในระดับต่ำเลย คณะกรรมการกลุ่มเหล่านี้ มีความเห็นว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่มมีความสำคัญมาก ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับ กลุ่มเกษตรกรเพื่อจะไปให้ถึงจุดมุ่งหมายนั้น ๆ ซึ่ง ปสงค์ อาสา (2540: 9) ระบุว่า การมีเป้าหมายที่แน่นอน ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวเอง ความคิดริเริ่ม จินตนาการ ความกระตือรือร้น การมีระเบียบวินัย ตัวตนเอง และความมุ่งมั่นที่จดจ่อ ทั้งหมดนี้ จำเป็นสำหรับความสำเร็จ ดังนั้นการที่จะพัฒนาเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ ให้เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จได้ จุดมุ่งหมายของกลุ่มจึงเป็นปัจจัยสำคัญ หากกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทุกคนเห็นความสำคัญในประเด็นนี้จะสามารถนำพาให้กลุ่ม ของตนประสบความสำเร็จได้

ตาราง 11 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามพรรคสนามที่มีต่อ
จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร

จุดมุ่งหมายของกลุ่ม	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
จุดมุ่งหมายของกลุ่มระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	88	91.70
จุดมุ่งหมายของกลุ่มระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	8	8.30
จุดมุ่งหมายของกลุ่มระดับต่ำ (12 คะแนน และน้อยกว่า)	-	-

$$\mu = 28.56$$

$$\sigma = 2.41$$

2.4 ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร

ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ความประพฤติ และสิ่งอื่น ๆ ของบุคคลที่
เห็นว่ามีคุณค่า และยอมรับมาปฏิบัติ (สีลาภรณ์ นาครทรรพ, 2539: 251) ค่านิยมของ
กลุ่มเกษตรกรนี้ ผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับค่านิยมของกลุ่มจำนวน 10 ข้อความ และ
มีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มเลือกตอบตามระดับค่านิยมของตนคือ "ยอมรับ
รับแนวคิดในระดับมาก" "ยอมรับแนวคิดในระดับปานกลาง" และ "ยอมรับแนวคิดในระดับ
น้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ ยอมรับแนวคิดในระดับมาก =
3 คะแนน ยอมรับแนวคิดในระดับปานกลาง = 2 คะแนน ยอมรับแนวคิดในระดับน้อย =
1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25
คะแนนขึ้นไปจัดว่าเป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มสูง ผู้ที่มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน จัดว่า
เป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 คะแนนหรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีค่านิยม
ของกลุ่มต่ำ

ผลการวิจัยจากตาราง 12 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่
(ร้อยละ 64.60) จัดได้ว่าเป็นผู้มีค่านิยมเกี่ยวกับกลุ่มในระดับสูง รองลงมา ร้อยละ
28.10 เป็นผู้มีค่านิยมของกลุ่มปานกลาง และอีกร้อยละ 7.30 เป็นผู้มีค่านิยมเกี่ยวกับกลุ่ม
ในระดับต่ำ สำหรับค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับค่านิยมของกลุ่มในพรรคสนามของกรรมการกลุ่มคือ

20.21 โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.85 กล่าวได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีค่านิยมของกลุ่มเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยคณะกรรมการมีความคิดเห็นว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรควรมีส่วนร่วมในการวางแผน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม สมาชิกกลุ่มควรถือหุ้นอย่างน้อย 1 หุ้น กลุ่มเกษตรกรต้องจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีไว้เป็นทุนสำรองสนับสนุนการจัดทำสิ่งของเครื่องใช้ทางการเกษตรมาจำหน่าย รวบรวมผลผลิตของสมาชิกกลุ่มมาจัดจำหน่าย การบริการสินเชื่อให้ขึ้นกับมติของคณะกรรมการ ให้การส่งเสริมแก่สมาชิกที่ประสบภัยพิบัติ และส่งเสริมสวัสดิการแก่สมาชิกกลุ่ม ให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรช่วยเหลือในกิจกรรมของกลุ่มทุกวิถีทาง รวมทั้งควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ทางการเกษตรและบริการเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

แต่อย่างไรก็ตามค่านิยมของกลุ่มเกษตรกรที่กล่าวมาข้างต้นนั้น อาจกล่าวได้ว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรและสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ได้ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้เพียงบางส่วน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประธานและคณะกรรมการกลุ่มไม่สามารถปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้ทั้งหมด จึงมีผลให้กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถพัฒนาไปสู่เป้าประสงค์ของกลุ่มได้ ซึ่ง กริช สืบสันต์ (2538: 13) ได้ระบุว่าค่านิยมเป็นรากฐานของวัฒนธรรมองค์การ เป็นหลักปรัชญาที่นำองค์การไปสู่ความสำเร็จ ค่านิยมจะกำหนดพฤติกรรมที่ควรแสดงออกและปฏิบัติประจำวันแก่บุคลากรทั้งหมด ค่านิยมจึงเป็นสิ่งที่บุคลากรในองค์การยอมรับยึดถือเป็นแนวทาง ในการใช้ชีวิตในองค์การค่านิยมจะต้องอาศัยช่วงระยะเวลาหนึ่งในการสร้างสิ่งสมให้ฝังรากลึก ค่านิยมอาจเกิดจากวิสัยทัศน์ขององค์การ ความเชื่อ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี ความจริงแล้วองค์การที่ประสบความสำเร็จเป็นที่เชื่อถือและยอมรับ เพราะบุคลากรสามารถแยกแยะผสมผสานและรับค่านิยมขององค์การมาเป็นแนวปฏิบัติ ในทำนองเดียวกัน Deal และ Kennedy ในกริช สืบสันต์ (2538: 14) กล่าวว่า ค่านิยมจะเป็นฐานบอกถึงกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การ ค่านิยมจะระบุเป้าหมายขององค์การและเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่า เป้าหมายนั้นสำเร็จบรรลุหรือไม่ ค่านิยมเป็นแรงผลักดันการปฏิบัติงานของสมาชิกให้สมาชิกผูกพันกับองค์การและปฏิบัติงานประจำวันตามแผน ดังนั้นจากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าค่านิยมของกลุ่มเกษตรกรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร จำแนกตามกรรมสิทธิ์ที่มีต่อ
ค่านิยมของกลุ่ม

ค่านิยมของกลุ่ม	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
ระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	27	28.10
ระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	62	64.60
ระดับต่ำ (12 คะแนน และน้อยกว่า)	7	7.30

$$\mu = 20.21$$

$$\sigma = 5.88$$

2.5 ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร

ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ กฎกติกา ที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และควบคุมพฤติกรรม ที่กลุ่มเกษตรกรกำหนดขึ้น เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรยึดถือและยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติ (สีลาภรณ์ นาครทรรพ, 2539: 251) ในการศึกษาเกี่ยวกับปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎกติกาของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง จำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลที่เป็คณะกรรมการกลุ่ม เลือกตอบตามระดับการยอมรับของตนคือ "ยอมรับทุกประเด็น" "ยอมรับบางประเด็น" และ "ไม่ยอมรับทุกประเด็น" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ ยอมรับทุกประเด็น = 3 คะแนน ยอมรับบางประเด็น = 2 คะแนน ไม่ยอมรับทุกประเด็น = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่มีคะแนนรวมเท่ากับหรือมากกว่า 25 คะแนนขึ้นไป บ่งชี้ถึงการมีปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรในระดับสูง ผู้มีคะแนนระหว่าง 13-24 คะแนนจัดว่าเป็นผู้มีปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง ผู้มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่าจัดว่าเป็นผู้มีปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรในระดับต่ำ

ผลการวิจัยจากตาราง 13 พบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.90) มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 24.00 มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรในระดับสูง และร้อยละ 4.20 มีประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรในระดับต่ำ ผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ คณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่ มีประสิทธิภาพของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า ว่างระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎกติกาที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มเกษตรกรกำหนดไว้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรยึดถือ และยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัตินั้น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรยึดถือและยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพียงบางประเด็นเท่านั้น โดยแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรนั้น ได้แก่ การออกกฎระเบียบ และกฎกติกาเพื่อใช้บังคับ การปฏิบัติตามข้อบังคับ การดำเนินกิจกรรมร่วมกันตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การชำระหนี้เงินกู้ การตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีการเงินให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และการปฏิบัติตามมติที่ประชุม ธงชัย สันติวงษ์ (2535: 172-179) ได้ระบุว่าประสิทธิภาพของกลุ่มมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่ม เป็นอย่างมาก เพราะโดยอาศัยประสิทธิภาพที่มีอยู่นี้เองที่จะช่วยให้กลุ่มสามารถลดมาตรการ หรือการกระทำต่าง ๆ ที่กลุ่มต้องสรรหามาใช้ เพื่อกำกับ และบังคับพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มให้เข้าสู่กรอบของประสิทธิภาพได้

ดังนั้น กลุ่มเกษตรกรที่ต้องการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องกำกับให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามประสิทธิภาพของกลุ่ม เพราะถ้าหากไม่สามารถกำกับสมาชิกกลุ่มให้ปฏิบัติตามประสิทธิภาพของกลุ่มได้ กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้จะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไร้ประสิทธิภาพมีผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ประสบความสำเร็จ

ตาราง 13 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามพรรค่าน้ำที่ต่อ
 ปักสถานของกลุ่มเกษตรกร

ปักสถานของกลุ่ม	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
ปักสถานของกลุ่มระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	23	24.00
ปักสถานของกลุ่มระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	69	72.90
ปักสถานของกลุ่มระดับต่ำ (12 คะแนน และน้อยกว่า)	4	4.20

$$\mu = 19.60$$

$$\sigma = 4.85$$

2.6 การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร

การสื่อสารภายในกลุ่มหมายถึงการให้ข้อเท็จจริงและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อกระตุ้น โนมนำวจิตใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร เป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและการสรุปทเรียน (สีลาภรณ์ นาคกรทรรพ, 2539: 253) ในการวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารภายในกลุ่มครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับการสื่อสารภายในกลุ่มจำนวน 10 ข้อความ และมีคำตอบให้ผู้ให้ข้อมูลที่ เป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเลือกตอบตามระดับการสื่อสารภายในกลุ่มของตน คือ "มีความสามารถปฏิบัติได้มาก" "มีความสามารถปฏิบัติได้ปานกลาง" และ "มีความสามารถปฏิบัติได้น้อย" คำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบได้กำหนดคะแนนให้ดังนี้ มีความสามารถปฏิบัติได้มาก = 3 คะแนน มีความสามารถปฏิบัติได้ปานกลาง = 2 คะแนน มีความสามารถปฏิบัติได้น้อย = 1 คะแนน จากนั้นคิดคะแนนรวมของแต่ละบุคคล ผู้ที่ได้คะแนนรวมเท่ากับ 25 คะแนนหรือมากกว่า บ่งชี้ถึงการมีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับสูง ผู้ที่ได้คะแนนระหว่าง 13-24 คะแนน บ่งชี้ถึงการมีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับปานกลาง ผู้ที่มีคะแนนเท่ากับ 12 หรือต่ำกว่า บ่งชี้ถึงการมีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับต่ำ

ผลการวิจัยในตาราง 14 พบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50.00) มีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับต่ำ รองลงมาร้อยละ 47.90 มีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับปานกลาง และอีกร้อยละ 2.10 มีการสื่อสารภายในกลุ่มในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 14.21 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.56 ซึ่งกล่าวได้ว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีการสื่อสารภายในกลุ่มเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยพบว่า การให้ข้อเท็จจริงและการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อกระตุ้นโน้มน้าวจิตใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และทางเลือกของปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสรุปทบทวน ของกลุ่มเกษตรกรนั้น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความสามารถปฏิบัติได้ เพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารภายในกลุ่มของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความสามารถปฏิบัติได้เพียงบางส่วน อาทิเช่น การสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกโดยการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีเอกสารประกอบการบรรยาย หรือการอภิปราย แจกเป็นคู่มือ การมีเวลาให้สมาชิกซักถามข้อข้องใจ การมีระเบียบวาระการประชุมเป็นขั้นตอน การปฏิบัติตามมติที่ประชุม การอบรมให้ความรู้ การจัดทัศนศึกษาให้กับสมาชิก ตลอดจนการนำกล่าวตักเตือนให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎ ระเบียบด้วยวาจาและหนังสือ การกำหนดมาตรฐานสินค้าและการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตของสมาชิก รวมถึงการไปเยี่ยมเยียนสมาชิกถึงไร่-นา นั้น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรได้ดำเนินการปฏิบัติในเรื่องที่กล่าวมาในระดับน้อย ซึ่งกริช สืบสันธิ์ (2538: 64-65) ได้ระบุความสำคัญของการสื่อสารในองค์การว่า มีความสำคัญสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานหลายประการคือ (1) เป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายบริหารในการบริหารงาน เพราะการสื่อสารจะช่วยให้การทำงานลุล่วงไปโดยตลอด เป็นเครื่องช่วยตรวจสอบความเข้าใจ (2) ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ทั้งสองฝ่าย การสื่อสารช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกัน นำมาซึ่งความสนิทสนม ความไว้วางใจ ความไว้วางใจซึ่งเหล่านั้นนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่าง ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ และกับพนักงานโดยส่วนรวม (3) ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันดีขึ้น การสื่อสารนำมาซึ่งความไว้วางใจ หากมีปริมาณที่เหมาะสมแล้วจะช่วยให้เกิดความกล้าที่จะสื่อสาร กล้าที่จะถามกล้าที่จะออกความคิดเห็น ท้วงติง และช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันมากยิ่งขึ้น (4) ช่วยให้การปฏิบัติภารกิจของทุกหน่วยงาน ทุกส่วนเป็นไปได้อีก และประสานกันจนบรรลุวัตถุประสงค์ การ

สื่อสารมีส่วนอย่างมากในการประสานงาน ทำให้ทุกหน่วยงานทำหน้าที่ของตนไปอย่างคล่อง
 จองกับการทำงานหน่วยงานอื่น ๆ สะดวกมากขึ้น สำหรับผู้จัดการในการบริหารองค์การ
 และความรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว ความต้องการของหน่วยงานอื่น ๆ จะทำให้เป้าหมาย
 ของการทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์การกำหนดไว้ (5) ช่วยให้เกิดการพัฒนาและการ
 ทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่บุคลากรขององค์การทุกระดับสามารถสื่อสารได้อย่างเสรี
 มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความกล้าที่จะสื่อสาร ย่อมนำไปสู่การเสนอความคิดสร้าง
 สรรค์คิดที่จะทำให้เกิดผลงานที่ดีที่สุดนำองค์การไปสู่ความเจริญ

ดังนั้น ถ้าหากคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ทำหน้าที่บริหารการดำเนินงานของ
 กลุ่มเกษตรกรต้องการจะพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จให้เป็นกลุ่มเกษตรกรที่
 ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารภายในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพไม่เช่นนั้นแล้ว
 คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรจะไม่สามารถพัฒนากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จให้
 เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จได้

ตาราง 14 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามทรวงศ์นะที่มีต่อ
 การสื่อสารภายในกลุ่ม

การสื่อสารภายในกลุ่ม	จำนวน (N=96)	ร้อยละ
การสื่อสารภายในกลุ่มระดับสูง (25 คะแนน และมากกว่า)	2	2.10
การสื่อสารภายในกลุ่มระดับปานกลาง (13-24 คะแนน)	48	50.00
การสื่อสารภายในกลุ่มระดับต่ำ (12 คะแนน และน้อยกว่า)	46	47.90

$$\mu = 14.21$$

$$s = 4.56$$

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่คาดว่าจะจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อระบุถึงศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ ให้สามารถบรรลุถึงความสำเร็จได้นั้น จาก การตรวจวรรณคดีและเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้กลุ่มประสบความสำเร็จ นั้นได้แก่ (1) ตัวบุคคลซึ่งได้แก่ ผู้นำหรือประธานกลุ่มเกษตรกร ซึ่งควรมีแบบการเป็นผู้นำ ที่เน้นงาน (2) สถานการณ์กลุ่ม โดยผู้นำควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ตามมีความชัดเจนของงาน (3) จุดมุ่งหมายของกลุ่มโดยสมาชิกทุกคนต้องเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมาย (4) ขนาดของกลุ่มซึ่งควรเป็น กลุ่มขนาดเล็ก หรือปานกลาง (5) ค่านิยมของกลุ่มซึ่งทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ควรมีค่านิยม ที่ใกล้เคียงกันในแนวทางการประพฤติปฏิบัติ (6) ปทัสถานของกลุ่มกล่าวคือ สมาชิกควรยึด ถือและยอมรับในแนวทางการปฏิบัติ หรือกฎเกณฑ์ข้อบังคับของกลุ่มเป็นแนวทางดำเนินงาน และ (7) การสื่อสารภายในกลุ่มซึ่งควรมีการติดต่อสื่อสารให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในระดับสูง แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้กลุ่มประสบความสำเร็จเหล่านี้ในกลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ ประสบความสำเร็จในจังหวัดตรังนั้น สามารถกล่าวได้ว่ามีปัจจัยหลายปัจจัยที่ไม่สอดคล้อง กับทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของกลุ่มและมีบางปัจจัยที่สอดคล้องกับทฤษฎี และแนวคิดดังกล่าว สำหรับปัจจัยของกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ที่สามารถเป็นปัจจัยสนับสนุนให้กลุ่ม ประสบความสำเร็จได้โดยมีต้องพัฒนาปัจจัยเหล่านั้นก่อน ได้แก่ (1) สัมพันธภาพระหว่าง ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ซึ่งพบว่ามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (2) อำนาจ ในตำแหน่งของประธานกลุ่ม ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประธานสามารถใช้อำนาจตามตำแหน่ง ได้ ในระดับสูง (3) จุดมุ่งหมายของกลุ่มโดยคณะกรรมการกลุ่มส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายของกลุ่ม ร่วมกันในระดับสูง

แต่ในทิศทางตรงกันข้าม ผลวิจัยพบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัยที่จำเป็นต้อง มีการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียก่อนจึงจะสามารถพัฒนา กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ให้ประสบ ความสำเร็จได้ ซึ่งได้แก่ (1) ตัวประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเอง ซึ่งพบว่ามีอายุ มากเกินไป ส่วนใหญ่ขาดการมีประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรม และส่วนมากมีแบบความ เป็นผู้นำ ค่อนข้างเน้นไปในทิศทางเน้นมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งอาจไม่สามารถนำกลุ่มให้ดำเนิน

งานไปสู่ความสำเร็จในภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความผันผวนตลอดเวลา (2) กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ก่อตั้งมานาน และมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยมากเกินไป ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ รวมทั้งมีการจัดการประชุมที่ แจงให้สมาชิกและกรรมการกลุ่มในระดับน้อยมาก และส่วนใหญ่ไม่เคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นเลย รวมทั้งสมาชิกในกลุ่มมีความร่วมมือกันในกิจกรรมของกลุ่มในระดับที่ไม่ดีหรือไม่น่าพอใจ (3) ค่านิยมของกลุ่มพบว่า คณะกรรมการกลุ่มมีค่านิยมเกี่ยวกับกลุ่มในระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือ ในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน การถือหุ้น การจัดสรรกำไรเป็นทุนสำรอง หรือการรวมผลผลิตเพื่อจัดจำหน่ายนั้น คณะกรรมการกลุ่มยังมีแนวความคิดในการยอมรับค่านิยมเหล่านี้ ไปปฏิบัติในระดับปานกลางเท่านั้น (4) ปทัสถานของกลุ่ม พบว่าคณะกรรมการกลุ่มมีการยอมรับระเบียบข้อบังคับและกฎกติกาของกลุ่มในระดับปานกลางเช่นกัน และ (5) การสื่อสารภายในกลุ่มและสมาชิกเป็นไปในระดับที่ไม่ค่อยดี ดังนั้นหากต้องการพัฒนากลุ่มเกษตรกร เหล่านี้ให้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานสถาบันเกษตรกรจำเป็นต้องวางแผนดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กร ค่านิยมและพฤติกรรมสื่อสารเหล่านี้เสียก่อน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ (SUMMARY, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกร ตามทฤษฎีของประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง โดยมีวัตถุประสงค์ เฉพาะเพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. เพื่อทราบลักษณะส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของประธานกลุ่มและ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จใน จังหวัดตรัง)

2. เพื่อระบุถึงศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกร (ปัจจัยที่สามารถสนับสนุน ให้กลุ่มเกษตรกรประสบความสำเร็จ ตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่ม เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) ใน จังหวัดตรัง

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประธานกลุ่มเกษตรกร ใน จังหวัดตรัง (กลุ่มเกษตรกรที่กำลังพัฒนา และกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ) จำนวนทั้งสิ้น 23 คน และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทั้งกลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ไม่ ประสบความสำเร็จทั้งหมด 96 คน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ (interview schedule) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ จำนวน 2 ชุดคือชุดแรกสำหรับรวบรวมข้อมูลที่ต้องการจากประธานกลุ่มเกษตรกร และชุดที่สองสำหรับรวบรวมข้อมูลจากคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรทั้ง 2 ระดับชั้น เครื่อง มือดังกล่าวก่อนนำไปสำรวจข้อมูลที่ต้องการ ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบค่าความเที่ยง (reliability) ผลการทดสอบของแบบสอบถามชุดที่ 1 พบว่า แบบทดสอบเพื่อนร่วมงาน ที่พึงปรารถยาน้อยที่สุด (LPC) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.90 แบบทดสอบสัมพันธภาพ ระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.71 แบบทดสอบ ความชัดเจนตามโครงสร้างงานมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.94 แบบทดสอบอำนาจใน ตำแหน่งของประธานมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.73 สำหรับแบบสอบถามชุดที่ 2 พบว่าแบบ

ทดสอบความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.83 แบบทดสอบความมุ่งมั่นในชีวิตมีค่าความเที่ยง 0.82 แบบทดสอบจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรมีค่าความเที่ยง 0.80 แบบทดสอบค่านิยมของกลุ่มเกษตรกรมีค่าความเที่ยง 0.72 แบบทดสอบปทัสถานของกลุ่มเกษตรกรมีค่าความเที่ยง 0.73 และแบบทดสอบการสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกรมีค่าความเที่ยง 0.70

ข้อมูลที่รวบรวมได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม (SPSS) ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา ของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

1.1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และแบบความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 59 ปี มีรายได้จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรเฉลี่ย 93,200 บาทต่อปี มีจำนวนบุคคลในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย 3 คน มีประสบการณ์การฝึกอบรมน้อยมาก ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการเกษตร และประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีแบบความเป็นผู้นำค่อนข้างเน้นไปในทิศทางเน้นมนุษยสัมพันธ์

1.2 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจสังคม และจิตวิทยาของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 51 ปี มีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรเฉลี่ย 93,545 บาทต่อปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน มีจำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัวเฉลี่ย 3 คน คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ย 10 ปี และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ส่วนคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรที่ระบุว่าเคยเข้ารับการฝึกอบรมนั้นมีจำนวนครั้งเฉลี่ย 1 ครั้งต่อปี โดยคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับในระดับปานกลาง โดยเกือบทั้งหมดมีความมุ่งมั่นในชีวิตในระดับสูง

2. ศักยภาพในการพัฒนากลุ่มเกษตรกร

2.1 ลักษณะกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเกษตรกรมีอายุกลุ่มเฉลี่ย 23 ปี มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในปัจจุบันเฉลี่ย 117 คน และมีจำนวนสมาชิกกลุ่มเมื่อเริ่มก่อตั้งเฉลี่ย 85 คน สำหรับการเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มเกษตรกรนั้น ประธานกลุ่มเกษตรกรมากกว่าครึ่งระบุว่ามีสมาชิกเพิ่มขึ้นและมีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ย 13 ปี มีจำนวนครั้งในการจัดประชุมสมาชิกเฉลี่ยปีละ 1 ครั้ง และมีจำนวนครั้งในการจัดประชุมคณะกรรมการเฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง สำหรับการเคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นนั้น ประธานกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดระบุว่าไม่เคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นเลย ประธานกลุ่มส่วนใหญ่ระบุว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีความร่วมมือร่วมใจกันอยู่ในระดับพอใช้ และประธานกลุ่มเกษตรกรเกินกว่าครึ่งเล็กน้อยระบุว่ามีปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม

2.2 สถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก ส่วนความชัดเจนของงานในระดับสูง และอำนาจในตำแหน่งของผู้นำ นั้นประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่ามีความอำนาจในตำแหน่งในระดับสูงเช่นกัน

2.3 จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่า กลุ่มเกษตรกรมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มอยู่ในระดับสูงและระบุว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่มมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของกลุ่ม

2.4 ขนาดของกลุ่ม ผลวิจัยพบว่ากลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ (สมาชิกเฉลี่ย 117 คน ต่อกลุ่ม)

2.5 ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีค่านิยมเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผน การถือหุ้น การจัดสรรกำไรเป็นทุนสำรองหรือการรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายนั้น คณะกรรมการกลุ่มยังมีแนวความคิดในการยอมรับค่านิยมเหล่านี้ไปปฏิบัติในระดับปานกลางเท่านั้น

2.6 ปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยวิจัยพบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ มีปทัสสถานของกลุ่มเกษตรกรในระดับปานกลาง กล่าวคือ คณะกรรมการกลุ่มมีการยอมรับระเบียบข้อบังคับและกฎกติกาของกลุ่มเป็นแนวทางปฏิบัติของกลุ่มเพียงบางประเด็นเท่านั้น

2.7 การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มในระดับปานกลาง ซึ่งหมายความว่า การให้ข้อเท็จจริงและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ซึ่งเป็นการยกระดับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและทางเลือกของปัญหา และการสรุปทบทวนของกลุ่มนั้น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความสามารถปฏิบัติได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย (Implications)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง ที่สรุปมาในเบื้องต้นนั้น สามารถได้มาซึ่งการอภิปรายผล ดังนี้คือ กลุ่มเกษตรกรที่จะสามารถดำเนินธุรกิจของกลุ่มให้ประสบความสำเร็จได้นั้น เนื่องจากปัจจัยหลายปัจจัยซึ่งได้แก่ (1) ตัวบุคคล ซึ่งหมายถึง สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มที่เป็นตัวกลไกสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม กล่าวคือ ทุกคนจะต้องร่วมมือในการปฏิบัติตามบทบาทและเจ้าหน้าที่จนเต็มความสามารถให้มากที่สุด (นำชัย ทนุผล, 2536: 17) และตัวบุคคลในกลุ่มนั้นแยกได้ 2 ประเภท คือ ผู้นำและผู้ตาม ในส่วนของผู้นำนั้น เป็นผู้รับผิดชอบต่องานกลุ่มเพราะผลผลิตของกลุ่มจะดีมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ ความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์การ สามารถสังเกตได้จากคุณภาพของภาวะการนำของผู้นำในองค์การนั้นๆ และภาวะการนำนี้เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลของผู้นำต่อกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มและทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2526: 303) ได้แบ่งแบบของความ เป็นผู้นำได้ 2 แบบคือ ผู้นำประเภทเน้นมนุษย์สัมพันธ์ ผู้นำประเภทนี้มักจะสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกยอมรับและปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่ม สร้างความกลมเกลียวภายในกลุ่ม เห็นอกเห็นใจฟังข้อคิด

เห็นจากกลุ่ม และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมวางแผนโครงการผู้นำอีกประเภทหนึ่งคือ ประเภทเน้นงาน ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำความคิดใหม่ ๆ มาใช้แสดงความคิดเห็นและ ทัศนคติของตนอย่างชัดเจน ไม่ชอบความไร้สาระ มักมีการเริ่มทำงานที่รวดเร็ว มีการ กำหนดตารางการทำงาน และตรวจสอบความก้าวหน้าของงานเสมอสมาชิกอาจไม่ชอบ วิธีการที่ผู้นำประเภทนี้ใช้ในการทำงาน แต่กลุ่มมักจะให้ความเคารพกับผู้นำแบบนี้ เมื่อ เขาผลักดันงานในสถานการณ์ที่ยากลำบากให้สำเร็จลง แต่อย่างไรก็ตาม ชูชัย สมितिโกร (2536: 16) ได้ระบุสาระสำคัญของทฤษฎีแล้วแต่สถานการณ์ (contingency model) ว่าความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสองประการ ประการแรกคือ ท่วงทำนองของ ผู้นำ และประการที่สองคือ ปริมาณการควบคุมและอิทธิพลของผู้นำที่มีต่อกลุ่มงาน และผล ของงาน ในการประยุกต์ทฤษฎีนี้จำเป็นต้องประสานท่วงทำนองการนำเข้ากับการควบคุม สถานการณ์ซึ่งเรียกว่า การประสานความเป็นผู้นำ (leader match) ดังที่ได้กล่าวมา แล้วว่าประสิทธิภาพของผู้นำและประสิทธิภาพของกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ คือ ประการแรก ท่วงทำนองการนำหรือแรงจูงใจพื้นฐานของผู้นำประการที่สองคือ ระดับของ อำนาจในการควบคุมสถานการณ์การนำ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างที่สุดที่ผู้นำจะต้องรู้ว่าใน สถานการณ์หรือเงื่อนไขแบบใดที่สามารถเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และสถานการณ์ใดที่เป็นผู้ นำที่ไร้ประสิทธิภาพ และไม่เพียงแต่จะต้องเรียนรู้วิธีปรับเปลี่ยนสถานการณ์เหล่านี้เท่านั้น แต่ยังจะต้องรู้วิธีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับท่วงทำนองการนำ ของตนเองด้วย สำหรับสิ่งที่เป็นตัวกำหนดอำนาจการควบคุมสถานการณ์ของผู้นำคือ องค์ ประกอบ 3 ประการ ดังต่อไปนี้คือ (1) สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก กลุ่มและผู้นำ เข้ากันได้ดีเพียงใดนี่คือ องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด (2) ความชัดเจนของงาน ระดับความ ชัดเจนแน่นอนของงาน ที่ถูกระบุไว้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญรองลงมาจากสัมพันธภาพ ระหว่างผู้นำและสมาชิกและมีค่าเท่ากับครึ่งหนึ่งขององค์ประกอบแรกในการประเมินอำนาจ การควบคุมสถานการณ์ (3) อำนาจในตำแหน่ง อำนาจการควบคุมสถานการณ์ ซึ่งแบ่งออก เป็น 3 ระดับคือ (1) อำนาจการควบคุมสูง ผู้นำมีอำนาจการควบคุมและมีอิทธิพลอย่าง มาก เนื่องจากมีสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิกดี งานมีความชัดเจนสูงและอำนาจใน ตำแหน่งสูง ซึ่งสถานการณ์แบบนี้จึงเหมาะสมที่สุด สำหรับผู้นำแบบเน้นงาน (LPC ต่ำ) (2) อำนาจการควบคุมปานกลาง สถานการณ์ซึ่งผู้นำมักจะต้องเผชิญกับปัญหาที่ยุ่งยากไม่ว่าจะ เป็นการมีสัมพันธภาพที่ดีกับลูกน้อง แต่งานไม่มีความชัดเจนและมีอำนาจในตำแหน่งต่ำหรือ

ในทางกลับกัน อาจจะมีความสัมพันธ์ที่เลว แต่มีความชัดเจนของงานและอำนาจในตำแหน่งสูง ซึ่งสถานการณ์แบบนี้จึงเหมาะสมที่สุด สำหรับผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์ (LPC สูง) (3) อำนาจการควบคุมต่ำ สถานการณ์ซึ่งผู้นำมีอำนาจและอิทธิพลต่ำ กล่าวคือ กลุ่มไม่สนับสนุนผู้นำอีกทั้งงานและอำนาจในตำแหน่งก็ไม่ให้คุณประโยชน์แก่ผู้นำ สถานการณ์แบบนี้สำหรับบางคนเป็นสิ่งที่ทำลาย และสร้างความกดดันได้มาก ซึ่งสถานการณ์แบบนี้จึงเหมาะสมสำหรับผู้นำแบบเน้นงาน (LPC ต่ำ) นอกจากนี้ ชูชัย สมितिไกร (2536: 211) ยังระบุว่า ปัญหาพื้นฐานในการเป็นผู้นำคือ การประสานท่วงทำนองการนำให้เข้ากับสถานการณ์การนำ เพื่อให้ผู้นำมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์ การรู้ถึงท่วงทำนองการนำและสามารถวิเคราะห์ระดับอำนาจการควบคุมสถานการณ์ จะทำให้ผู้นำมีโอกาสประสบความสำเร็จมากดังนั้น ประธานกลุ่มเกษตรกรในฐานะผู้นำกลุ่มจึงควร ค้นหาแบบความเป็นผู้นำของตนเองแล้วประสานแบบความเป็นผู้นำของตนให้เข้ากับสถานการณ์ จากผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มมีแบบความเป็นผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์ (LPC สูง) ซึ่ง ชูชัย สมितिไกร (2536: 190) ระบุว่า ผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์ (LPC สูง) จะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีที่สุดในสถานการณ์ที่มีอำนาจควบคุมปานกลาง ซึ่ง ชูชัย สมितिไกร (2536: 38) ระบุว่า ผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์จะมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ในกลุ่ม พวกเขาจะคลายความวิตกกังวล ความตึงเครียด และลดความขัดแย้งในกลุ่ม นอกจากนั้นยังแสดงความอดทน คำนึงถึงและใส่ใจต่อความรู้สึกและความคิดเห็นของกลุ่ม ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถทำให้การตัดสินใจมีลักษณะสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ผู้นำแบบนี้จึงมองสถานการณ์เช่นว่านี้ว่ามีความน่าทำที่น่าสนใจ และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูง ผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์จะไร้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรที่ประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่เผชิญอยู่ เป็นสถานการณ์ที่มีอำนาจการควบคุมสูง เพราะประธานกลุ่มมีสัมพันธภาพระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรดีมาก มีความชัดเจนของงานสูงและมีอำนาจตามตำแหน่งสูง ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้ประธานกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ไร้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ผลการวิจัยพบอีกว่าประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีอายุเฉลี่ยค่อนข้างมากจัดอยู่ในเกณฑ์เลยวัยกลางคน ซึ่ง สุชา จันท์เอม (2531: 35) ระบุว่ามักเป็นวัยที่ความเจริญทางด้านร่างกายและสมองลดลง หลงลืมง่าย ทักษะจะลดลงมีปัญหาด้านจิตใจ ซึ่งวัยที่เหมาะสมของผู้ที่จะปฏิบัติหน้าที่ประธานกลุ่มควรอยู่ในวัยกลางคน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการมีประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่ง พงษ์ศักดิ์ อังกลิทธิ (2537: 40) ระบุว่า การพัฒนาการศึกษา และการให้การฝึกอบรมถือว่าเป็นงานสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาการเกษตร และในทำนองเดียวกันกับ สุนิลา ทนุผล (2536: 40) ระบุว่า วิธีการฝึกอบรม (training) เป็นเครื่องมือสำคัญเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ (2) ลักษณะของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้อาศัยมานาน ซึ่งมีผลให้สมาชิกขาดความกระตือรือร้น และเริ่มเฉื่อยชา ถ้ากลุ่มเกษตรกรไม่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ก็จะไม่เกิดกระบวนการพัฒนา กลุ่ม ซึ่งมีผลให้กลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ สมพงษ์ ค่ายคำ (2536: 54) ระบุว่า เมื่อกลุ่มเกษตรกรมีอายุกลุ่มมากขึ้น สมาชิกจะขาดความกระตือรือร้น และเริ่มเฉื่อยชา ขาดความร่วมมือเป็นเหตุให้กลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า กลุ่มมีจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยมากขึ้นไป ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ มีผลให้ยากต่อการบริหารการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่กำหนดไว้ โดยปกติแล้วกลุ่มขนาดเล็กย่อมทำให้สมาชิกแสดงบทบาทได้มากกว่ากลุ่มใหญ่ เพราะสมาชิกทุกคนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และมีความสัมพันธ์สนิทสนมอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้การกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้มากกว่ากลุ่มใหญ่ (นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล, 2530: 188) และผลการวิจัย ยังพบอีกว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีการจัดการประชุมชี้แจงให้สมาชิก และคณะกรรมการกลุ่มในระดับน้อยมาก เมื่อพิจารณาถึงบทบาทและภาระกิจที่กลุ่มเกษตรกรต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มเกษตรกรแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นการยากที่จะพัฒนา กลุ่มเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นำชัย ทนุผล (2536: 54) ที่ระบุว่า การเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มมากครั้งเท่าใดในรอบปี จะมีผลให้การดำเนินธุรกิจของกลุ่มประสบผลสำเร็จมากกว่า ทั้งนี้เพราะว่าการดำเนินงานของกลุ่มต้องอาศัยความคิดในการพัฒนาและแก้ปัญหาาร่วมกัน การประชุมบ่อย ๆ ช่วยให้สามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ทันที่ ในส่วนของระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า ประธานกลุ่มเกษตรกรมีระยะเวลาในการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกรเฉลี่ยนานถึง 13 ปี ซึ่งนับว่านานมาก และมีผลให้ประสิทธิภาพในการบริหารการดำเนินงานลดลงเป็นอย่างมากด้วย ซึ่ง นำชัย ทนุผล (2536: 41) ระบุว่าผู้นำกลุ่มที่มีระยะเวลาการเป็น

ประชานยิ่งนานมากโอกาสที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจนั้นยังมีน้อยลง
 ในขณะที่กลุ่มไม่ประสบความสำเร็จนั้น ประชานกลุ่มมักมีระยะเวลาการเป็นประชานกลุ่มติด
 ต่อกันไม่นานจนเกินไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระยะเวลาในการเป็นประชานกลุ่มเกษตรนาน
 มากเช่นนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ สำหรับการเคยชนะการ
 ประกวดกลุ่มดีเด่น ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่เคยชนะการประกวดกลุ่ม
 ดีเด่น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานธุรกิจ
 ของกลุ่มให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินของหน่วยงานที่จัดประกวดกลุ่มเกษตรกรดีเด่น ได้
 ซึ่งสอดคล้องกับ นำชัย ทนุผล (2536: 55) ที่ระบุว่าเนื่องจากกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ก่อ
 ตั้งมานานในช่วงเวลาดังกล่าวอาจเคยชนะการประกวดในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด
 ระดับภาค หรือระดับชาติมาบ้างในช่วงแรกหรือช่วงกลางของอายุกลุ่ม ต่อมาภายหลังอัน
 เป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษานี้ การดำเนินงานของกลุ่มที่เคยประสบความสำเร็จ
 อาจลุ่มเหลวลง ในส่วนของความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ผลการ
 วิจัยพบว่าความร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอยู่ในระดับพอใช้ แสดงให้เห็น
 ว่ากลุ่มเกษตรกรยังขาดความร่วมมือร่วมใจ ซึ่งมีผลให้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากลุ่ม ทั้งนี้
 เพราะความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินงาน
 ของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้มากกว่ากลุ่มที่สมาชิกขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน
 ซึ่งสอดคล้องกับ จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2538: 253-364) ได้ระบุว่า การทำงาน
 ของกลุ่มขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกที่มีอยู่ในกลุ่ม (cohesiveness)
 ซึ่งหมายถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสมาชิกในกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มมีความร่วมมือ
 ร่วมใจสูงจะทำให้ปฏิบัติงานได้ดีและประสบความสำเร็จ (3) สถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกร
 ผลการศึกษาถึง 3 องค์ประกอบของสถานการณ์กลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประชานกลุ่ม
 เกษตรกรประกอบด้วย สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก ความชัดเจนของงาน และ
 อำนาจตามตำแหน่งของผู้นำมีรายละเอียดดังนี้คือ ผลการวิจัยพบว่าประชานกลุ่มเกษตรกร
 ส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและคณะกรรมการในระดับที่ดีมาก โดยระบุว่าพวกตนได้
 รับความร่วมมือร่วมใจจากคณะกรรมการ อีกทั้งบรรยากาศภายในกลุ่มเป็นไปอย่างค่อนข้าง
 ราบรื่นอันสนิทสนมกัน ร่วมมือกันทำงานแม้ว่าบางกิจกรรมจะไม่บรรลุเป้าหมาย ทั้ง ๆ ที่ได้
 พยายามถึงที่สุดแล้ว คณะกรรมการก็ไม่ตำหนิประชานกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับ ชูชัย สมิทธิไกร
 (2523: 57) ได้อ้างถึงบทความของ Fiedler และคณะที่ระบุว่า ถ้าสัมพันธภาพระหว่าง

ผู้นำและสมาชิกอยู่ในระดับที่ตีแล้วสถานการณ์เช่นนี้ มีผลทำให้ผู้นำมีอำนาจในการควบคุมสถานการณ์กลุ่มสูง หรือไม่ก็ปานกลางเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้นำที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกก็ไม่ใช่เครื่องยืนยัน หรือจำเป็นว่าจะต้องมีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าผู้นำที่ขาดสิ่งเหล่านี้ ความชัดเจนของงานซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สองของสถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรมีความชัดเจนของงานสูง ทั้งนี้เนื่องจากมีระเบียบข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรเป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งกลุ่มเกษตรกรน่าจะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ และภายใต้สถานการณ์ความชัดเจนของงานสูงนี้ อาจมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์ของกลุ่มเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ชูชัย สมितिไกร (2536: 48-72) ได้ให้ความเห็นว่าความชัดเจนของงานเป็นองค์ประกอบที่ย่างยาก ซับซ้อนที่สุด เพราะว่า เป็นองค์ประกอบที่อิงอยู่กับลักษณะความชัดเจนของงานและเกี่ยวข้องกับผลของการฝึกอบรมและประสบการณ์การทำงานที่มีต่อความชัดเจนของงาน สำหรับอำนาจในตำแหน่งของผู้นำซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สามของสถานการณ์กลุ่มเกษตรกรที่ใช้ประเมินอำนาจการควบคุมสถานการณ์ ผลการวิจัยพบว่าประธานกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีอำนาจในตำแหน่งสูง ซึ่งอาจมีผลให้ประธานกลุ่มเกษตรกรมีอำนาจการควบคุมสถานการณ์กลุ่มนั้นสูงด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ประธานกลุ่มเกษตรกรต้องประสานท่วงทำนองการนำให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ซึ่งนำชัย ทนุผล (2536: 66) ระบุว่า อำนาจตามตำแหน่งของผู้นำที่จะนำมาใช้ในการควบคุมสถานการณ์กลุ่มนั้น ถ้าผู้นำไม่รู้จักนำมาพิจารณาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์แล้วอำนาจที่มีอยู่และใช้ไปของผู้นำนั้นจะก่อให้เกิดความล้มเหลวต่อการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม มากกว่าที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้นผู้นำจึงควรใช้อำนาจตามตำแหน่งแต่พอดี ซึ่งเป็นไปตามการระบุของ ชูชัย สมितिไกร (2532: 49) ที่ระบุว่าถึงแม้อำนาจตามตำแหน่งผู้นำจะเป็นลักษณะหนึ่งของอำนาจการควบคุมสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งบุคคลมักคิดถึงเป็นอันดับแรก แต่ในทางตรงกันข้าม กลับมีความสำคัญน้อยที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งสาม (4) จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเกือบทั้งหมดระบุว่ามีจุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรในระดับสูง ด้วยเห็นว่าจุดมุ่งหมายของกลุ่มมีความสำคัญมาก ซึ่งจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรไปถึงจุดหมายนั้น ๆ ซึ่ง ปสงค์ อาสา (2540: 9) ได้อ้างถึงข้อคิดของนโปเลียน ฮิลล์ ที่ระบุว่าเป้าหมายที่แน่นอน ย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวเอง ความคิดริเริ่มจินตนาการ ความกระตือรือร้น

การมีระเบียบวิจัยต่อตนเอง และความมุ่งมั่นที่ชัดเจน ทั้งหมดนี้จำเป็นต่อความสำเร็จ (5) ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีค่านิยมของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึง คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้เพียงบางส่วน ทั้งนี้เนื่องมาจากคณะกรรมการกลุ่มไม่สามารถปลูกฝังค่านิยมให้พัฒนาไปสู่เป้าประสงค์ของกลุ่มได้ ซึ่ง กริช สืบสนธ์ (2538: 13) ได้ระบุว่าค่านิยมเป็นรากฐานของวัฒนธรรมองค์การ เป็นหลักปรัชญาที่นำองค์การไปสู่ความสำเร็จ ค่านิยมจะกำหนดพฤติกรรมที่ควรแสดงออก และปฏิบัติประจำวันแก่บุคลากรทั้งหมด ค่านิยมจึงเป็นสิ่งที่บุคลากรในองค์การยอมรับยึดถือ เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตในองค์การ ค่านิยมจะต้องอาศัยช่วงระยะเวลาหนึ่งในการสร้างสมให้ฝังรากลึก ค่านิยมอาจเกิดจากวิบุรุษขององค์การ ความเชื่อวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี ความจริงแล้วองค์การที่ประสบความสำเร็จเป็นที่เชื่อถือและยอมรับ เพราะบุคลากรสามารถแยกแยะผสมผสานและรับค่านิยมขององค์การมาเป็นแนวปฏิบัติ ในทำนองเดียวกัน Deal และ Kennedy ในกริช สืบสนธ์ (2538: 14) กล่าวว่า ค่านิยมจะเป็นฐานบอกถึงกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การและเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินว่าเป้าหมายนั้นสำเร็จบรรลุหรือไม่ ค่านิยมเป็นแรงผลักดันการปฏิบัติงานของสมาชิกให้สมาชิกผูกพันกับองค์การและปฏิบัติงานประจำวันตามแผน (6) ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ระบุว่ามี่ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายความว่า ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎกติกาที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและควบคุมพฤติกรรมที่กลุ่มเกษตรกรกำหนดไว้ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยึดถือและยอมรับเป็นแนวทางปฏิบัตินั้น คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยึดถือและยอมรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มเพียงบางประเด็น ซึ่งมีผลให้กลุ่มเกษตรกรขาดประสิทธิภาพในการพัฒนา ซึ่ง ธงชัย สันติวงษ์ (2535: 172-179) ได้ระบุว่า ปทัสถานของกลุ่มมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มเป็นอย่างมาก เพราะโดยอาศัยปทัสถานที่มีอยู่ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มสามารถลดมาตรการ หรือการกระทำต่าง ๆ ที่กลุ่มต้องสรรมาใช้ เพื่อกำกับและบังคับพฤติกรรม ของสมาชิกในกลุ่มให้เข้าสู่กรอบของปทัสถานได้ ดังนั้น ถ้าหากกลุ่มเกษตรกรต้องการพัฒนากลุ่มให้ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องกำกับให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามปทัสถานของกลุ่มได้ มิฉะนั้นแล้วกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่ไร้ประสิทธิภาพ มีผลให้การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จ (7) การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรส่วน

ใหญ่มีการสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกรปานกลาง ซึ่งหมายความว่า การให้ข้อเท็จจริง และการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อกระตุ้น โน้มน้าวจิตใจให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งเป็นการยกระดับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และทางเลือกของปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสรุปบทเรียนของกลุ่มเกษตรกรนั้น คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรมีความสามารถปฏิบัติได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ซึ่ง กริช สืบสันธิ์ (2538: 65) ได้ระบุความสำคัญของการสื่อสารในองค์การว่า เป็นเครื่องมือสำคัญของฝ่ายบริหารที่จะช่วยให้การทำงาน ลุล่วง โดยตลอด เป็นเครื่องช่วยตรวจสอบความเข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจตรงกัน นำมาซึ่งความสนิทสนม ความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้บริหารระดับต่าง ๆ กับพนักงานโดยส่วนรวม โดยมีความกล้าที่จะถามกล้าที่จะออกความคิดเห็นทั้งตั้งทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันมากขึ้น การสื่อสารภายในกลุ่มจะช่วยในการปฏิบัติภารกิจของทุกหน่วยงาน ทุกส่วนเป็นไปได้และประสานกันจน บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การที่บุคลากรขององค์การทุกระดับสามารถสื่อสารได้อย่างเสรี มีความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน มีความกล้าที่จะสื่อสาร ย่อมนำไปสู่การเสนอความคิดสร้างสรรค์คิดจะทำให้เกิดผลงานที่ดีที่สุด และนำองค์การไปสู่ความเจริญ

ข้อเสนอแนะ

(Recommendations)

ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินธุรกิจของกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จได้มีการพัฒนาและก้าวไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วสามารถรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานสถาบันกลุ่มเกษตรกร และประธานกลุ่มเกษตรกร เพื่อสามารถนำไปกำหนดวิธีการดำเนินงานและปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเกษตรกร

ก. สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานสถาบันกลุ่มเกษตรกรควรมีการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ควรสร้างเสริมแรงจูงใจแก่ประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในทุกด้านตลอดจนมีการประเมินผลการบริหารงานกลุ่มเกษตรกรทั้งของประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร
- 2) ควรมีการจัดการฝึกอบรมให้กับประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร โดยหลักสูตรของการฝึกอบรมไม่ควรเน้นเฉพาะวิชาชีพเพียงอย่างเดียว แต่หลักสูตรควรเน้นเกี่ยวกับเทคนิคของการทำงานกลุ่ม และการแสดงออกในบทบาทของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งความรู้ด้านเทคนิค การวางแผนโครงการ การบริหารงานกลุ่ม การสร้างแรงจูงใจ การลดความขัดแย้ง การแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มและเทคนิคการติดตามประเมินผลการดำเนินงานหลักสูตรเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานสถาบันกลุ่มไม่ควรเป็นผู้กำหนดเอง แต่ควรให้ประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณารายละเอียด และเนื้อหาวิชาการด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรนั้นสอดคล้องกับความต้องการของประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร
- 3) ในการคัดเลือกประธานกลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบควรชี้แจงบทบาทหน้าที่และลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิผลให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรได้รับทราบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มสามารถคัดเลือกประธานกลุ่มที่มีภาวะความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิผลและมีประสบการณ์ในการนำกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรนั้น ไม่ควรคำนึงถึงจำนวนสมาชิกของกลุ่ม แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ควรคำนึงถึงความต้องการการเข้าร่วมของเกษตรกร คุณภาพ และศักยภาพของเกษตรกรรวมถึงสภาพและศักยภาพของพื้นที่ ลักษณะกิจกรรมของการประกอบอาชีพและความคล้ายคลึงกันของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- 5) ควรมีการกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของประธานกลุ่มให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้เพียง 2 วาระเท่านั้น
- 6) การวางแผนดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจของกลุ่ม เจ้าหน้าที่ควรร่วมกับสมาชิกกลุ่มในการวิเคราะห์ระบบนิเวศเกษตรของพื้นที่อย่างละเอียดถี่ถ้วนและควรสนับสนุนข้อมูลข่าวสารภาวะการตลาดของผลผลิตให้กับสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ประธานกลุ่มและ

สมาชิกกลุ่มสามารถวางแผนคัดเลือกกิจกรรมทางเลือกที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพนิเวศ
เกษตรกร ภาวะการตลาดและศักยภาพของสมาชิกเพื่อให้สมาชิกกลุ่มสามารถเพิ่มประสิทธิ
ภาพในการผลิตต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่และ ได้มาซึ่งรายได้ที่สูงขึ้นกว่าเดิม

ข. สำหรับประธานกลุ่มเกษตรกร ควรมีการดำเนินการดังนี้

1) ประธานกลุ่มควรมีการแสดงออกในภาวะการเป็นผู้นำแบบค่อนข้าง
ไปในทางเน้นงาน (task oriented) เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้สำเร็จ
ลุล่วง แต่อย่างไรก็ตามผู้นำหรือประธานกลุ่มควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับคณะกรรมการกลุ่ม
เกษตรกรและสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีการใช้อำนาจตามตำแหน่งในปริมาณที่เหมาะสม
รวมทั้งในการดำเนินกิจกรรมควรมีความชัดเจนในโครงสร้างของงานโดยระบุขอบเขตเป้า
หมายหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับคณะกรรมการอย่างชัดเจน นอกจากนี้ในการแบ่งงาน
ให้กับคณะกรรมการ ประธานกลุ่มควรพิจารณาถึงความสามารถ และศักยภาพของคณะกรรมการ
การด้วยเช่นกัน

2) ประธานกลุ่มเกษตรกรควรมีการเรียกประชุมคณะกรรมการกลุ่มให้บ่อย
ครั้งขึ้น การตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมใหม่ ๆ หรือการค้นหาวิธีการแก้ปัญหา ควรได้มา
จากการระดมสมองความคิดของคณะกรรมการกลุ่ม รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นสมาชิก

3) ประธานกลุ่มควรเรียกประชุมสมาชิกให้บ่อยครั้งขึ้นเช่นเดียวกัน และ
ควรมีการกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และกำหนดความ
จำเป็นของกลุ่มเพื่อวางแผนกิจกรรมให้สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของสมาชิก
รวมทั้งเมื่อมีกิจกรรมใด ๆ ของกลุ่ม ประธานควรจัดประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดให้
สมาชิกได้รับทราบ รวมทั้งควรมีการรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินกิจกรรมให้
สมาชิกรับทราบเช่นเดียวกัน

4) การวางแผนดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของกลุ่มเกษตรกรก็ตามควรคำนึง
ถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิกโดยรวม มิใช่คำนึงถึงปัญหาความต้องการของ
สมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่มและสร้างความร่วมมือกันเอง
สมาชิกภายในกลุ่มให้มากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรควรจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็นมา
จำหน่ายในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด จัดหาสินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยราคาต่ำ และควรมีการ
ปันผลคืนตามหุ้นที่สมาชิกถือ และได้รับเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนที่ได้ดำเนินธุรกิจในอัตราที่สูง

นี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มบังเกิดความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับให้สูงขึ้น เพื่อจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลให้กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(Recommendations for Future Study)

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับ ทรรศนะของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานธุรกิจของกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหรือกลุ่มยุวเกษตรกร เพื่อพิจารณาปรับปรุงสถาบันเกษตรกรซึ่งเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศ
2. ควรจะขยายขอบเขตของประชากรที่จะศึกษาให้ครอบคลุมจังหวัดอื่น ๆ ด้วยเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกรทั่วประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2534. ผลการตรวจราชการตรวจบัญชีกลุ่มเกษตรกร **สิ้นปี 2533**. หนังสือกรมส่งเสริมการเกษตรที่ กษ. 1009/29878 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2534.
- _____. 2536. **นโยบายและแนวทางการพัฒนาสถาบันเกษตรกร**. หนังสือกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ กษ. 1009/ว. 274 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2536.
- _____. 2538. **แนวคิดและทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- _____. 2538. **แผนพัฒนาสถาบันเกษตรกรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544**. หนังสือกรมส่งเสริมการเกษตรที่ กษ. 1009/ว.863 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2538.
- _____. 2539. **วิธีปฏิบัติตามกฎหมายกลุ่มเกษตรกร**. หนังสือกรมส่งเสริมการเกษตรที่ กษ. 1009/ ว. 68 ลงวันที่ 26 มกราคม 2539
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2539. **การตั้งสำนักงานพัฒนาสถาบันเกษตรกร**. หนังสือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ กส. 0216/ว. 4037 ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2539.
- กรีช สืบสนธิ์. 2528. **วัฒนธรรมและพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไกรสิทธิ์ ชัยพรหม. 2536. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรใน
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: วิทยานินนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีการ
เกษตรแม่โจ้.

จิรวรรณ กาญจนะจิตรา. 2528. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
สังคมวิทยา มนุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชวาลวุฒิ ไชยวุฒิ. 2536. "สถาบันเกษตรกร". เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไป
เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรหน่วยที่ 12. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา
ธิราช.

ดิเรก ฤกษ์ทราย. 2527. การส่งเสริมการเกษตร: หลักและวิธีการ. กรุงเทพ
มหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ถวิล ธาราโกชน์. 2526. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ธงชัย สันติวงษ์. 2535. นฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช จำกัด.

นำชัย ทนผล. 2529. การตอบสนองของประชาชนที่มีต่อโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น.
(รายงานการวิจัย) เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยี
การเกษตรแม่โจ้.

_____. 2532. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้นำในงานส่งเสริมการเกษตรใน 8
จังหวัดภาคเหนือ. (รายงานวิจัย) เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร,
สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

- นำชัย ทนุผล. 2536. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและไม่สำเร็จของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการวิจัย) เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล และสุนิลา ทนุผล. 2530. พัฒนาการชุมชน: หลักการและยุทธวิธี. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.
- นิภา สุวรรณแสง และตุมร สุนทร. 2525. การสังคมนาเคราะห์กลุ่มชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. 2529. "ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท" ในเอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาชนบท. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปสง อาสา. 2540. หัวใจแห่งความสำเร็จ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มังกรพาณิชย์. แปลจาก นโปเลียน ฮิลล์.
- พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์. 2537. ส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, นิคมที่ พี.อาร์ คอมพิวเตอร์.
- พนม ลัมอารีย์. ไม้ระบุงปีพิมพ์. กลุ่มสัมพันธ์. ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- พัฒน์ สุจำนงค์. 2524. การพัฒนาชนบทผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พินิจ ลาภธนานันท์. 2529. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พินิจ ดุลยพัชย์. 2536. **คู่มือดำเนินงานสถาบันเกษตรกรรมส่งเสริมการเกษตร.**
กรุงเทพมหานคร.

เพชรรัตน์ วรณภีร์. 2538. **แนวทางการพัฒนาสถาบันเกษตรกรปี 2539.** หนังสือ
กรมส่งเสริมการเกษตร ที่ กษ. 1009/ว. 683 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2538.

_____. 2539. **แนวคิดการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตร.** หนังสือ
กรมส่งเสริมการเกษตร ที่ กษ. 1009/ว. 315 ลงวันที่ 22 เมษายน 2539.

วิทย์ เทียงบุรณธรรม. 2537. **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพมหานคร:
บริษัทรวมสาส์น.

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่.** เชียงใหม่: ลานนา
การพิมพ์.

สมพงษ์ ค่ายคำ. 2536. **ภาวะการเป็นผู้นำของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่.**
เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สมภาพ นันทียกุล. 2535. **กลุ่มเกษตรกรที่เข้าข่ายจะต้องเลิก.** หนังสือสำนักงาน
ตรวจบัญชีสหกรณ์ตรัง ที่ กษ 01 ตง/808 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2535.

สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง. 2537. **ทะเบียนกลุ่มเกษตรกรประจำปี 2537.**

_____. 2538. **บรรยายสรุป สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง ปี 2538.**

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540. **ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2538.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, โรงพิมพ์ ทจก. เม็ดทรายพรินต์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2539. **การประเมินเส้นความยากจนของประชากรไทย และการกำหนดอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2537. **รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนภาคใต้.** กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.สีม่วง จำกัด.

ลีลาภรณ์ นาคกรทรรพ. 2539. "แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมระดับกลุ่มและชุมชน" ใน อนุชาติ พวงสำรี และอรทัย อาจอ่ำ บรรณาธิการ. **การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สุชา จันทน์เอม. 2527. **จิตวิทยาทั่วไป.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สุนิลา ทนุผล. 2536. **การฝึกอบรมทางการส่งเสริม.** เชียงใหม่: คณะธุรกิจการเกษตร, สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้.

สุบรรณ พันธุ์พิศวาส และชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์. 2522. **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุรัสวดี หุ่นยนต์. 2528. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของ
ประชาชนยากจน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาดิน ตำบลวังน้ำลัด อำเภอไพศาลี
จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์.

แสงสุรีย์ สำอางค์กุล. 2539. จิตวิทยาสังคม เล่มที่ 2. เชียงใหม่: ภาคจิตวิทยา,
คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, พิมพ์โดย ครอบครัวผู้ช่วยศาสตราจารย์
แสงสุรีย์ สำอางค์กุล.

อนันต์ ตาโลดม. 2537. แนวทางพัฒนาสถาบันเกษตรกร. กรุงเทพมหานคร:
กรมส่งเสริมการเกษตร.

Bhanthumnavin, N. 1985. **Leadership and Organizational Effectiveness in rice Farmers' Association: The Case of Central Region, Thailand.** Unpublished Ph.D. dissertation, UPLB, Laguna, Philippines.

Berelson, B. and G. Steiner. 1964. **Human Behavior.** New York: Harcourt Brace and World, Inc.

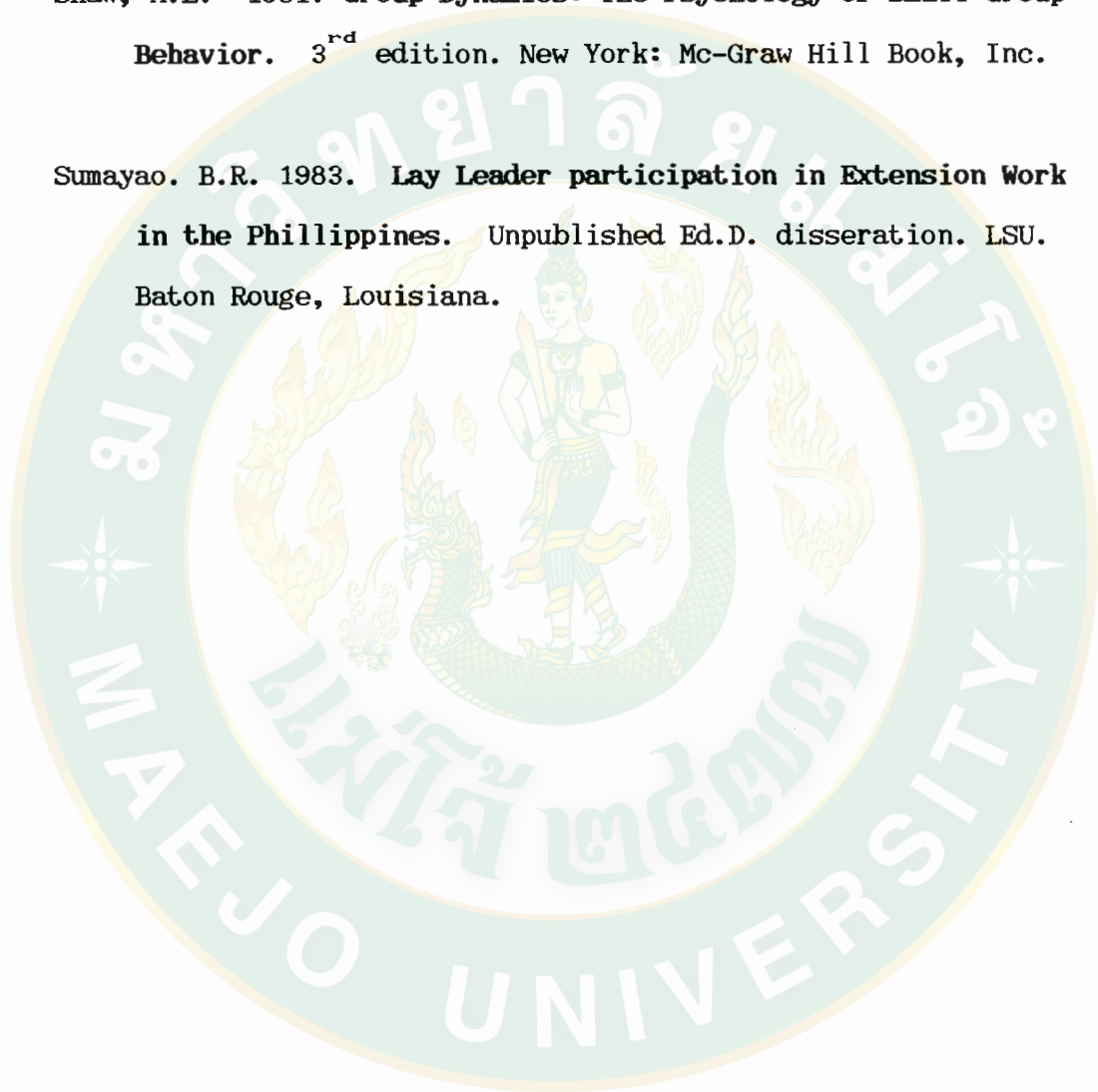
Fielder. F.E. 1967. **A Theory of Leadership Effectiveness.** New York: Mc-Graw Hill, Inc.

Gibb, C.A. 1951. **Leadership: Handbook of Social Psychology.** USA: Addison Wesley.

Schaefer, S.D. 1979. **Group Dynamics: The Psychology of Small Group Behavior.** 3rd edition. New York: Mc-Graw Hill Book, Inc.

Shaw, M.E. 1981. **Group Dynamics: The Psychology of Small Group Behavior.** 3rd edition. New York: Mc-Graw Hill Book, Inc.

Sumayao. B.R. 1983. **Lay Leader participation in Extension Work in the Phillipines.** Unpublished Ed.D. disseration. LSU. Baton Rouge, Louisiana.

ภาคผนวก

ภาควิชา ก.
แบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

ชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์ประธานกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ "ศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกร: ตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง สำหรับรวบรวมข้อมูลจากประธานกลุ่มเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วยคำถามจำนวน 4 ตอน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประธานกลุ่ม 2) ลักษณะของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่ม 3) แบบทดสอบ LPC (Least Preferred Co-worker test) และ 4) สถานการณ์กลุ่ม ซึ่งได้แก่ แบบทดสอบสัมพันธภาพระหว่างประธานและคณะกรรมการกลุ่ม แบบทดสอบความชัดเจนตามโครงสร้างของงานและแบบทดสอบอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อสำรวจปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรในจังหวัดตรังตามความคิดเห็นของประธานกลุ่มเกษตรกรเท่านั้น คำตอบจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประมวล เพื่อหาแนวทางปรับปรุง กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กรุณาตอบด้วยความจริงใจ

เลขที่ผู้ให้ข้อมูล.....ผู้สัมภาษณ์.....
 อำเภอ.....ตำบล.....หมู่ที่.....
 ชื่อกลุ่มเกษตรกร.....กลุ่มลำดับชั้นที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของประธานกลุ่มเกษตรกร (กรุณาเติมตัวเลขและข้อความลงในช่องว่าง)

1. อายุ ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี (เกิน 6 เดือนให้ถือว่าเป็น 1 ปี)
2. รายได้จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรของท่าน
ในรอบปี 2539.....บาท โดยแบ่งเป็น
 - 2.1 รายได้จากการทำนา.....บาท
 - 2.2 รายได้จากการทำสวนยางพารา.....บาท
 - 2.3 รายได้จากการทำสวนผลไม้.....บาท
 - 2.4 รายได้จากการทำสวนปาล์มน้ำมัน.....บาท
 - 2.5 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์.....บาท
 - 2.6 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์น้ำ.....บาท
 - 2.7 รายได้นอกภาคเกษตร.....บาท
3. บุคคลในครอบครัวที่ท่านต้องรับผิดชอบ.....คน
4. จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว.....คน
5. ระยะเวลาการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร.....ปี
6. ท่านเคยเข้าร่วมการฝึกอบรมทางการเกษตรในช่วงปี 2539
 - () 6.1 เคยเข้าร่วม
 - () 6.2 ไม่เคยเข้าร่วม
 - () 6.3 ถ้าท่านเข้าร่วมการฝึกอบรมทางการเกษตรในช่วงปี 2539
ท่านได้เข้าร่วมจำนวน.....ครั้ง
 - 6.4 ถ้าไม่เคยเข้าร่วม โปรดระบุเหตุผล.....

ตอน 2 ลักษณะของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของประธานกลุ่มเกษตรกร

1. กลุ่มเกษตรกรของท่านจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.....
2. จำนวนสมาชิกกลุ่มในปัจจุบัน.....คน
3. จำนวนสมาชิกเมื่อเริ่มก่อตั้ง.....คน
4. การเปลี่ยนแปลงขนาดของกลุ่มจากปีที่ก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน
 - () 4.1 เพิ่มขึ้น
 - () 4.2 ลดลง
 - () 4.3 เท่าเดิม
5. ระยะเวลาที่ท่านเป็นประธานกลุ่ม.....ปี
6. ความถี่ในการจัดประชุมสมาชิก
 - () 6.1 ไม่มีการประชุม
 - () 6.2 ปีละครั้ง
 - () 6.3 ปีละสองครั้ง
 - () 6.4 มากกว่าปีละสองครั้ง
7. ความถี่ในการประชุมกรรมการกลุ่ม
 - () 7.1 ไม่มีการประชุม
 - () 7.2 ปีละครั้ง
 - () 7.3 ปีละสองครั้ง
 - () 7.4 มากกว่าปีละสองครั้ง
8. กลุ่มของท่านเคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นหรือไม่
 - () 8.1 เคยชนะ ระดับ.....
 - () 8.2 ไม่เคย
9. กลุ่มของท่านเคยชนะการประกวดกลุ่มดีเด่นหรือไม่
 - () 8.1 เคยชนะ ระดับ.....
 - () 8.2 ไม่เคย

10. ในกลุ่มของท่านมีปัญหาการขัดแย้งกันทางความคิดระหว่างท่านกับสมาชิกหรือระหว่างสมาชิกด้วยกันหรือไม่

() 10.1 มี

() 10.2 ไม่มี

ตอน 4 สถานการณ์กลุ่มเกษตรกร

4.1 แบบทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประธานกับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

คำชี้แจง กาเครื่องหมาย (/) ลงในช่องว่างข้อความซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจริง ด้วยความรู้สึกที่แท้จริงของท่าน

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่ตัดสินใจ	ไม่เห็นด้วย
1. สมาชิกทุกคนในกลุ่มให้ความร่วมมือกับข้าพเจ้า ในการทำงานกลุ่มให้ลุล่วง ได้ด้วยดี 2. เมื่อมีกิจกรรมกลุ่มข้าพเจ้ามั่นใจว่าสมาชิก ทุกคนจะมีความเห็นคล้อยตามกัน และให้ความ ร่วมมือเป็นอย่างดีในกิจกรรมนั้น ๆ 3. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสมาชิกทุกคนมีความน่าไว้ วางใจและน่าเชื่อถือ 4. ความสัมพันธ์ระหว่าง มวลสมาชิกด้วยกันดี เมื่อสมาชิกคนหนึ่งมีกิจกรรมอีกคนหนึ่งจะช่วย เหลืออย่างดี 5. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมักจะช่วยกันทำงานของ กลุ่มให้ลุล่วงด้วยดี 6. บรรยากาศภายในกลุ่มนับว่าอบอุ่น เป็นมิตร และมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี 7. ภายในกลุ่มมีการติดต่อประสานงานกันเป็น อย่างดีระหว่างสมาชิกด้วยกัน 8. สมาชิกของกลุ่มมักมีข้อขัดแย้งในการทำ กิจกรรม			

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่ตัดสินใจ	ไม่เห็นด้วย
9. สมาชิกภายในกลุ่มมีความขัดแย้งกับข้าพเจ้า 10. เมื่อบางกิจกรรมของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย สมาชิกมักจะตำหนิข้าพเจ้า 11. สมาชิกกลุ่มมักจะให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนที่ดีในการจะทำงานกลุ่มให้สำเร็จ 12. สมาชิกภายในกลุ่มมักมีปัญหาเสมอ ในการอยู่ร่วมกัน			

4.2 แบบทดสอบความชัดเจนของงาน

คำชี้แจง กาเครื่องหมาย (/) ลงในช่องว่างข้อความซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจริง ด้วยความรู้สึกที่แท้จริงของท่าน

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่ตัดสินใจ	ไม่เห็นด้วย
1. งานหรือกิจกรรมของกลุ่มนั้น ได้มีรายละเอียด			
เกี่ยวกับการทำงานทุกงาน			
2. เมื่อการทำงานแต่ละงานของกลุ่มมีบุคคลที่รู้			
งานมาให้คำปรึกษาหรือบอกวิธีการทำงานนั้นๆ			
3. ในการทำกิจกรรมหรืองานกลุ่มนั้น ได้มีขั้นตอน			
การทำงานบอกเป็นขั้น ๆ เป็นแนวทางในการ			
ทำงานหรือไม่			
4. ถ้ากิจกรรมหรืองานของกลุ่มที่เป็นงานใหญ่ๆ			
นั้น ได้มีวิธีการที่จะสามารถที่จะแบ่งกิจกรรม			
ออกเป็นงานย่อย ๆ หรือไม่			
5. ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแต่ละกลุ่มแต่ละ			
ครั้ง ได้มีรายละเอียดวิธีดำเนินงานที่ชัดเจนขึ้น			
หรือไม่			
6. ในการทำงานแต่ละกิจกรรมนั้น เมื่อสำเร็จ			
แล้วจึงพบถึงหนทางแก้ไขที่ถูกต้องหรือไม่			
7. งานแต่ละหน่วยงาน ได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับ			
การกิจกรรมซึ่งมีการระบุถึงทางเลือกเพื่อการ			
ปรับปรุงงาน ให้ได้ผลที่ดีที่สุด หรือไม่			

ข้อความ	เห็นด้วย	ไม่ตัดสินใจ	ไม่เห็นด้วย
8. ในการทำกิจกรรมของกลุ่มแต่ละครั้ง ได้มีการตกลงเกี่ยวกับมาตรฐานของงานนั้นๆ ให้เป็นที่เข้าใจหรือไม่			
9. การประเมินผลของงานหรือกิจกรรมได้มีการจัดทำอย่างเป็นระบบหรือไม่			
10. ผู้นำและกลุ่มสามารถมีเวลาพร้อมกันปรึกษาหารือในการตัดสินใจเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการทำงานในอนาคต หรือไม่			

4.3 คำถามสำหรับทดสอบอำนาจในตำแหน่งของประธานกลุ่ม เกษตร

คำชี้แจง กาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็นด้วยความรู้สึก
ที่เป็นจริง ของท่าน

ข้อความ	สามารถ	ไม่สามารถ
1. ท่านสามารถทำการตัดสินใจทำงานหรือทำ กิจกรรมของกลุ่มได้หรือไม่ 2. ท่านสามารถส่งมอบหมายงาน ให้กับสมาชิก หรือไม่ 3. ท่านสามารถลง โทษสมาชิกกลุ่มที่ฝ่าฝืนระเบียบ ของกลุ่มหรือไม่ 4. ท่านสามารถให้รางวัลแก่สมาชิกที่ช่วยให้งาน ของกลุ่มสำเร็จ เรียบร้อยด้วยดีหรือไม่ 5. ท่านสามารถไล่สมาชิกที่ไม่ซื่อสัตย์ออกจากกลุ่ม ได้หรือไม่		

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

ชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มที่กำลังพัฒนาและกลุ่มที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ) ในจังหวัดตรัง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ "ศักยภาพในการพัฒนาเกษตรกร: ตามทฤษฎีของประธานกลุ่มและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรัง สำหรับรวบรวมข้อมูลจากประธานกลุ่มเกษตรกร ซึ่งประกอบด้วยคำถามจำนวน 4 ตอน คือ 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม และจิตวิทยาของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร 2) จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกรตามการรับรู้ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร 3) ค่านิยมของกลุ่มเกษตรกร 4) ทัศนคติของกลุ่มเกษตรกร 5) การสื่อสารภายในกลุ่มเกษตรกร

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อสำรวจปัญหาในการพัฒนาเกษตรกรในจังหวัดตรังตามความคิดเห็นของประธานกลุ่มเกษตรกรเท่านั้น คำตอบจากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประมวล เพื่อหาแนวทางปรับปรุง กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดตรังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กรุณาตอบด้วยความจริงใจ

เลขที่ผู้ให้ข้อมูล.....ผู้สัมภาษณ์.....

อำเภอ.....ตำบล.....หมู่ที่.....

ชื่อกลุ่มเกษตรกร.....กลุ่มลำดับขั้นที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านสถานภาพส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของคณะกรรมการ
กลุ่มเกษตรกร (กรุณาเติมตัวเลขและข้อความลงในช่องว่าง)

1. อายุ ปัจจุบันท่านมีอายุ.....ปี (เกิน 6 เดือนให้ถือว่าเป็น 1 ปี)
2. รายได้จากการประกอบอาชีพในภาคเกษตรของท่าน
ในรอบปี 2539.....บาท โดยแบ่งเป็น
 - 2.1 รายได้จากการทำนา.....บาท
 - 2.2 รายได้จากการทำสวนยางพารา.....บาท
 - 2.3 รายได้จากการทำสวนผลไม้.....บาท
 - 2.4 รายได้จากการทำสวนปาล์ม น้ำมัน.....บาท
 - 2.5 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์.....บาท
 - 2.6 รายได้จากการเลี้ยงสัตว์น้ำ.....บาท
 - 2.7 รายได้จากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร
.....บาท
3. บุคคลในครอบครัวที่ท่านต้องรับผิดชอบ.....คน
4. จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานของครอบครัว.....คน
5. ระยะเวลาการเป็นประธานกลุ่มเกษตรกร.....ปี
6. ท่านเคยเข้าร่วมการฝึกอบรมทางการเกษตรในช่วงปี 2539
 - () 6.1 เคยเข้าร่วม
 - () 6.2 ไม่เคยเข้าร่วม
 - () 6.3 ถ้าท่านเข้าร่วมการฝึกอบรมทางการเกษตรในช่วงปี 2539
ท่านได้เข้าร่วมจำนวน.....ครั้ง
 - 6.4 ถ้าไม่เคยเข้าร่วม โปรดระบุเหตุผล.....

7. ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากการเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตร

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ ภาาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็นของท่าน
ตามความเป็นจริง

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
	พึงพอใจ มาก	พึงพอใจ ปานกลาง	พึงพอใจ น้อย
7.1 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่สมาชิกกลุ่ม เกษตรกรเลือกท่านเข้ามาเป็นคณะกรรมการกลุ่ม เกษตรกร			
7.2 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่มีโอกาสเข้าร่วม ประชุม สัมมนา ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับ ประเทศ			
7.3 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่มีโอกาสนำปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรเสนอ ในที่ประชุม			
7.4 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่ผลการดำเนินงาน ของกลุ่มเกษตรกรสามารถสร้างอาชีพและรายได้ ให้กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีความมั่นคง			
7.5 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่หน่วยงานทาง ราชการเข้ามาช่วยเหลือให้คำปรึกษา และสนับสนุน กิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรของท่าน			

ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ		
	พึงพอใจ มาก	พึงพอใจ ปานกลาง	พึงพอใจ น้อย
7.6 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มเกษตรกรให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม			
7.7 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดกับกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรในด้านการนำผลิตผลมารวมกันขาย			
7.8 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดกับกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรในด้านการนำผลิตผลมารวมกันขาย			
7.9 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดกับกลุ่มเกษตรกรที่สามารถสร้างอำนาจการต่อรองด้านราคากับพ่อค้าที่มาซื้อผลิตผลของกลุ่มเกษตรกร			
7.10 ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดที่สังคมให้เกียรติยกย่อง ชื่นชมท่านในฐานะที่ท่านมีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร			

8. ความมุ่งหวังในชีวิต

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ กาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็น
ด้วยความรู้สึกที่เป็นจริงของท่าน

ข้อความ	ระดับของความต้องการ		
	ต้องการ มาก	ต้องการ ปานกลาง	ต้องการ น้อย
<p>8.1 ต้องการให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรมีความรู้และทักษะ ด้านการตลาด และธุรกิจ ที่สามารถเจรจาต่อรองและการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรนั้นท่านมีความต้องการระดับใด</p> <p>8.2 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรสามารถประสานงานและช่วยแบ่งเบาภาระของราชการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสถาบันเกษตรกร (กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชนเกษตร) เกษตรกร และชุมชน และพัฒนาผู้นำตามระบอบประชาธิปไตยนั้นท่านมีความต้องการระดับใด</p> <p>8.3 ต้องการให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตั้งแต่การรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ ตัดสินใจและกำหนดแผนนั้น ท่านมีความต้องการระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของความต้องการ		
	ต้องการ มาก	ต้องการ ปานกลาง	ต้องการ น้อย
<p>8.4 ต้องการความมั่นคงของกลุ่มเกษตรกรรวมถึงการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มเกษตรกรและครอบครัวของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรไม่ให้ถูกเอาเปรียบ</p> <p>8.5 ต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนำความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาเผยแพร่สม่ำเสมอ</p> <p>8.6 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางของความร่วมมือและมีการประสานงานกันเพื่อการมีพลังในการต่อรองในทุกด้าน (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจการค้า และการตลาด)</p> <p>8.7 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรสนับสนุนดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิต แก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มเยาวชนเกษตรและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ</p> <p>8.8 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรเป็นเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาครอบครัวสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การเพิ่มรายได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม</p>			

ข้อความ	ระดับของความต้องการ		
	ต้องการ มาก	ต้องการ ปานกลาง	ต้องการ น้อย
<p>8.9 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ผลิตและกระจายพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีราคาสูง เช่น เมล็ดพันธุ์ พืชผัก ไม้ดอก พืชสมุนไพร และไม้ผล ไปสู่เกษตรกร รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรมีบทบาทในการจัดหาปัจจัยการผลิต สนับสนุนและมีส่วนร่วมในโครงการสำคัญ ๆ ที่เป็นนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร</p> <p>8.10 ต้องการให้กลุ่มเกษตรกรและกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มหรือลดเป้าหมายการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ</p>			

ตอนที่ 2 จุดมุ่งหมายของกลุ่มเกษตรกร ตามการรับรู้ของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ ภาาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็น ด้วยความรู้สึกที่เป็นจริงของท่าน

ข้อความ	ระดับของความจำเป็น		
	มีความจำเป็นมาก	มีความจำเป็นน้อย	ไม่มีความจำเป็น
<p>2.1 ในการปลุกจิตสำนึกของสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพัน และความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามีความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.2 กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของสมาชิกกลุ่ม ทำให้กลุ่มเกษตรกรก้าวไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ท่านมีความคิดเห็นว่าการให้การเรียนรู้แก่สมาชิกมีความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.3 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรเป็นเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อพัฒนาครอบครัวของสมาชิก ทั้งในด้านการผลิต การเพิ่มรายได้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามีความจำเป็นในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของความจำเป็น		
	มีความจำเป็นมาก	มีความจำเป็นน้อย	ไม่มีความจำเป็น
<p>2.4 การกำหนดให้นำกิจกรรมและ โครงการที่มีอยู่ภายใต้งบประมาณของกรมส่งเสริมการเกษตร และจากแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ผสมผสานลงสู่กลุ่มเกษตรกรนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.5 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรเป็นผู้ผลิตและพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีราคาสูง เช่น เมล็ดพันธุ์พืช ผัก ไม้ดอก พืชสมุนไพร และไม้ผล ไปสู่เกษตรกรนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.6 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรมีบทบาทในการจัดทําปัจจัยการผลิต สนับสนุนและมีส่วนร่วมในโครงการสำคัญ ๆ ที่เป็นนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของความจำเป็น		
	มีความจำเป็นมาก	มีความจำเป็นน้อย	ไม่มีความจำเป็น
<p>2.7 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรเป็นแหล่งรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาธุรกิจและการตลาดเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิต ผลผลิต ระหว่างกลุ่มเกษตรกรภายในจังหวัด ภาค และทั่วประเทศนั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.8 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการกำหนด และสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการเพิ่มหรือลดเป้าหมายการผลิตพืช เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศนั้น ท่านว่ามีความจำเป็นในระดับใด</p> <p>2.9 การกำหนดให้ระบบการดำเนินงานกลุ่มเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพื้นฐานตามระบอบประชาธิปไตย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกร และคณะกรรมการกลุ่มรู้จักสิทธิและหน้าที่ในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของความจำเป็น		
	มีความจำเป็นมาก	มีความจำเป็นน้อย	ไม่มีความจำเป็น
2.10 การกำหนดให้มีกลุ่มเกษตรกรเป็นแกนกลางของความร่วมมือและมีการประสานงานกันเพื่อการมีพลังอำนาจในการต่อรองในทุกด้าน (เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจการค้า และการตลาด) นั้น ท่านมีความคิดเห็นว่ามี ความจำเป็นในระดับใด			

ตอน 3 คำนิยมของกลุ่มเกษตรกร

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ ภาาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็น ด้วยความรู้สึกที่เป็นจริงของท่าน

ข้อความ	ระดับการยอมรับแนวความคิด		
	ยอมรับ มาก	ยอมรับ ปานกลาง	ยอมรับ น้อย
<p>3.1 แนวความคิดที่เห็นว่าสมาชิกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ของกลุ่มเกษตรกรนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.2 แนวความคิดที่เห็นว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเมื่อแรกเข้ามาเป็นสมาชิกนั้นควรให้ถือหุ้นอย่างน้อยคนละ 1 หุ้นนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.3 แนวความคิดที่เห็นว่า การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีนั้นกลุ่มควรจัดสรรไว้เป็นทุนสำรอง จ่ายเป็นเงินปันผล จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.4 แนวความคิดที่เห็นว่า การที่กลุ่มเกษตรกรมีการจัดหาสิ่งของที่ใช้ในการเกษตรและสิ่งของอื่น ๆ มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคายุติธรรม และบางครั้งราคาอาจจะสูงกว่าร้านค้าบางแห่งและสมาชิกควรให้การสนับสนุน เพราะจะทำให้กลุ่มมีความมั่นคงอยู่ได้ นั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับการยอมรับแนวความคิด		
	ยอมรับ มาก	ยอมรับ ปานกลาง	ยอมรับ น้อย
<p>3.5 แนวความคิดที่เห็นว่า การที่กลุ่มเกษตรกรมีการรวบรวมผลผลิตของสมาชิก เพื่อจัดจำหน่ายได้ในราคาสูงเป็นสิ่งที่ดีนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.6 แนวความคิดที่เห็นว่า การที่สมาชิกจะได้รับบริการด้านสินเชื่อจำนวนเท่าใดนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับมติของคณะกรรมการกลุ่มนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.7 แนวความคิดที่เห็นว่า การที่กลุ่มเกษตรกรจัดให้มีการสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัวเมื่อเกิดภัยพิบัติเกี่ยวกับอาชีพนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะเป็นการส่งเสริมสวัสดิการในหมู่สมาชิกนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p> <p>3.8 แนวความคิดที่เห็นว่า สมาชิกกลุ่มควรให้ความสนับสนุนร่วมมือ และช่วยเหลือกันทุกวิถีทางในกิจกรรมของกลุ่มอย่างเต็มความสามารถนั้น ท่านยอมรับในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับการยอมรับแนวความคิด		
	ยอมรับ มาก	ยอมรับ ปานกลาง	ยอมรับ น้อย
3.9 แนวความคิดที่เห็นว่า การที่กลุ่มจัดให้มีการอบรม เพิ่มความรู้ด้านการเกษตรให้กับสมาชิกนั้นเป็นสิ่ง ที่ควรกระทำ เพราะจะทำให้สมาชิกสามารถเพิ่ม ผลผลิตและคุณภาพมากขึ้นนั้น ท่านยอมรับในระดับ ใด			
3.10 แนวความคิดเห็นที่เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรจัดให้มี เครื่องมือและเครื่องจักรกลที่เกี่ยวกับการผลิต สำหรับบริการสมาชิก โดยเสียค่าตอบแทนด้านนั้น เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพราะจะได้มีการใช้ ทรัพยากรร่วมกันนั้น ท่านยอมรับในระดับใด			

ตอน 4 ปทัสถานของกลุ่มเกษตรกร

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ กาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็น ด้วยความรู้ลึกที่เป็นจริงของท่าน

ข้อความ	ระดับของการยอมรับ		
	รับทุก ประเด็น	บาง ประเด็น	ไม่ ยอมรับ
<p>4.1 กลุ่มเกษตรกรของท่านได้มีการออก กฎ ระเบียบ และกติกา เพื่อใช้บังคับกับสมาชิกกลุ่ม ท่านคิดว่า สมาชิกกลุ่ม ได้ปฏิบัติและยอมรับในระดับใด</p> <p>4.2 ตามข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกรข้อ 6 การปฏิบัติ ตามข้อบังคับ สมาชิกต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบ และมติที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนของที่ประชุมหน่วย ซึ่งต้นสังกัดทุก ประการนั้น ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่ม ได้ปฏิบัติและ ยอมรับในระดับใด</p> <p>4.3 กลุ่มเกษตรกรมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้สมาชิกดำเนิน กิจกรรมร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตามวัตถุประสงค์ที่ กล่าวมานั้น ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่ม ได้ปฏิบัติและ ยอมรับในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของการยอมรับ		
	รับทุก ประเด็น	บาง ประเด็น	ไม่ ยอมรับ
<p>4.4 การชำระหนี้เงินกู้ เมื่อถึงกำหนดเวลาสมาชิกผู้กู้ ต้องชำระคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยต่อกลุ่มเกษตรกร ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของสมาชิกต้องยอมรับและปฏิบัติตามนั้น ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่มได้ปฏิบัติและยอมรับในระดับใด</p> <p>4.5 การเลือกเข้ามาเป็นสมาชิก ตามข้อบังคับที่ 5 ผู้สมัครนั้นต้องชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าและค่าหุ้นเต็มมูลค่าอย่างน้อยหนึ่งหุ้นเมื่อผู้สมัครนั้นได้ชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าและค่าหุ้นดังกล่าว แล้วจึงถือได้ว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรของท่านได้ปฏิบัติและยอมรับในระดับใด</p> <p>4.6 ตามข้อบังคับของกลุ่มเกษตรกร ข้อ 50 วงเล็บ 2 เขียนไว้ว่า ให้คณะกรรมการดำเนินการเรียกประชุมใหญ่สามัญครั้งต่อไป ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวัน นับแต่วันสิ้นปี ทางบัญชีของกลุ่มเกษตรกรนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรของท่านได้ปฏิบัติและยอมรับในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของการยอมรับ		
	รับทุก ประเด็น	บาง ประเด็น	ไม่ ยอมรับ
<p>4.7 ตามข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรข้อ 60 อำนวยหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนิน ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ นโยบาย และมติของที่ประชุมใหญ่ นั้นท่านคิดว่าคณะกรรมการปฏิบัติ และยอมรับในระดับใด</p> <p>4.8 ตามข้อบังคับกลุ่มเกษตรกร ข้อ 60 ที่กล่าวมาแล้ว คณะกรรมการดำเนินการต้องจัดให้มีการตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีการเงินนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรของท่านได้ปฏิบัติ และยอมรับในระดับใด</p> <p>4.9 ตามข้อบังคับกลุ่มเกษตรกร ข้อ 60 ที่กล่าวมาแล้ว คณะกรรมการดำเนินการต้องดูแลการรับจ่ายเงิน และการรักษาเงินของกลุ่มเกษตรกรกับทั้งเรียกและตรวจสอบบัญชี ใบสำคัญและเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงิน ตลอดจนเงินสดของกลุ่มเกษตรกรให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบันนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่ม ได้ปฏิบัติและยอมรับในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับของการยอมรับ		
	รับทุก ประเด็น	บาง ประเด็น	ไม่ ยอมรับ
4.10 ข้อตกลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นมติของที่ประชุม กลุ่มเกษตรกรนั้นประธานกรรมการและสมาชิก กลุ่มเกษตรกรต้องปฏิบัติตามข้อตกลงตามข้อตกลง ตามมติที่ประชุมนั้น ท่านคิดว่าสมาชิกกลุ่มได้ ปฏิบัติ และยอมรับในระดับใด			

ตอน 5 การสื่อสารภายในกลุ่ม

คำแนะนำ: ให้ผู้สัมภาษณ์ กาเครื่องหมาย (/) ลงท้ายข้อความ ตามความคิดเห็น ด้วยความรู้สึกที่เป็นจริงของท่าน

ข้อความ	ระดับความสามารถปฏิบัติได้		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
<p>5.1 ในการสร้างความเข้าใจอันดีแก่สมาชิกกลุ่ม เกษตรกร คณะกรรมการ ได้จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของ กลุ่มเกษตรกร โดยวิธีการบรรยาย ประกอบเอกสารแจกเป็นคู่มือ มีเวลาให้สมาชิกซักถามข้อข้องใจนั้น ท่านคิดว่า คณะกรรมการ กลุ่มของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด</p> <p>5.2 การอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตด้าน เกษตรกรรม แก่สมาชิกกลุ่ม โดยการจัดให้มีทัศนศึกษาและ ดูงานนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการกลุ่มมีความสามารถปฏิบัติ ได้ในระดับใด</p> <p>5.3 การชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกซึ่งเป็นหน้าที่ของ คณะกรรมการกลุ่มในการติดตามผล เพื่อขอทราบอุปสรรค ช่วยชี้แนะให้แนวคิด โดยมีหนังสือแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร ให้ทราบถึงกำหนดเวลาและการปฏิบัตินั้น ท่านคิดว่า คณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับความสามารถปฏิบัติได้		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
<p>5.4 การประชุมประจำเดือนเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการได้จัดระเบียบวาระการประชุมเป็นขั้นตอนนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด</p> <p>5.5 การประชุมประจำเดือน เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ คณะกรรมการได้บันทึกมติในที่ประชุมแล้วแจ้งมติที่ประชุมให้สมาชิกทราบเป็นลายลักษณ์อักษร นั้นท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติงานได้ในระดับใด</p> <p>5.6 การให้คำปรึกษาแก่สมาชิกกลุ่มด้วยวิธีพูดคุยตัวต่อตัว ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรเป็นสิ่งจำเป็น ท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด</p>			

ข้อความ	ระดับความสามารถปฏิบัติได้		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
5.7 การตัดเตือนสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีปฏิบัติตามกฎระเบียบ ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยวิธีพูดคุยตัวต่อตัว ทั้งแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการนั้นท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด			
5.8 การตัดเตือนสมาชิกกลุ่มที่ไม่มีปฏิบัติตามกฎระเบียบ ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบด้วยวิธีว่ากล่าวตักเตือนในที่ประชุมเกศตรานั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด			
5.9 การรวบรวมผลผลิตที่มีคุณภาพของสมาชิกกลุ่มเพื่อจำหน่ายเกณฑ์มาตรฐานสินค้า ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มได้เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วเผยแพร่ไปให้สมาชิกกลุ่มได้รับทราบทั่วกันนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด			
5.10 การติดตามผลการดำเนินงานที่สมาชิกกลุ่มเกี่ยวข้อง เช่น การกู้เงินไปปรับปรุงผลผลิตของสมาชิกเอก คณะกรรมการกลุ่มได้ไปเยี่ยมเยียนให้คำแนะนำที่บ้านและไร่ของสมาชิกนั้น ท่านคิดว่าคณะกรรมการของท่านมีความสามารถปฏิบัติได้ในระดับใด			

ภาคผนวก ข.
ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล:** นายวิภาส แก้วบางพุด
- วัน เดือน ปีเกิด:** 13 ธันวาคม 2493
- จังหวัดเกิด:** นครศรีธรรมราช
- วุฒิการศึกษา:**
- มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดชีโนรส กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2513
 - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (เกษตรกรรม) วิทยาลัยเกษตรกรรม ปทุมธานี (ศูนย์วิศวกรรมเกษตรไทย-เยอรมัน บางพูน) พ.ศ. 2516
 - ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต (สส.บ.) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2536
- ประวัติการทำงาน:**
- เจ้าพนักงานการเกษตร 2 สำนักงานเกษตรอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2520
 - เจ้าพนักงานการเกษตร 4 สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองตรัง พ.ศ. 2525
 - เจ้าพนักงานการเกษตร 5 สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง